

Vilde Blankvoll

Åpen tilgang holdninger og praksis hos vitenskapelige ansatte

En undersøkelse av åpen tilgang kjennskap, holdninger og praksis hos naturvitenskapelig/matematisk og humanistisk fakultet ved UiO og NTNU

Masteroppgave 2018

Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap

OsloMet – Storbyuniversitetet, Institutt for Arkiv- bibliotek- og informasjonsfag

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt åpen tilgang kjennskap, holdninger og praksis hos vitenskapelige ansatte ved humanistisk og naturvitenskapelig fakultet ved UiO og NTNU. Dataene ble samlet inn gjennom et semistrukturert spørreskjema.

Studien viser at et flertall respondenter er kjent med åpen tilgang begreper, det institusjonelle arkivet, universitetets åpen tilgang policy og åpne tidsskrift på sitt fagfelt. Nesten halvparten var kjent med de nye nasjonale mål og retningslinjene for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Omtrent halvparten mente at det er viktig til å bidra til det institusjonelle arkivet, og at åpne og tradisjonelle tidsskrift holder samme kvalitetsnivå. Et flertall av respondentene med kjennskap til det institusjonelle arkivet har deponert til det, og et flertall har publisert i åpne tidsskrift. Nesten alle respondentene bruker digitale arkiver og åpne tidsskrift som informasjonskilder. Det var forskjeller mellom respondentene fra de to fagfeltene og universitetene.

Abstract

In this master thesis, I surveyed scientific staff at University of Oslo and Norwegian University of Science and Technology. The purpose of the survey was to examine open access awareness, attitudes and current practice among scientific staff belonging to the humanities faculty and the natural sciences faculty at the two universities. The data was collected through a semi-structured questionnaire.

The survey shows that a majority of the respondents is aware of open access terms, the institutional repository, the university open access policy and open access journals in their field of study. Almost half of the respondents was aware of the new national goal and guidelines for open access to scientific articles. About half also considered it important to contribute to the institutional repository, and that open access and traditional journals are of the same quality. A majority of the respondents that are aware of the institutional repository has deposited to it, and a majority has published in open access journals. Almost all of the respondents use digital archives and open access journals as information sources. There were differences between respondents from the two disciplines and the two universities.

Innholdsfortegnelse

0 Forkortelser og begreper brukt i denne oppgaven	6
1 Innledning.....	7
1.1 Bakgrunn og motivasjon.....	7
1.2 Problemstilling	8
1.3 Oppgavens struktur.....	9
2 Teori	9
2.1 Definisjon av åpen tilgang og underbegreper.....	9
2.1.1 Veier til åpen tilgang	10
2.1.2 Åpen tilgang i stedet for Open Access	12
2.2 Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler	13
2.3 Tidligere forskning	14
2.3.1 Åpen tilgangs betydning for sitering av vitenskapelige artikler.....	14
2.3.2 Åpent tilgjengelige tidsskrift.....	15
2.3.2.1 Publisering i åpne tidsskrifter	16
2.3.2.2 Bruk av åpne tidsskrift.....	17
2.3.2.3 Holdninger til åpne tidsskrift.....	17
2.3.2.4 Bruk av åpne tidsskrift og holdninger til dem – forskjeller på fagfelt.....	18
2.3.3 Åpent tilgjengelige digitale arkiver	19
2.3.3.1 Egenarkiveringspraksis.....	19
2.3.3.2 Bruk av digitale arkiver	21
2.3.3.3 Holdninger til digitale arkiver	21
2.3.3.4 Bruk av digitale arkiver og holdninger til dem – forskjeller på fagfelt	24
2.3.4 Åpen tilgang policyer	24
2.4 Tidligere masteroppgaver.....	26
3 Metode.....	28
3.1 Valg av metode.....	28
3.1.1 Problemstillingens databehov – hvordan oppfyller den valgte metoden databehovet?.....	28
3.1.2 Semistrukturert spørreskjema.....	29
3.1.3 Styrker og svakheter ved spørreskjema.....	29
3.1.4 Digitalt spørreskjema	30
3.2 Utvalget	31
3.2.1 Innsamling av adresser	32
3.3 Utforming av spørreskjemaet	32
3.3.1 Spørsmålstyper	34
3.3.2 Valg av spørreskjemaverktøy - Nettskjema	35

3.3.3	Infrastrukturbegrensninger i Nettskjema.....	35
3.4	Utsendelse av spørreskjemaet.....	36
3.5	Antall respondenter og bortfallsanalyse	37
3.5.1	Språkbortfall.....	39
3.5.2	Andre årsaker til bortfall.....	40
3.6	Representativitet	40
3.7	Databehandling.....	41
4	Resultater.....	41
4.1	Vitenskapelig ansattes kjennskap til åpen tilgang	42
4.1.1	Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter.....	44
4.2	Vitenskapelig ansattes kjennskap til de nye nasjonale mål og retningslinjene.....	47
4.2.1	Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter.....	48
4.3	Vitenskapelig ansattes holdninger til åpen tilgang publisering og egenarkivering	49
4.3.1	Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter.....	52
4.4	Vitenskapelig ansattes holdninger til de nye nasjonale mål og retningslinjene	54
4.4.1	Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter.....	57
4.5	Vitenskapelig ansattes publiserings- og kildepraksis	59
4.5.1	Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter.....	64
5	Diskusjon.....	71
5.1	De vitenskapelig ansattes kjennskap til åpen tilgang	71
5.1.1	Kjennskap til åpen tilgang begrepet	71
5.1.2	Kjennskap til det institusjonelle arkivet og åpne tidsskrifter	72
5.1.3	Kjennskap til universitetets åpen tilgang policy.....	73
5.2	De vitenskapelig ansattes kjennskap til de nye nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler	74
5.3	De vitenskapelig ansattes holdninger til åpen tilgang	75
5.3.1	Holdninger til det institusjonelle arkivet	75
5.3.2	Holdninger til åpne tidsskrift.....	76
5.4	De vitenskapelig ansattes holdninger til de nye nasjonale mål og retningslinjene for åpen tilgang til vitenskapelige artikler	77
5.5	De vitenskapelig ansattes praksis	78
5.5.1	Publiseringspraksis – institusjonelle arkiv	78
5.5.2	Publiseringspraksis – åpne tidsskrift	81
5.5.3	Kildepraksis.....	82
5.6	Forskjeller og likheter mellom de vitenskapelig ansatte fra de fire fakultetene.....	83
5.6.1	Forskjeller og likheter mellom de naturvitenskapelige og humanistiske fakultetene.....	83
5.6.2	Forskjeller og likheter mellom UiO og NTNU	87

5.6.3 Øvrige forskjeller og likheter mellom fakultetene	89
5.7 Ting som kunne vært gjort annerledes	90
5.8 Videre forskning.....	90
6 Konklusjon	91
Litteraturliste	96
Vedlegg 1 – Spørreskjemaet.....	101
Vedlegg 2 – Forenklet vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning	115

Liste over tabeller

Tabell 1 – Respondentenes stillingstittel	38
Tabell 2 - Bortfallsanalyse	39
Tabell 3 – Kjennskap til begrepet åpen tilgang	42
Tabell 4 – Kjennskap til universitetets åpen tilgang policy.....	43
Tabell 5 – Hvor hørte du om åpen tilgang policyen?	46
Tabell 6 – Hvor hørte du om dette? (De nye nasjonale mål og retningslinjene)	49
Tabell 7 – Spørsmålgrupper.....	33
Tabell 8 – Spørsmålstyper	34

Liste over figurer

Figur 1 – Var du kjent med begrepene grønn og gull åpen tilgang i forkant av undersøkelsen?.....	42
Figur 2 – Hvor hørte du om åpen tilgang policyen?.....	43
Figur 3 – Var du kjent med begrepene grønn og gull åpen tilgang i forkant av undersøkelsen?.....	44
Figur 4 – Kjennskap til universitetets åpen tilgang policy	45
Figur 5 – Kjennskap til universitetets institusjonelle arkiv	46
Figur 6 – Kjennskap til åpent tilgjengelige tidsskrift på fagfeltet	47
Figur 7 – Hadde du hørt om regjeringens mål og retningslinjer før denne undersøkelsen?.....	47
Figur 8 – Hvor hørte du om de nye nasjonale retningslinjene?.....	48
Figur 9 – Hadde du hørt om regjeringens mål og retningslinjer før denne undersøkelsen?.....	48
Figur 10 – Hvor viktig synes du det er at vitenskapelig ansatte og studenter ved universitetet bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet?.....	50
Figur 11 – Vil du si åpent tilgjengelige tidsskrifter har samme kvalitetsnivå som de tradisjonelle tidsskriftene?	51
Figur 12 – Hvor viktig synes du det er at vitenskapelig ansatte og studenter ved universitetet bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet? (fakulteter)	52
Figur 13 – Kan du kort forklare hvorfor du mener det er viktig at studenter og vitenskapelig ansatte deponerer i det institusjonelle arkivet? (fakulteter).....	53

Figur 14 – Vil du si at åpent tilgjengelige tidsskrift har samme kvalitetsnivå som de tradisjonelle tidsskriftene? (fakulteter)	54
Figur 15 – I hvor stor grad må du endre publiseringspraksisen din for å oppfylle den første retningslinjen?	55
Figur 16 – I hvor stor grad må du endre publiseringspraksisen din for å oppfylle den andre retningslinjen?	56
Figur 17 – I hvor stor grad må du endre publiseringspraksisen din for å oppfylle den første retningslinjen? (fakulteter)	58
Figur 18 – I hvor stor grad må du endre publiseringspraksisen din for å oppfylle den andre retningslinjen? (fakulteter)	58
Figur 19 – Deponering av forskning til det institusjonelle arkivet	59
Figur 20 – Har du noen gang publisert forskning i et åpent tilgjengelig tidsskrift?	61
Figur 21 – Når du skal velge hvilket tidsskrift du skal publisere i, hvor viktig er det for deg hvor dine kolleger publiserer/har publisert?	62
Figur 22 – Hvor viktig er det for deg at tidsskriftet du publiserer i er kjent blant dine kolleger?	62
Figur 23 – Hvor ofte bruker du digitale arkiver til å finne informasjon	63
Figur 24 – Hvor ofte bruker du åpent tilgjengelige tidsskrifter/artikler som informasjonskilde?	63
Figur 25 – Hvor viktig mener du følgende ressurser er som informasjonskilde for forskere i Norge i dag?	64
Figur 26 – Deponering av forskning i det institusjonelle arkivet. (fakulteter)	65
Figur 27 – Hvorfor deponerer du ikke din forskning i det institusjonelle arkivet? (fakulteter)	66
Figur 28 – Har du noen gang publisert forskning i et åpent tilgjengelig tidsskrift? (fakulteter)	67
Figur 29 – Når du skal velge hvilket tidsskrift du skal publisere i, hvor viktig er det for deg hvor dine kolleger publiserer/har publisert? (fakulteter)	68
Figur 30 – Hvor viktig er det for deg at tidsskriftet du publiserer i er kjent blant dine kolleger? (fakulteter)	69
Figur 31 – Hvor ofte bruker du digitale arkiver til å finne informasjon? (fakulteter)	70
Figur 32 – Hvor ofte bruker du åpent tilgjengelige tidsskrifter/artikler som informasjonskilde? (fakulteter)	70

0 Forkortelser og begreper brukt i denne oppgaven

Forkortelse/begrep	Forklaring
Deponering	Omhandler deponering/egenarkivering av arbeid til digitale arkiver.
Egenarkivering	Omhandler deponering/egenarkivering av arbeid til digitale arkiver.
Fagarkiv	En type digitalt arkiv som ofte inneholder forskningslitteratur fra et begrenset fagfelt.
HiOA	Høgskolen i Oslo og Akershus. Nå kjent som OsloMet – Storbyuniversitetet.
HiØ	Høgskolen i Østfold
Hybrid tidsskrift	Et tradisjonelt tidsskrift hvor det er mulig at forfatteren frikjøper en artikkel slik at den enkle artikkelen er åpent tilgjengelig
Institusjonelt arkiv	En type digitalt arkiv som tilhører og driftes av et universitet eller andre institusjoner.
NTNU	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
NTNU hum	Det humanistiske fakultet ved NTNU
NTNU nat	Fakultet for naturvitenskap ved NTNU
Post-print versjon	Den fagfelleverderte versjonen av vitenskapelige artikler og ikke den endelige publiserte versjonen. I noen forskningsartikler kalles post-print versjon for stage two manuskript.
Pre-print versjon	En versjon av vitenskapelige artikler før de er fagfelleverdert. Stadiet før post-print versjoner.
Tradisjonelle tidsskrift	Tidsskrift man må abonnere på for å få tilgang til innholdet
UiB	Universitetet i Bergen
UiO	Universitetet i Oslo
UiO hum	Det humanistiske fakultet ved UiO
UiO nat	Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ved UiO
Åpne tidsskrift	Tidsskrift hvor innholdet er åpent tilgjengelig for alle. Uten behov for abonnement eller annen type betaling.
Åpen tilgang	Brukt i stedet for det engelske begrepet Open Access. Definert i detalj i kapittel 2.3.1

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og motivasjon

Åpen tilgang til forskningsresultater har fått økt oppmerksomhet de siste årene. Åpen tilgang bevegelsen arbeider for at forskningsresultatene som publiseres skal publiseres gjennom medier som er åpent tilgjengelig for offentligheten. Det er mange veier som sikrer åpen tilgang til forskningsresultater, som gull åpen tilgang der man publiserer i et åpent tilgjengelig tidsskrift eller grønn åpen tilgang der man deponerer forskningsresultater til et åpent digitalt arkiv. I dag publiserer forskere ofte i tradisjonelle tidsskrift som man må abonnere på for å få lest innholdet. Å abonnere på et stort antall tradisjonelle tidsskrift kan fort bli dyrt for utdanningsinstitusjoner.

Internasjonalt er det flere utdanningsinstitusjoner som har satt fokus på åpen tilgang til forskningsresultater gjort av deres ansatte. Blant dem er prestisjefulle Harvard Universitet i USA som har etablert en åpen tilgang policy som legger retningslinjer for hvorvidt og hvordan de ansatte må gjøre sine forskningsresultater åpent tilgjengelig. Ved Harvard har de en streng åpen tilgang policy som krever deponering av vitenskapelige artikler i universitetets åpne institusjonelle arkiv (Harvard Library, 2015). EU har også hatt et prosjekt som hadde som mål å oppfordre til utvikling av lignende åpen tilgang policyer i land innenfor EU (PASTEUR4OA, 2016). I likhet med Harvard er det mange institusjoner som har formulert åpen tilgang policyer. Disse policyene kan både være mandatpolicyer som hos Harvard eller oppfordrende policyer som ikke setter krav til de ansatte.

Norge har i dag også satt et fokus på åpen tilgang til forskningsresultater. Høgskoler og universiteter arbeider mot økt åpen tilgang publisering. Dette gjør de gjennom oppretting av åpen tilgang policyer og ordninger for å dekke forfatteravgift tilknyttet åpen tilgang publisering (Forsvarets høgskoles bibliotek, 2017; Nord Universitet, 2017; Strøm, 2016; Universitetsbiblioteket, 2017). Norges forskningsråd har også retningslinjer for åpen tilgang publisering og tilgjengeliggjøring. Disse gjelder forskningsresultater fra forskning de helt eller delvis finansierer (Schjølberg, 2017). Regjeringen har også fokus på åpen tilgang til forskningsresultater og sendte et forslag til nasjonale retningslinjer ut på høring høsten 2016 (Kunnskapsdepartementet, 2016). Dette bidro til at nye nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler som kom i august 2017 (Kunnskapsdepartementet, 2017a).

Åpen tilgang er i fokus både i og utenfor Norge og er derfor et interessant og aktuelt område å undersøke. De nye nasjonale mål og retningslinjene vil ha betydning for Norges universiteter og høyskoler. Det er de vitenskapelig ansatte ved disse institusjonene som må forholde seg til de nye mål og retningslinjene når de publiserer vitenskapelige artikler. Derfor ønsket jeg å undersøke hva vitenskapelig ansatte ved utvalgte norske universiteter vet om åpen tilgang, hva deres holdninger og publiseringspraksis er og hva de mener om de nye retningslinjene.

Forskeres kjennskap og holdninger til åpen tilgang er ikke mye forsket på i Norge, og fram til i dag er det ingen fagfelleverderte artikler om emnet fra Norge. Internasjonalt er relaterte emner undersøkt blant amerikanske og europeiske institusjoner (Theodorou, 2010) og blant forskere spredt over flere land (Nicholas, Rowlands, Watkinson, Brown, & Jamali, 2012). Åpen tilgang og forskere ved norske institusjoner har blitt undersøkt tidligere, men dette var i mer begrensede studier i masteroppgaver (Alemayehu, 2010; Holberg, 2013; Hulela, 2010; Tvette, 2016). Motivasjonen bak oppgaven min er derfor også at dette er et relativt uutforsket tema i norsk sammenheng.

1.2 Problemstilling

For å undersøke mitt valgte tema formulerte jeg følgende problemstilling:

Hvilken kjennskap og holdninger til åpen tilgang og de nasjonale retningslinjene for vitenskapelige artikler har vitenskapelig ansatte ved to norske universiteter og hva er deres publiserings- og kildepraksis?

Følgende seks forskningsspørsmål ble formulert for å besvare problemstillingen:

1. Hvilken kjennskap har de vitenskapelig ansatte til åpen tilgang?
2. Hvilken kjennskap har de vitenskapelig ansatte til nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler?
3. Hva er de vitenskapelig ansattes holdninger til åpen tilgang publisering og egenarkivering?
4. Hva er de vitenskapelig ansattes holdninger til de nye nasjonale retningslinjene?
5. Hva er de vitenskapelig ansattes publiserings- og kildepraksis?

6. Hvilke forskjeller eller likheter er det i kjennskapen, holdningene og praksisen til vitenskapelig ansatte fra de to forskjellige fagfeltene naturvitenskap og humaniora og fra de to forskjellige universitetene?

Med publiseringspraksis mener jeg at jeg skal se på åpen tilgang publisering og deponering til institusjonelle arkivet. Med kildepraksis mener jeg at jeg skal undersøke om de vitenskapelig ansatte bruker åpent tilgjengelige ressurser som informasjonskilder.

1.3 Oppgavens struktur

Denne oppgaven er delt inn i seks kapitler. Kapittel 1 er en kort introduksjon til oppgaven og inneholder også problemstillingen. Kapittel 2 omhandler teori og tidligere forskning. Kapittel 3 omhandler metodevalg, utvalget, gjennomføring av undersøkelsen og bortfallsanalyse. I kapittel 4 presenterer jeg undersøkelsens resultater, kapittel 5 inneholder diskusjonen og i kapittel 6 er oppgavens konklusjon.

2 Teori

2.1 Definisjon av åpen tilgang og underbegreper

Begrepet åpen tilgang, eller Open Access som det er kjent som på engelsk, ble definert gjennom tre konferanser i 2002 og 2003. Dette resulterte i tre forskjellige utgivelser: Budapest Initiative, Bethesda Statement, og Berlin Declaration som diskuterte og definerte Open Access (Brown et al., 2003; Bullinger et al., 2003; Chan et al., 2002). I den første konferansen i Budapest i 2002 definerte de åpen tilgang til forskningsresultater med at litteraturen er:

«... free availability on the public internet, permitting any users to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of these articles, crawl them for indexing, pass them as data to software, or use them for any other lawful purpose, without financial, legal, or technical barriers other than those inseparable from gaining access to the internet itself.»

I tillegg mente de at Copyright holdt av forfatterne burde dekke distribusjon og kopiering på grunn av hensyn til verkets integritet og for å sikre rett siteringspraksis (Chan et al., 2002).

I konferansen i Bethesda i 2003 definerte de hva en åpent tilgjengelig publikasjon er. Her satte de to kriterier som en åpen publikasjon må oppfylle:

- Copyrightholderen gir alle brukere fri tilgang til og lisens til å bruke, kopiere, distribuere og vise verket, samt lage videre arbeid basert på verket så lenge de har rett siteringspraksis, i tillegg må brukerne ha mulighet til å printe et lite antall kopier til eget bruk.
- Det andre kriteriet er at en komplett versjon av verket og copyright detaljene blir deponert i et passende elektronisk format i et digitalt arkiv, fra en institusjon som støtter åpen tilgang, interoperabilitet og langtidslagring, på publiseringstidspunktet (Brown et al., 2003).

Berlin konferansen bygde videre på disse kriteriene for åpen tilgang publikasjoner og satte de samme kriteriene for åpen tilgang bidrag som forskningsresultater og forskningsdata (Bullinger et al., 2003).

Peter Suber fra Harvard deltok på to av konferansene, Budapest og Bethesda, og har skrevet en bok om åpen tilgang (Suber, 2012). Suber oppsummerte i boken de tre konferansenes definisjoner av åpen tilgang til en samlet definisjon. Definisjonen som Suber kaller den grunnleggende ideen om åpen tilgang er: «Make research literature available online without price barriers and without most permission barriers.» (ss. 7-8). Denne overordnede definisjonen for åpen tilgang er den jeg har valgt å forholde meg til i arbeidet med masteroppgaven.

2.1.1 Veier til åpen tilgang

Det er mange forskjellige måter å oppnå åpen tilgang til forskningslitteratur. Eksempler på dette er tilgjengeliggjøring gjennom forfatterens nettside, sosiale medier, gjennom åpne tidsskrifter og gjennom digitale arkiver. Jeg kommer til å presentere hovedveiene til åpen tilgang for forskningslitteratur og noen av variasjonene av åpen tilgang som finnes i dag.

Åpen tilgang blir ofte delt inn i gull og grønn åpen tilgang. Gull åpen tilgang er når åpen tilgang til forskning oppnås gjennom publisering i tidsskrift, uavhengig av businessmodellen til tidsskriftet (Suber, 2012, s. 53). Grønn åpen tilgang er når åpen tilgang oppnås gjennom arkivering av forskningsresultater i digitale arkiver (s. 53). Når forsknings tar for seg forskjellige veier til åpen tilgang er det ofte gull og grønn åpen tilgang de deler åpen tilgang inn i. For eksempel er det forskning som fokuserer på grønn åpen tilgang (Theodorou, 2010)

og på gull åpen tilgang (Xia, 2010). Det er også vanlig at åpen tilgang policyer krever gull eller grønn åpen tilgang av forskere, eller anbefaler en av disse formene.

Det er flere varianter av gull åpen tilgang. En form for gull åpen tilgang, som kanskje flest personer forbinder med begrepet, er fullstendig åpne tidsskrift der hele tidsskriftet og dets artikler er åpent tilgjengelige. Noen krever forfatterbetaling for å la personer publisere artikler, mens andre ikke gjør det. DOAJ, som er en katalog over åpne tidsskrift, hadde i mai 2014: 9 702 åpne fagfellevurderte tidsskrift. Av disse krevde bare 26 % forfatterbetaling (Morrison, Salhab, Calvé-Genest, & Horava, 2015, s. 4). Denne veien til gull åpen tilgang trenger derfor ikke å koste penger for forskere.

En annen type gull åpen tilgang er hybrid åpne tidsskrift der tidsskriftet i utgangspunktet er et tradisjonelt lukket tidsskrift, men gir forskere muligheten til å frikjøpe en artikkel slik at den blir åpent tilgjengelig. Denne varianten krever forfatterbetaling av forskerne.

En lite omtalt variant av gull åpen tilgang blir beskrevet som utsatt gull åpen tilgang. Det er når tradisjonelle tidsskrift selv lar artikler bli åpent tilgjengelig på utgiverens egne nettsider, altså gjennom tidsskriftet selv, etter en embargo tid som vanligvis er på tolv måneder. Denne typen gull åpen tilgang har blitt forsket på (Laakso & Björk, 2013). Et eksempel på et slikt tidsskrift er det engelske Journal of Biological Chemistry (American Society for Biochemistry and Molecular Biology, 2018). På tidsskriftets nettside står det at man trenger abonnement får å få tilgang til fullstendige versjoner av de nyeste artiklene. Hvis man søker etter artikler som er eldre enn ett år er resultatet annerledes. Da får man tilgang til fullstendig artikkel, samt muligheten til å laste ned en PDF versjon. Mange tradisjonelle tidsskrift praktiserer denne varianten gull åpen tilgang.

Grønn åpen tilgang oppnås som oftest gjennom en eller annen form for deponering av vitenskapelig artikler eller forskningsresultater til digitale arkiver (Suber, 2012, s. 53). Det kan være institusjonelle arkiver ved institusjoner som DUO ved UiO og NTNU Open ved NTNU, eller fagarkiver for spesifikke fagfelt som arXiv for fagfelt som matematikk og datavitenskap (Cornell University Library, 2018). Deponering til institusjonelle arkiver er ofte krevd eller anbefalt av universiteter og høyskoler. For eksempel krever UiO deponering av post-print versjoner av alle fagfellevurderte artikler, eller deponering av den publiserte versjonen. Hvis tidsskriftet ikke tillater institusjonell arkivering eller medforfatter ikke tillater

dette, får man fritak for kravet (Universitetsbiblioteket, 2017). Åpen tilgang policyer som setter krav om grønn åpen tilgang er vanlig. I sammenheng med et åpen tilgang policy prosjekt i EU ble åpen tilgang policyer i Europa, Nord Amerika og andre kontinenter undersøkt. Her var halvparten av åpen tilgang policyene mandater som krever grønn åpen tilgang (Swan, Gargouri, Hunt, & Harnad, 2015, s. 18). Grønn åpen tilgang kan derfor både være et krav fra institusjoner eller noe forskerne gjør frivillig.

Grønn åpen tilgang er vanligvis kompatibelt med publisering i tradisjonelle tidsskrift. Mange utgivere tillater også deponering av post-print versjoner av artikler. I SHERPA RoMEO, en nettressurs som samler og analyserer utgiveres åpen tilgang policyer, kan man se at litt over 70 % av 2 545 utgivere tillater deponering av post-print versjoner (SHERPA/RoMEO, 2018). Dette betyr at vitenskapelige artikler vi finner i institusjonelle arkiver kan være fagfelleverderte versjoner, selv om de ikke er forlagets PDF versjon.

Grønn åpen tilgang kan også være en form for utsatt åpen tilgang. Noen ganger vil vitenskapelige artikler som deponeres være under en embargo tidsperiode. Det betyr at det er en fastsatt tidsperiode på f.eks. seks eller tolv måneder fra publiseringstidspunktet før artikkelen kan gjøres åpent tilgjengelig gjennom arkivet.

Når jeg har arbeidet med problemstillingen og undersøkelsen har jeg valgt å se på åpen tilgang delt opp i hoved definisjonene gull og grønn åpen tilgang. Dette har jeg valgt fordi åpen tilgang oftest er delt inn i disse to typene. De nye mål og retningslinjene for åpen tilgang til vitenskapelige artikler, som er en av motivasjonene til min masteroppgave, fokuserer også på åpen tilgang gjennom tidsskrift og deponering i vitenarkiv (Kunnskapsdepartementet, 2017a).

2.1.2 Åpen tilgang i stedet for Open Access

I masteroppgaven har jeg valgt å benytte meg av den norske oversettelsen av Open Access som er åpen tilgang. Tidligere masteroppgaver har valgt å bruke OA eller Open Access selv om oppgavene ellers er skrevet på norsk (Holberg, 2013; Tvette, 2016). Det er flere årsaker til at jeg har valgt å bruke åpen tilgang fremfor det engelske begrepet Open Access.

Hovedårsaken er at åpen tilgang i dag blir mer og mer brukt av offentlige instanser og institusjoner. I de nye nasjonale retningslinjene bruker kunnskapsdepartementet åpen tilgang i

stedet for Open Access (Kunnskapsdepartementet, 2017a). Det gjorde de også i høringsrunden (Kunnskapsdepartementet, 2016). NTNU har begynt å bruke åpen publisering sammen med Open Access begrepet (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2018d).

Forskningsrådet bruker også åpen tilgang fremfor Open Access begrepet (Forskningsrådet, 2018). En annen grunn til at jeg valgte å bruke åpen tilgang fremfor Open Access eller OA var for å oppnå en bedre flyt i teksten og en bedre leseopplevelse. Open Access eller OA som er engelske begreper, virker mer forstyrrende enn åpen tilgang i en ellers norsk tekst.

2.2 Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler

Innledningsvis har jeg nevnt regjeringens nye nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler som kom sommeren 2017 (Kunnskapsdepartementet, 2017a).

Deler av problemstillingen fokuserer også på dette: Hvilken kjennskap og holdninger til åpen tilgang og **de nasjonale retningslinjene for vitenskapelige artikler** har vitenskapelig ansatte ved to norske universiteter .... Forskningsspørsmål nummer 2 og 4 går spesifikt inn på de vitenskapelig ansattes kjennskap og holdninger til teamet.

Hva er bakgrunnen for de nye mål og retningslinjene for åpen tilgang til vitenskapelige artikler? De kom som resultat av en rapport utarbeidet av en arbeidsgruppe. Denne rapporten omhandlet ikke spesifikt åpen tilgang til vitenskapelige artikler, men åpen tilgang til forskningsresultater. Medlemmene i arbeidsgruppen var fra: PRIO, UiO, UiB, SINTEF, Norges forskningsråd, Helse Nord RHF og Folkehelseinstituttet (Regjeringen, 2016). De foreslåtte nasjonale retningslinjene fra rapporten var ute på høring fra 1. juli 2016 til 1. november 2016 og fikk en betydelig mengde høringssvar fra mange instanser (Kunnskapsdepartementet, 2016). Høringsrunden resulterte i nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Dette ble publisert på regjeringens nettside 22. august 2017 (Kunnskapsdepartementet, 2017b).

Regjeringen har som mål at: «Innen 2024 skal alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler være åpent tilgjengelige» (Kunnskapsdepartementet, 2017a, s. 1). For å få alle aktører til å arbeide mot målet fastsatte regjeringen fire nasjonale retningslinjer.

Retningslinje nummer tre og fire er rettet mot institusjoner, forhandling av avtaler og

finansieringskostnader. Disse blir ikke undersøkt i denne oppgaven. Retningslinje nummer en og to er rettet mot vitenskapelige artikler og forskere:

1. «Vitenskapelige artikler fra offentlig finansiert forskning skal gjøres åpent tilgjengelige. Forskere skal undersøke mulighetene for å publisere sine artikler i åpne tidsskrifter og velge åpne tidsskrifter der det er faglig forsvarlig. Kun i unntakstilfeller kan artikler basert på offentlig finansiering publiseres i tidsskrifter som ikke tillater tilgjengeliggjøring i vitenarkiv».
2. «Alle vitenskapelige artikler basert på offentlig finansiert forskning skal deponeres i et egnet vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet, uavhengig av publiseringskanal og uavhengig av når det er mulig å gjøre dem åpent tilgjengelige».

(Kunnskapsdepartementet, 2017a, s. 2)

Forskernes holdninger til retningslinje nummer en og to blir undersøkt i denne oppgaven.

2.3 Tidligere forskning

Det er gjort mye forskning tilknyttet temaet åpen tilgang. I denne delen av oppgaven kommer jeg til å gjøre rede for en del av forskningen som finnes om emnet.

2.3.1 Åpen tilgangs betydning for sitering av vitenskapelige artikler

Tidligere studier har undersøkt om det er siteringsfordeler for forskjellige varianter åpen tilgang. Undersøkelser på dette emnet har gitt varierte resultater. De har vist litt lavere gjennomsnittlige siteringer for åpne artikler sammenlignet med artikler som ikke er åpent tilgjengelige (Salisbury, Chowdhury, & Smith, 2017, s. 193; Zhang & Watson, 2017, ss. 341-342). Eller omtrent likt antall siteringer for åpent tilgjengelige og ikke åpent tilgjengelige artikler (Salisbury et al., 2017, s. 193). I Salisbury et al sin undersøkelse var det siteringsfordel til ikke åpne artikler mellom 2005 og 2008, og omtrent lik gjennomsnittlig sitering fra 2008 til 2015. I undersøkelsen til Zhang og Watson hadde artikler tilgjengeliggjort gjennom grønn åpen tilgang omtrent like mange gjennomsnittlige siteringer som ikke åpne artikler (2017, ss. 341-342).

Forskere har sett på impact faktor som er gjennomsnittlig antall siteringer et tidsskrift har fått de siste to årene. Et tidsskrifts impact faktor for 2017 vil f.eks. beregnes ut fra tall fra 2015 og 2016. Forskere har kommentert at det er den eneste representanten for kvalitet i tidsskrifter som er generelt akseptert (Björk & Solomon, 2012, s. 3). Impact faktor for gull åpen tilgang

har blitt undersøkt fordelt i tre gull åpen tilgang kategorier: fullstendig åpne tidsskrifter, åpne tidsskrifter med forfatterbetaling og hybride tidsskrifter. Dette var tidsskrifter innenfor eller beslektet til fagfeltet naturvitenskap. Impact faktoren var høyest hos artiklene publisert i hybrid tidsskrift (5.212), på midten i åpne tidsskrift med forfatterbetaling (3.156) og lavest i de fullstendig åpne tidsskriftene (1.327) (Zhang & Watson, 2017, ss. 341-342).

I en undersøkelse av tidsskrift indekstert i Web of Science og Scopus ble det sett på forskjeller i impact faktor mellom abonnements og åpne tidsskrifter opprettet før 1996, mellom 1996 og 2001 og mellom 2002 og 2011 (Björk & Solomon, 2012, ss. 4-5). I de forskjellige periodene var det enten ingen forskjeller i impact faktor eller en høyere impact faktor til abonnementstidsskriftene. Åpne tidsskrift uten forfatterbetaling holdt laveste impact faktor og lå på samme nivå gjennom de tre opprettelsesperiodene. Åpne tidsskrifter med forfatterbetaling hadde en vekst i impact faktor over de tre opprettelsesperiodene. I perioden 2002 til 2011 var impact faktoren for tidsskriftene med forfatterbetaling nesten like høy som impact faktoren til abonnementstidsskriftene (ss. 7-8). Impact forskjellen for åpne tidsskrift med og uten forfatterbetaling stemmer overens med resultatene fra den mer begrensede studien til Zhang og Watson.

En undersøkelse av åpent tilgjengelige artikler indekstert i Web of Science ble utført for å undersøke om det er forskjeller i impact av artikler publisert i Kina og USA (S. Yang, Xing, & Wolfram, 2018, ss. 1020-1021). Mellom 2011 og 2015 hadde både Kina og USA økt publisering av åpent tilgjengelige artikler og forskjellene i antall publikasjoner minket frem til 2015 der begge landene publiserte omtrent likt antall åpent tilgjengelige artikler (s. 1022). Åpent tilgjengelige artikler fra USA hadde gjennomsnittlig flere siteringer hvert år enn artikler fra Kina mellom 2011 og 2015. For hele perioden var gjennomsnittlig antall siteringer 12.33 for USA og 8.14 for Kina. Fagfeltene med flest gjennomsnittlige siteringer på tvers av landene var: naturvitenskap og ingeniørvitenskap, medisin, helse og geologiske fag. Fagfeltet med færrest siteringer var samfunnsvitenskap og humanistisk fagfelt (s. 1023).

2.3.2 Åpent tilgjengelige tidsskrift

Et sentralt område for min undersøkelse er åpne tidsskrift, bruk av disse og forskeres holdninger til dem. I denne delen vil forskning tilknyttet bruk av og holdninger til åpent tilgjengelige tidsskrift bli presentert delt inn etter fire relevante tema.

2.3.2.1 Publisering i åpne tidsskrifter

Publisering i åpne tidsskrift har blitt undersøkt av flere forskere i ulike studier. I en case studie ved SNU, Seoul National University, av artikler publisert av deres forskere fant de ut at andelen artikler indeksert i Web of Science og publisert i åpne tidsskrift hadde økt fra 5,2 % i 2006 til 15,9 % i 2014. Av artikler indeksert i Scopus hadde andelen som var åpent tilgjengelig økt fra 4,5 % i 2007 til 18,5 % i 2014. Dette er artikler i fullstendig åpne tidsskrift, ikke hybrid tidsskrift (Jeong-Wook et al., 2016, s. 5).

Av artikler finansiert av CIHR, Canadian Institutes of Health Research, og publisert av forskere fra naturvitenskap mellom 2008 og 2015 var 22 % åpent tilgjengelige (Zhang & Watson, 2017, s. 340). CIHR har en åpen tilgang policy (s. 339), men bare 22 % av forskning de hadde finansiert mellom 2008 og 2015 var åpent tilgjengelig når undersøkelsen ble utført.

Av artikler publisert fra Universitetet i Arkansas mellom 2005 og 2015 var under 10 % publisert i åpne tidsskrift. Økningen var fra 1,2 % i 2005 til 8 % i 2015 (Salisbury et al., 2017, ss. 188-190).

Jingfeng Xia undersøkte tidligere studier om forskeres holdninger til åpent tilgjengelige tidsskrifter for å se om deres holdninger og meninger hadde forandret seg over tid (2010, s. 616). Undersøkelsene som ble analysert i denne studien, var publisert mellom 1992 og 2008 (Xia, 2010, s. 618). Resultatene fra Xias studie viser at kjennskapen til åpent tilgjengelige tidsskrift har økt fra 1992 til 2008. Fra 50 % som ikke hadde kjennskap til dem, økt til 85 % som kjente til dem i 2008. Denne kjennskapen var bare en generell ja/nei kjennskap til fenomenet. Det var også en gradvis økning av forfattere som publiserte i åpent tilgjengelige tidsskrifter (s. 620).

I regi av forlagsgruppen Taylor & Francis ble en studie utført for å få synspunkt på åpen tilgang publisering fra forfattere som publiserte i minst ett av deres tidsskrift i 2012. Her hadde 1/3 av de vitenskapelige artiklene respondentene publiserte det siste året vært publisert i åpne tidsskrift (Rowley, Johnson, Scaffi, Frass, & Devine, 2017, ss. 1204-1206).

Blant business skole fakulteters ansattes ble en undersøkelse av meninger om digitale arkiver utført i slutten av 2012 ble også meninger om åpent tilgjengelige tidsskrift undersøkt. 49,4 %

av respondentene hadde ikke kjennskap til åpne tidsskrift på deres fagfelt. 88,7 % hadde ikke publisert i et åpent tilgjengelig tidsskrift (Hahn & Wyatt, 2014, s. 98)

Texas A&M Universitetet i USA gjennomførte i 2014 en undersøkelse blant sine ansatte. De ville finne ut hvilke holdninger deres ansatte hadde til åpen tilgang publisering og det institusjonelle arkivet. 88 % av respondentene kjente til åpne tidsskrift på sitt fagfelt. 40 % hadde publisert i et åpent tidsskrift (Z. Y. Yang & Li, 2015, ss. 6-7).

2.3.2.2 Bruk av åpne tidsskrift

Det er stor interesse for hvordan forskere og andre benytter seg av åpne tidsskrift. F.eks. om forskere siterer artikler fra åpne tidsskrifter når de skriver sine egne vitenskapelige artikler. Siteringer av artikler publisert i åpen tilgang tidsskrift økte litt blant SNU (Seoul National University) forskere fra 2,1 % i 1998 til 4,1 % i 2011 (Jeong-Wook et al., 2016, s. 7). Som viser at bruk av åpne tidsskrift kan øke med tiden.

Åpne tidsskrift blir også brukt generelt i forskning og undervisning. Det viser en undersøkelse blant ansatte ved University og Dhaka i Bangladesh. Majoriteten av respondentene i en spørreundersøkelse brukte både åpent tilgjengelige og tradisjonelle tidsskrift (66,5 %), ytterlige 21 % brukte bare åpne tidsskrift og 7,5 % brukte bare tradisjonelle tidsskrift (Shuva & Taisir, 2016, ss. 39-40).

2.3.2.3 Holdninger til åpne tidsskrift

I undersøkelsen blant ansatte ved Universitetet i Dhaka ble respondentene bedt om å ta stilling til positive og negative utsagn til åpne tidsskrifter. Mellom 76 og 78 % var enige i utsagnene: åpen tilgang øker sitering av artikler, åpner dører for forskningssamarbeid, at det er en gave for forskere i utviklingsland og det sørger for raskere publisering. 52 - 56 % av respondentene var også sterkt enige i to av de negative utsagnene: åpent tilgjengelige tidsskrift er ikke bredt akseptert i samfunnet som en plattform for forskning, og at åpent tilgjengelige tidsskrift er ikke alltid er fagfelleverdert. Rundt halvparten var også sterkt uenige i at åpen tilgang mangler høy standard (Shuva & Taisir, 2016, s. 41). Når respondentene ble spurt hva som kunne motivere dem til å publisere i åpne tidsskrifter ble følgende ting trukket frem. Fagfellevurderingsprosess, impact faktor, publisering fart, en kvalifisert redaksjon og ingen forfatteravgift (s. 43).

Når det kom til årsaker for at forskere valgte å publisere i åpent tilgjengelige tidsskrifter ble det ikke observert noen merkbare forandringer over tid. Det viser en undersøkelse av tidligere studier publisert fra 1992 til 2008. Forskernes hovedmotivasjon var ønsket om å nå ut til en stor lesergruppe for å få forskningen sin delt uten begrensninger. De hadde også et ønske om at åpent tilgjengelige tidsskrifter ville ha en raskere publiseringsprosess enn tradisjonelle tidsskrift. Liten kjennskap til disse tidsskriftene var en grunn til å ikke publisere i åpne tidsskrift. Over tid var det litt bedringer i denne årsaken til å ikke publisere. En annen hovedgrunn til å ikke publisere i åpent tilgjengelige tidsskrift var bekymringer om tidsskriftenes kvalitet og prestisje. På dette punktet var det ingen betydelig forandring over tid (Xia, 2010, s. 622).

I undersøkelsen gjort i regi av Taylor & Francis gruppen av forfattere var respondentene i stor grad enige om at åpen tilgang publisering tilbyr bedre utbredelse av artikler enn når man publiserer i tradisjonelle tidsskrift. De var også rimelig enige i påstandene om at åpen tilgang publisering gir bedre synlighet, at åpne tidsskrift har raskere publiseringsstider og at åpne tidsskrift har en større lesergruppe. De var mindre enige i påstandene om at åpne tidsskrift er sitert oftere og åpne tidsskrift driver innovasjon i forskning. Forfatterne ble bedt om å rangere viktigheten av forskjellige tjenester når de betaler for å publisere i åpne tidsskrift. En grundig fagfelle vurdering hadde høyest score fulgt av følgende punkter i synkende rekkefølge: rask publisering, rask fagfelle vurdering, promotering av artikkelen etter publisering, automatisk deponering av artikkelen i utvalgt digitalt arkiv og leveranse av bruks og siteringstall (Rowley et al., 2017, ss. 1207-1208).

Business skole fakulteters ansattes meninger om åpen tilgang og digitale arkiver ble undersøkt i 2012. Respondentene ble spurt om årsaker til at de ikke hadde publisert i åpent tilgjengelige tidsskrift. I synkende rekkefølge var årsakene: mangelen av prestisje for åpne tidsskrift, publisering i åpen tidsskrift gjaldt ikke i deres evaluerings- eller forfremmelsesprosesser, og manglende kvalitet på fagfelle vurdering i åpne tidsskrift (Hahn & Wyatt, 2014, s. 98).

2.3.2.4 Bruk av åpne tidsskrift og holdninger til dem – forskjeller på fagfelt

Case studien fra SNU (Seoul National University) forskernes publikasjoner så også på hvilket fagfelt åpen tilgang siteringene var gjort på. Fagfeltene der SNU forskerne siterte størst andel

åpen tilgang tidsskrift var i medisin og helse og jordbruk- og marinevitenskap. Fagfeltet med desidert minst åpen tilgang siteringer var humaniora (Jeong-Wook et al., 2016, s. 9).

I Taylor & Francis gruppens undersøkelse av deres tidsskrifts forfattere delte de respondentene inn i to faggrupper STM (Scientific, Technical & Medical) og HSS (Humanities & Social Sciences). Når det er forfatteravgift for å publisere i åpne tidsskrift ble respondentene bedt om å rangere viktigheten av forskjellige tjenester. Rask publiseringstid og rask fagfelle vurdering rangert noe høyere av STM respondentene enn de var av HSS respondentene (Rowley et al., 2017, s. 1208). Ellers var det ikke noen store forskjeller mellom STM og HSS respondentene i denne studien.

2.3.3 Åpent tilgjengelige digitale arkiver

I tillegg til å ha fokus på bruk av og holdninger til åpne tidsskrift er også denne oppgavens sentrert rundt bruk av og holdninger til åpent tilgjengelige digitale arkiver. Digitale arkiver kan være fagarkiver for spesifikke fagfelt, andre typer åpne digitale arkiver, eller åpne institusjonelle arkiver hvor artikkelforfattere deponerer arbeidet sitt.

Det er få undersøkelser om åpen tilgang som presenterer resultater knyttet til generell forståelse av begrepet åpen tilgang. En mer omfattende studie av åpent tilgjengelige digitale arkiver utført av ansatte ved Loughborough University presenterte data om respondentenes generelle forståelse av åpen tilgang. Undersøkelsen var en del av et større forskningsprosjekt kalt PEER (Creaser et al., 2010; PEER, 2018). Dataene ble samlet inn i 2009 gjennom en digital spørreundersøkelse med totalt 3139 respondenter der alle de europeiske landene var representert, og gjennom fire fokusgrupper med forskere (ss. 149-150). Totalt hadde alle fokus gruppe deltakerne og over 2/3 av spørreundersøkelsens respondenter en generell forståelse for begrepet åpen tilgang (s. 152).

2.3.3.1 Egenarkiveringspraksis

Forskere ved 20 forsknings og utdanningsinstitusjoner i Nord-Amerika og Europa fikk tilsendt en kort undersøkelse om digitale arkiver i 2009. Nesten 60 % av respondentene oppga at institusjonen de tilhørte hadde et institusjonelt arkiv. 45 % av respondentene hadde publisert i åpent tilgjengelige tidsskrift eller digitalt arkiv (Theodorou, 2010, ss. 2-5).

I PEER prosjekt undersøkelsen om vitenskapelige forfatteres kjennskap og holdninger til åpent tilgjengelige digitale arkiver utført i 2009 ble respondentene spurt om deres foretrukne arkiver for deponering. 46 % av respondentene foretrakk fagarkiver og 22 % foretrakk institusjonelle arkiver. Bare 37 % av respondentene visste om passende fagarkiv for å deponere sitt arbeid. Litt over halvparten av respondentene hadde deponert en fagfellevurdert tidsskriftsartikkel i et digitalt arkiv de siste fem årene (Creaser et al., 2010, s. 153).

En annen undersøkelse så på forskeres grønn åpen tilgang praksis. Denne undersøkelsen var en del av PEER prosjektets andre fase og var i likhet med undersøkelsen fra 2009 utført av ansatte ved Loughborough Universitet. Dataene i denne undersøkelsen ble samlet inn i 2011 gjennom en digitale spørreundersøkelse til europeiske forskere, i tillegg til gjennom en Workshop med 22 deltagere (Spezi, Fry, Creaser, Proberts, & White, 2013, ss. 334-340). Fra 2009 til denne undersøkelsen var det en økning i antall respondenter som har deponert forskning til et åpent tilgjengelig digitalt arkiv de siste fem årene. Fra 53 % i 2009 til 59 % i 2011. Forskerne som deponerte hadde en liten preferanse for institusjonelle arkiv over fagarkiv (ss. 342-343). Blant respondentene som hadde deponert en artikkel rapporterte over 40 % av dette var den publiserte versjonen av artikkelen, mens over 30 % hadde deponert stage-two manuskriptet. Majoriteten av respondentene mente at deponeringsprosessen var veldig lett eller lett, 51 % (s. 346).

En undersøkelse så på forskeres bruk av digitale arkiver. Dette var hovedsakelig forskere fra fagfeltet fysikk og naturvitenskap. Data ble samlet inn i 2011 gjennom et digitalt spørreskjema og nesten 100 land var representert (Nicholas et al., 2012, ss. 196-197). 63,7 % av respondentene hadde deponert i et digitalt arkiv. 44,1 % hadde deponert i et institusjonelt arkiv og 39,7 % i et fagarkiv. Materialet de deponerte var tidsskriftsartikler 64,1 %, PhD og masteroppgaver 14,2 %, og konferansebidrag 5,9 %. Dokumentversjonene respondentene deponerte var oftest pre-print fulgt av: den publiserte versjonen, post-print, og forfattermanuskript som responderer på fagfellevurdering (ss. 198-200)

Business skole fakulteters ansattes meninger om åpen tilgang var undersøkt i slutten av 2012. 69,2 % av respondentene visste ikke om sin institusjon hadde et institusjonelt arkiv. Bare 14,8 % hadde deponert til et institusjonelt arkiv, mens 31,9 % hadde deponert til et fagarkiv (Hahn & Wyatt, 2014, ss. 95-97).

Texas A&M Universitetet hadde en undersøkelse som var gjennomført i 2014. Bare 27 % av respondentene hørt om universitetets institusjonelle arkiv. 7 % av de ansatte som besvarte undersøkelsen hadde deponert til det institusjonelle arkivet (Z. Y. Yang & Li, 2015, s. 8).

En undersøkelse ble utført blant vitenskapelig ansatte ved det spanske universitetet, University of Navarra, får å se på deres kjennskap til åpen tilgang og bruk av det institusjonelle arkivet. Spørreundersøkelsen var utført i 2015. 30 % av respondentene hadde deponert til det institusjonelle arkivet (Serrano-Vicente, Melero, & Abadal, 2016, ss. 597-598).

2.3.3.2 Bruk av digitale arkiver

I en kort undersøkelse gjort blant forskere i Nord-Amerika og Europa bruke majoriteten av respondentene ofte eller av og til åpent tilgjengelige tidsskrift eller digitale arkiver. 5 % brukte ikke åpent tilgjengelige kilder (Theodorou, 2010, s. 5).

Forskeres grønn åpen tilgang praksis ble undersøkt i sammenheng med PEER prosjektets andre fase oppga akkurat over 2/3 av respondentene at de hadde brukt tidsskriftsartikler i åpent tilgjengelige digitale arkiver det siste året (Spezi et al., 2013, s. 348).

Nicholas og kolleger undersøkte fysikk og naturvitenskaps forskeres bruk av digitale arkiver undersøkte de også digitale arkiver som informasjonskilder. 83,7 % av respondentene brukte digitale arkiver til å finne informasjon. 16,2 % var usikre (Nicholas et al., 2012, s. 201)

2.3.3.3 Holdninger til digitale arkiver

I den korte undersøkelsen blant forskere fra 20 institusjoner i Nord-Amerika og Europa fra 2009 ble respondentene spurt om de ville vurdert å publisere i digitale arkiver hvis arkivene har like streng publiseringsprosess som prestisjefulle tradisjonelle tidsskrifter. Her svare 96 % av at de ville publisert i slike digitale arkiver. Alle respondentene mente de ville stolt på innholdet i slike digitale arkiver (Theodorou, 2010, s. 5).

Vitenskapelige forfatteres kjennskap og holdninger til åpent tilgjengelige digitale arkiver ble undersøkt i 2009 i sammenheng med PEER prosjektet. Den så på respondentenes holdninger til digitale arkiver. Blant annet så de på hva som var motivasjonsfaktorer for at

spørreundersøkelsens respondenter skulle deponere fagfellevurderte versjoner av artikler. Faktorer respondentene anså som veldig viktige er i synkende rekkefølge: gratis tilgang for alle lesere, tilgjengelighet for et bredt publikum, tilgjengelighet for personer med begrenset tilgang til forskning, rask publiseringstid, økte siteringer og dyre abonnementskostnader til tidsskrifter. Mindre viktige faktorer for respondentene var: betydning for karriere, oppfordring fra kolleger, krevd av institusjon og krevd av forskningsfinansierende organisasjon. Årsaker til deponering blant respondentene som hadde levert forskning til digitale arkiver var: forslag fra kolleger 12 %, invitasjon fra det digitale arkivet 11 %, etterspørsel fra medforfatter 10 %, invitasjon fra utgiver 8 %, mandat fra institusjonen 8 %, og andre mandater 3 %. Deltagerne i undersøkelsens fire fokusgrupper hadde sterke meninger om institusjonelle og forskningsfinansierende institusjoners åpen tilgang policyer. De var klar over fordelene ved å gjøre forskningsresultater åpent tilgjengelige, men følte at de fikk blandede signaler fra institusjoner. De følte at det var en konflikt mellom åpen tilgang policyene og det økende kravet fra institusjoner om å publisere i prestisjefulle tidsskrifter (Creaser et al., 2010, ss. 155-156). De vanligste barrierene for å ikke deponere i digitale arkiver blant spørreundersøkelses respondenter var: usikkerhet rundt opphavsrett, usikkerhet om embargoperioder og en motvilje til å deponere egne verker der innhold ikke er fagfellevurdert. Fokus gruppe deltakerne var spesielt bekymret for brudd på utgiverens opphavsrett (s. 157).

I undersøkelsen utført i sammenheng med PEER prosjektets andre fase om forskeres grønn åpen tilgang praksis var den største motivasjonen for egenarkivering: å nå artikkelens målgruppe og spre artikkelen til et stort publikum (Spezi et al., 2013, s. 342). Fra PEERs fase en i 2009 til fase to i 2011 var det en nedgang i respondenter som oppga at de frivillig deponerte til digitale arkiver fra 70 % til 46 %. I begge studiene hadde respondentene mulighet til å oppgi flere årsaker for hvorfor de har deponert forskning. Hvis årsakene for deponering var frivillig deponering, etterspurt av en medforfatter eller en invitasjon av utgiver var det større sjanse for at de deponerte i fagarkiver. Hvis årsakene for deponering var invitasjon fra bibliotek- eller arkivansatte, eller krav fra arbeidsgiver var det større sjanse for at de deponerte i institusjonelle arkiver. Respondentene mente at institusjonelle policyer ikke var en stor motivasjon til deponering, og workshop deltagerne mente disse ikke ble tilstrekkelig håndhevet hos institusjoner som har dem (ss. 343-344).

Undersøkelsen fra Nicholas og kolleger om fysikk og naturvitenskaps forskeres bruk av digitale arkiver gikk også inn på forskernes meninger. Blant respondentene som ikke hadde

deponert i digitale arkiver var begrunnelsene at de ikke var klar over digitale arkivers eksistens 26,3 %, manglende kunnskap om deponeringsprosessen 20,6 %, manglende tid og motivasjon 17,4 %, usikkerhet rundt copyright og utgiveres policy 14,2 %, synes ikke det er noen personlig gevinst 10,5 %. Blant respondentene som hadde deponert arbeid i digitale arkiver var hovedgrunnene: egen vilje 47,3 %, på grunn av et krav fra egen institusjon 21,6 %, på invitasjon fra utgiver 11,1 %, på invitasjon fra digitalt arkiv 5,1 %, etter etterspørsel fra medforfatter 4,7% (Nicholas et al., 2012, s. 198). Forskerne ble også bedt om å vurdere institusjonelle arkiver som informasjonskilder tre år frem i tid, for å se om forskere trodde de ville bli viktigere ressurser enn det de er i dag. 5,8 % mente de ville bli mye viktigere, 44 % mente de ville bli viktigere, og 35,3 % mente de ville være like viktige informasjonskilder som i da. Bare i underkant av 15 % mente institusjonelle arkiver ville bli mindre viktige etter 3 år. Sammenlignet var det bare under 4 % som mente at fagarkiver ville bli mindre viktige etter 3 år (s. 203).

Business skole fakulteters ansattes meninger om åpen tilgang og digitale arkiver ble undersøkt i 2012. Respondentene ble spurt om årsaker til at de ikke hadde deponert i et institusjonelt arkiv. De mest vanlige årsakene var i synkende rekkefølge: at de ikke visste om institusjonelle arkiver, at de ikke så verdien i å deponere i et slikt arkiv, at det ikke var påkrevd ved deres institusjon, at de ikke har tid til deponering og at de deponerer andre plasser. Noen oppga også rettighetsusikkerhet som årsak for å ikke deponere. Generelt sett blant alle respondentene var det 61,6 % som ikke visste om tidsskriftene de har publisert i tillater egenarkivering i digitale arkiver (Hahn & Wyatt, 2014, s. 97).

Undersøkelsen fra Texas A&M Universitetet i USA utført i 2014 så på årsaker til at respondentene ikke kom til å bruke det institusjonelle arkivet i fremtiden. Respondenter som var usikker på om de kom til å deponere i fremtiden, eller ikke kom til å deponere til ble bedt om å si seg enig eller uenig til 11 mulige årsaker. 84 % oppga de ikke hadde kjennskap til deponeringsprosessen, 80 % ville ikke deponere verker som ikke var fagfellevurdert, 80 % mente de potensielt kunne miste muligheten til å publisere andre plasser i fremtiden, 78 % mente arkivet har lav prestisje, 74 % mente få personer vil se arbeidet deres i arkivet, 66 % hadde bekymring over varigheten til arkivet. De andre bekymringene var under 50 % enige i (Z. Y. Yang & Li, 2015, s. 9).

2.3.3.4 Bruk av digitale arkiver og holdninger til dem – forskjeller på fagfelt

Forskeres grønn åpen tilgang praksis ble undersøkt under PEER prosjektets andre fase. Respondentene ble delt inn i fire overordnede fagfelt. Det var noen forskjeller mellom respondentene fra forskjellige fagfelt. Respondenter fra naturvitenskap og matematikk var mer sannsynlig å deponere selv, mens respondenter fra samfunnsvitenskapelige og humanistiske fag var med sannsynlige å la andre deponere for dem (Spezi et al., 2013, ss. 343-344). Respondenter fra naturvitenskap og matematikk var gruppen som i størst grad synes artikkelversjon var uviktig, de var også gruppen som i størst grad hadde tillit til pre-print versjoner. Respondenter fra samfunnsvitenskapelige og humanistiske fag var en av to grupper som var mest opptatt av artikkelversjon og i hadde i større grad enn andre grupper mistro til artikler hvis det ikke var klart at det var den publiserte versjonen (s. 350).

I undersøkelsen fra det spanske University of Navarra i 2015 der de blant annet undersøkte de vitenskapelig ansattes bruk av det institusjonelle arkivet fant de noen forskjeller mellom de fire faggruppene respondentene var delt inn i. 92 % av respondentene fra humaniora var kjent med det institusjonelle arkivet, det var også 81 % av respondentene fra naturvitenskap. De vitenskapelig ansatte ble også spurt om de bruker det institusjonelle arkivet for å spre vitenskapelig arbeid og gjøre det åpent tilgjengelig. Det var nesten ingen forskjell i andelene som svarte ja fra humaniora 24 % og naturvitenskap 26 %, men respondentene fra humaniora brukte arkivet av og til dette formålet i større grad enn respondentene fra naturvitenskap. 26 % hum mot 10 % nat. Det tredje svaralternativet på dette spørsmålet var nei (Serrano-Vicente et al., 2016, s. 600). Det var flere forskjeller blant faggruppene i denne undersøkelsen. Jeg har valgt å bare presentere de forskjellene som er relevant for oppgavens diskusjon.

2.3.4 Åpen tilgang policyer

Da spørreundersøkelsen min stiller spørsmål relatert til universitetenes åpen tilgang policy kommer jeg kort til å presentere resultater fra PASTEUR4OA prosjektet. PASTEUR4OA er et EU prosjekt sentrert rundt åpen tilgang policyer, og har som mål å hjelpe utvikle og støtte åpen tilgang policyer på nasjonalt nivå og fasilitere koordinering mellom EUs medlemmer. Dette ville de oppnå blant annet gjennom å undersøke eksisterende policyer og policy typer, samt analysere policy effektivitet (PASTEUR4OA, 2016).

I en av prosjektets mest omfattende rapporter presenterte de data om: åpen tilgang policy situasjonen i Europa og rundt om i verden, nivå av åpent tilgjengelig materiale i institusjonelle arkiver og analyse av hvilke policy elementer som bidrar til å gjøre dem effektive (Swan et al., 2015, s. 8).

Av 663 åpen tilgang policyer som ble undersøkt, var det 381 mandatpolicyer som krever deponering i et digitalt arkiv (grønn åpen tilgang). 140 policyer oppfordret til deponering i arkiv og 141 spesifiserte ikke. Bare 2 av 663 policyer krevde publisering i åpne tidsskrift. Av disse 663 policyene var 389 fra Europa, 145 fra Nord-Amerika, 34 fra Mellom- og Sør-Amerika, 16 fra Afrika, 40 fra Asia og 39 fra Oseania (Swan et al., 2015, ss. 17-18). Disse dataene viser åpen tilgang policy situasjonen slik den var for ikke alt for lenge siden. Litt over halvparten av policyene var mandatpolicyer og de resterende er forskjellige grader av oppfordrende policyer.

PASTEUR4OA ønsket å finne ut hvorfor noen policyer er effektive hjelpere for å få ansatte til å gjøre materialet åpent tilgjengelig mens andre ikke er effektive. For å se hvilke policy typer og kriterier som var mest effektive, undersøkte de bare de institusjonelle policyene.

Dette ble gjort mellom 2011 og 2013. Her så de blant annet på innholdet i institusjonelle arkiver, hvilke typer materiale, så på tid mellom publisering og deponering, og de utførte ulike analyser. I de institusjonelle arkivene som ble undersøkt, var 12,4 % av publiserte tidsskriftsartikler deponert og åpent tilgjengelig. Hos institusjoner med mandat policyer var det mye høyere gjennomsnittlig åpent tilgjengelig deponerte artikler. 13,8 % av artikler hos institusjoner med mandat policyer og 3 % av artikler hos institusjoner med oppfordrende policyer (Swan et al., 2015, ss. 23-26) var åpent tilgjengelig. Rapporten konkluderte med at det er tre kriterier i åpen tilgang policyer som kan være med å øke deponering. Kriteriet at man må deponere, altså at policyen er en mandat policy, er med å øke deponering. At man ikke kan få unntak for deponering kan være med å øke deponering. Og når deponering er et krav for at forskningen skal gi uttelling for forskeren blir det mer sannsynlig at de deponerer artiklene sine til institusjonelle arkiver (s. 42). Hvis disse tre kriteriene er til stede i en policy, vil det være en streng policy som gir ingen eller få mulighet til unntak.

Ved UiO har de en mandat åpen tilgang policy: «Alle ansatte tilsatt ved UiO etter 4. juli 2013 plikter å avlevere en post-print versjon av vitenskapelige artikler produsert i forbindelse med

tilsettingsforholdet til det institusjonelle elektroniske vitenarkivet.» (Universitetsbiblioteket, 2017). Policyen krever altså deponering, som er det første kriteriet PASTEUR4OA sin forskning mener kan øke egenarkivering. Det andre kriteriet er ikke tilstede da de ansatte slipper å deponere hvis tidsskriftet og utgiver ikke tillater dette, eller hvis medforfatter ikke samtykker til deponering. Policyen oppfordrer også til publisering i åpne tidsskrift hvis man har mulighet og det er faglig forsvarlig.

NTNU har en publiseringspolitikk der de nevner at de skal «sørge for at alle fakulteter, institutter og faggrupper utarbeider egne publiseringsstrategier og setter seg konkrete mål ut fra enhetens egenart og forutsetninger» og «stille krav til egne ansatte om åpen publisering (Open Access) og sørge for en infrastruktur som gjør det enkelt å egenarkivere vitenskapelige publikasjoner i vårt institusjonelle arkiv sørge for at vitenskapelig ansatte får god veiledning om mulig patentering av forskningsresultater» (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2018c). Denne policyen er mer en oppfordrende policy der de snakker om at de i fremtiden skal stille krav til egne ansatte om åpen publisering. Den inneholder ingen av de tre policy kriteriene som kan være med å øke deponering. Da UiOs åpen tilgang policy er en mandat policy burde den i teorien være mer effektiv enn oppfordrings policyen til NTNU. Dette kommer jeg til å se etter i resultatene.

2.4 Tidligere masteroppgaver

Selv om masteroppgaver ikke er på samme faglige nivå som publiserte fagfelleverderte artikler er det på skrivende tidspunkt ikke publisert noen artikler fra Norge på temaet for min masteroppgave. Derfor ønsker jeg å se på fire norske masteroppgaver for å kunne sammenligne mine resultater med andre lignende undersøkelser utført i Norge. Resultatene som blir presentert er de som er av interesse for å diskutere mine funn.

En masteroppgave publisert i 2010 hadde som mål å undersøke forskeres kjennskap til det institusjonelle arkivet ved UiO, hvilke barrierer som hindrer dem i å deponere til arkivet, deres holdninger til arkivet og åpen tilgang og i hvilken grad arkivet er viktig i deres arbeid (Alemayehu, 2010, s. 10). Metoden for datainnsamling var semistrukturert spørreskjema, og 45 personer svarte på spørreskjemaet (ss. 30-37). 60 % av respondentene hadde kjennskap til det institusjonelle arkivet (s. 39). Omtrent 50 % hadde deponert materiale til det institusjonelle arkivet (s. 48). Respondentene ble bedt om å oppgi hva som motiverte dem til å

bidra til det institusjonelle arkivet. De kunne oppgi mer enn et svar. 14 ble motivert fordi de mente det gir økt tilgjengelighet til arbeidet deres. 12 var motivert fordi det gir økt publisitet for deres arbeid. 10 personer mente det fasiliterer interdisiplinær læring og forskning. 9 personer sa det var en del av deres plikter, og 4 bidro på grunn av beskjed fra universitetet (s. 44).

En annen masteroppgave publisert i 2010 undersøkte akademiske forfatteres holdninger til egenarkivering og bruk av det institusjonelle arkivet ved Universitetet i Bergen, UiB (Hulela, 2010, s. 1). Hulela samlet inn data gjennom et semistrukturert spørreskjema og det var 50 respondenter (ss. 28-31). 40 % av respondentene hadde deponert i institusjonelle arkiv, og 82 % av respondentene hadde kjennskap til UiBs institusjonelle arkiv (Hulela, 2010, ss. 40-43).

En masteroppgave fra 2013 tok for seg forskeres holdninger til åpen tilgang ved HiOA, nå OsloMet, og hvordan disse holdningene gjenspeiler seg i praksis (Holberg, 2013, s. 14). Holberg samlet inn data gjennom en digital spørreundersøkelse, og 77 personer besvarte undersøkelsen (s. 34+43). 81 % av respondentene hadde kjennskap til HiOAs institusjonelle arkiv, og av disse respondentene hadde 87 % deponert arbeid til arkivet. 93 % av respondentene hadde kjennskap til begrepet åpen tilgang, men bare 22 % hadde kjennskap til begrepene grønn og gull åpen tilgang. 52 % kjente til HiOAs åpen tilgang policy. 75 % kjente til åpne tidsskrift på sitt fagfelt. Når det kommer til forskernes holdninger så mente 65 % det er veldig viktig eller viktig å bidra i det institusjonelle arkivet, 5 % mente det ikke var viktig. Blant forskerne som mente det var viktig å bidra var tilgjengeliggjøring og synliggjøring de mest valgte begrunnelsene. 29 % av respondentene var helt enige i at åpne tidsskrift og tradisjonelle tidsskrift har samme kvalitetsnivå. 23 % var noe enig, 25 % var noe eller helt uenig og 25 % visste ikke. Blant de som var uenig i kvalitetsnivået var årsakene i synkende rekkefølge: status, kvalitet, impact faktor, tid, synlighet og prestisje. 51 % av respondentene hadde publisert i et åpent tilgjengelig tidsskrift (ss. 50-71).

Den nyeste masteroppgaven om dette temaet er Tvetes masteroppgave fra 2016. Hun undersøkte samme problemstilling som Holberg, bare ved Høgskolen i Østfold. Hun utførte samme undersøkelse ved HiØ for å se etter likheter og forskjeller mellom sine resultater og resultatene fra Holbergs undersøkelse (Tvete, 2016, s. 8). Tvete brukte samme metode og spørreskjema som Holberg. Av 170 mulige respondenter fikk Tvete 85 fullstendige svar (ss.

25-32). 52 % hadde kjennskap til HiØs institusjonelle arkiv, og av respondentene som hadde kjennskap til arkivet hadde 27 % deponert arbeid. 84 % av respondentene var kjent med begrepet åpen tilgang, og bare 15 % kjente begrepene gull og grønn åpen tilgang. 46 % hadde kjennskap til åpne tidsskrift på sitt fagfelt. På spørsmålet om forskerne synes åpne tidsskrift og tradisjonelle tidsskrift er på samme kvalitetsnivå var 24 % helt enig, 18 % noe enig, 18 % noe uenig, 2 % helt uenig og 39 % visste ikke. 28 % av respondentene hadde publisert i et åpent tilgjengelig tidsskrift (ss. 40-52).

3 Metode

3.1 Valg av metode

For å undersøke oppgavens problemstilling som handler om å se på vitenskapelig ansattes kjennskap og holdninger til forskjellige temaer knyttet til åpen tilgang, har jeg valgt å benytte meg av spørreskjema.

3.1.1 Problemstillingens databehov – hvordan oppfyller den valgte metoden databehovet?

Hovedgrunnen for valg av metode er typen data man trenger for å besvare problemstillingen. For å besvare problemstilling, trengte jeg data om de vitenskapelig ansattes kjennskap og holdninger til temaet, og data som viser deres publiserings- og kildepraksis.

For å kunne undersøke problemstillingen i et større omfang måtte dataene hovedsakelig være data om generelle opplysninger og data om kjennskap og holdninger til temaet. Denne typen kan klassifiseres som harde eller tellbare data. (Johannessen, Christoffersen, & Tufte, 2010, s. 37). Harde data kan brukes til å undersøke direkte registrerbar virkelighet (s. 37) som hvilke fagfelt de vitenskapelig ansatte jobber innenfor, deres stillingstittel og tid ansatt på universitetet. Harde data brukes også til å undersøke diffus virkelighet. F.eks. ved å la folk besvare standardiserte spørsmål for å undersøke deres kjennskap eller holdninger til tema (s. 38). Harde data vil bli brukt til å besvare delene av problemstillingen som omhandler kjennskap, publiseringspraksis og kildepraksis, og delvis til å samle inn data om holdninger. Jeg trengte også å samle inn myke data for å besvare den delen som går på de vitenskapelig ansattes holdninger. Myke data kan være data samlet inn gjennom åpne spørsmål eller intervjuer, hvor det ikke er mulig å direkte telle hvor mange personer har oppgitt et spesifikt svar. Myke data må tolkes eller analyseres før de f.eks. kan bli katalogisert inn etter tema eller

generell mening. Harde data er oftest assosiert med kvantitative metoder og myke data er assosiert med kvalitative metoder.

Den best egnede metoden for å samle inn disse nødvendige dataene måtte være en metode som egner seg til å samle inn både større mengde harde tellbare data, men også åpner for innsamling av myke data. Metoden som tillater og legger til rette for det, og som var gjennomførbar innenfor masteroppgavens tidsramme er spørreskjema. Jeg valgte spørreskjema som metode fordi det er godt egnet til å samle inn data i form av prekodete spørsmål med fastsatte svaralternativer fra et stort antall respondenter innenfor en kort tidsramme (Johannessen et al., 2010, s. 259). Dette betyr at spørreskjema er godt egnet til å samle inn data om kjennskap til temaer, samt data om de vitenskapelig ansattes publiserings- og kildepraksis. Spørreskjema har også den fordelen at det ikke er en ren kvantitativ metode. Den kan også klassifiseres som delvis kvalitativ gjennom muligheten til å inkludere åpne spørsmål der respondentene kan levere tekstsvar med sine holdninger (s. 261). Gjennom inkludering av åpne spørsmål i spørreskjemaet får man også samlet inn de myke dataene om de vitenskapelig ansattes holdninger som jeg også ønsker å undersøke i denne oppgaven.

På grunn av det oppgavens sammensatte databehov og spørreskjemaets fleksibilitet valgte jeg spørreskjema som metode.

3.1.2 Semistrukturert spørreskjema

Et semistrukturert spørreskjema er spørreskjema som inneholder både prekodete og åpne spørsmål. Å balansere mengden prekodete og åpne spørsmål var viktig for meg da jeg skulle lage spørreskjemaet. Det var viktig for meg å ha få åpne spørsmål, da dette ville gjøre analysearbeidet enklere. Svarene på åpne spørsmål kan i tillegg ikke generaliseres på samme måte som prekodete spørsmål. Det kan også bli tidkrevende for respondenter å svare på spørreskjema hvis det er for mange åpne spørsmål (Johannessen et al., 2010, s. 261). For meg var det derfor viktig å få konstruere et velbalansert semistrukturert spørreskjema.

3.1.3 Styrker og svakheter ved spørreskjema

Spørreskjema har både styrker og svakheter. Styrker ved bruk av spørreskjema for min oppgave er at:

- Man kan samle inn data fra et stort antall respondenter innenfor en mindre tidsramme.

- Prekodede spørsmål gjør at svarene blir standardisert og man kan se på likheter, forskjeller og variasjoner i respondentenes svar.
- Spørreskjema samler hovedsakelig inn harde data, men tillater også innsamling av myke data gjennom åpne spørsmål.

(Johannessen et al., 2010, ss. 259-261)

- Datainnsamling med spørreskjema støtter også innsamling av mange forskjellige datatyper som respondentenes meninger, holdninger og adferd.

(Wildemuth, 2017, s. 272)

Mulige svakheter eller utfordringer ved spørreskjema er:

- Det kan være vanskelig å finne en god balanse av prekodede og åpne spørsmål.
- Utforming av spørsmålene kan være vanskelig. Hvis spørsmålene er ledende kan respondentene justere svarene sine til det de tolker er sosialt ønskelig retning.

(Johannessen et al., 2010, ss. 261-262)

- Et godt spørreskjema er ikke for langt og omfattende, er lett å gjennomføre og burde ikke kreve for mye arbeid fra respondentene.

(Wildemuth, 2017, s. 273)

Spesielt det siste poenget fra Wildemuth om at gode spørreskjema burde være kortfattede og enkle for respondentene var en utfordring for meg. Min problemstilling er omfattende og jeg har mange forskningsspørsmål som skal undersøkes. Et kort og enkelt spørreskjema som er anbefalt ble for min del ikke mulig på grunn av omfanget av problemstillingen og forskningsspørsmålene.

3.1.4 Digitalt spørreskjema

Etter å ha valgt spørreskjema som metode måtte jeg også velge hvilken type spørreskjema jeg skulle benytte meg av. Det er flere typer spørreskjema som papirspørreskjema, spørreskjema gjennom personlige intervjuer og digitale spørreskjema. Papirspørreskjemaer var problematisk med tanke på utdeling av skjemaene. Personlige intervjuer er alt for tids- og ressurskrevende for en masteroppgaver hvis man ønsker mange respondenter. Digitale spørreskjema er lett å distribuere over e-post. Spesielt til vitenskapelig ansatte som er min målgruppe. I tillegg kan digitale spørreskjema sendes ut til et stort antall respondenter innenfor et kort tidsrom. En fordel med digitale spørreskjema er også at dataene kan direkte lastes ned til et statistikkprogram for analyse. Da slipper man å bruke tid til inntasting av data (Johannessen et al., 2010, s. 275; Wildemuth, 2017, s. 276).

Digitale spørreskjema vil også forenkle utsendelsen og datainnsamlingen. Digitale spørreskjema kan være veldig effektive når man trenger å samle inn data raskt (Dillman, Smyth, & Christian, 2014, s. 329), noe som var nødvendig for masteroppgaven må utføres innenfor et begrenset tidsrom. Vitenskapelige ansatte har som regel en e-post tilknyttet institusjonen som er offentlig tilgjengelig. Innsamling av e-poster og utsendelse av undersøkelsen er derfor enkelt ved bruk av digitalt spørreskjema. utfordringer ved bruk av digitale spørreskjema kommer til å bli diskutert i detalj senere i metodekapittelet.

3.2 Utvalget

Utvalget ble delvis introdusert i problemstillingen. Valget av universiteter fremfor høyskoler gjorde jeg på grunn av to årsaker. Den ene er at universitetene har et større fokus på forskning. Jeg ønsket å undersøke åpen tilgang kunnskap, holdninger og praksis blant vitenskapelig ansatte som i stor grad publiserer og benytter seg av forskning i sitt daglige arbeid. Den andre årsaken er at de to siste masteroppgavene som skrev om dette emnet i Norge undersøkte det blant forskere fra høyskoler (Holberg, 2013; Tvette, 2016).

Jeg ønsket i utgangspunktet å ha fire universiteter med i utvalget. Dette ble et for stort utvalg og jeg begrenset meg til to universiteter. Jeg valgte universiteter basert på 2016 tallene over antall publikasjoner ved norske universiteter og høyskoler. I 2016 var universitetene med høyest antall vitenskapelige publikasjoner Universitetet i Oslo med 5966 og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet med 4600 (Norsk senter for forskningsdata, 2017). I resten av oppgaven kommer universitetene til å bli referert til med de vanlige forkortelsene UiO og NTNU.

Det var urealistisk å sende spørreundersøkelsen til alle de vitenskapelig ansatte ved universitetene. Derfor valgte jeg å fokusere på to fakulteter ved hvert universitet. Jeg valgte fakulteter fra to fagfelt begge universitetene hadde til felles: naturvitenskap og humaniora.

Spesifikt besto utvalget i:

- Det humanistiske fakultet ved NTNU (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2018a).
- Fakultet for naturvitenskap ved NTNU (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2018b).

- Det humanistiske fakultet ved UiO (Universitetet i Oslo, 2018a).
- Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ved UiO (Universitetet i Oslo, 2018b).

Jeg valgte to fakulteter fra hvert universitet slik at jeg kunne undersøke om det er noen forskjeller eller likheter i svarene fra de forskjellige universitetene som er tydelige selv på tvers av fakulteter. Jeg valgte også to fakulteter begge universitetene hadde til felles for å kunne se om det er forskjeller eller likheter mellom svarene fra fagfeltene naturvitenskap og humaniora. I tidligere forskningen som var presentert under kapittel 2, var det flere undersøkelser der det ble observert ulike tendenser etter hvilket fagfelt respondentene tilhørte.

De fire fakultetene vil i resten av oppgaven bli referert til med følgende forkortelser:

- Det humanistiske fakultet ved NTNU – NTNU hum
- Fakultet for naturvitenskap ved NTNU – NTNU nat
- Det humanistiske fakultet ved UiO – UiO hum
- Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ved UiO – UiO nat

3.2.1 Innsamling av adresser

Jeg samlet selv inn adressene fra nettsidene til UiO og NTNU mellom 16. januar 2018 til 23. januar 2018. En svakhet med denne typen innhøsting av adresser er at jeg kan ha fått med vitenskapelig ansatte som ikke lengre jobber ved universitetene hvis ansattlistene ikke var oppdaterte på innsamlingstidspunktet. En annen svakhet er at NTNU ikke skiller mellom vitenskapelig og administrativt ansatte ved fakultetenes institutter, noe de gjør hos UiO. Derfor måtte jeg hos NTNU høste e-poster etter jobbtitler. Det kan ha forårsaket at noen vitenskapelig ansattes adresser er blitt utelatt eller at noen administrative ansattes adresser er blitt innhøstet.

3.3 Utforming av spørreskjemaet

Jeg valgte å ikke utførte kvalitative intervjuer eller andre forberedende undersøkelser fordi det ville blitt for tid- og ressurskrevende å utføre innenfor masteroppgavens tidsrom. Jeg valgte å konstruere spørreskjemaet med bakgrunn i tidligere undersøkelser og forskning.

Spørreskjemaet baserer seg delvis på spørreskjemaet brukt av de to tidligere masteroppgavene om temaet i Norge. Holberg konstruerte et spørreskjema (2013, s. 37) og Tvette benyttet seg av samme spørreskjema for å sammenligne resultatene sine med Holbergs resultater (2016, s. 28). Noen av spørsmålene relatert til egenarkivering og bruk av institusjonelle arkiv var

inspirert av spørsmål fra en undersøkelse om forskeres bruk av digitale arkiver (Nicholas et al., 2012). Flere av spørsmålene konstruerte jeg også selv, blant annet spørsmålene i undersøkelsens siste del om de nye nasjonale mål og retningslinjene. Totalt besto spørreskjemaet av 37 spørsmål. Se vedlegg 1 for det fullstendige spørreskjemaet.

Spørsmålsnr.	Spørsmålsgruppe	Tema
1 - 8	Bakgrunns spørsmål	Kjønn, alder, stillingstittel, % forskning i stillingen, universitetstilhørighet, fakultetstilhørighet, tid ansatte, tid involvert i forskning ved universitetet.
9 - 14	Institusjonelt arkiv og deponering	Kjennskap til institusjonelt arkiv, deponeringspraksis, årsak for deponering/ikke deponering, hvor viktig er det at man bidrar til det institusjonelle arkivet, hvorfor dette er viktig.
15 - 20	Åpen tilgang	Kjennskap til begrepet åpen tilgang, kjennskap til åpen tilgang policy, hvor hørte du om policyen, kjennskap til grønn/gull åpen tilgang, kjennskap til åpne tidsskrift på fagfeltet, åpne tidsskrifters kvalitetsnivå.
21 – 25	Publiseringspraksis	Publisering i åpne tidsskrift, hvorfor publisere i åpne tidsskrift, hva hindrer deg i å publisere i åpne tidsskrift, hvor viktig er det for deg hvor dine kolleger publiserer, hvor viktig er det for deg at de kjenner tidsskriftene du publiserer i.
26 – 31	Kildepraksis	Hvor ofte bruker du digitale arkiver til å finne informasjon, hvor viktig er disse som informasjonskilde, hvor ofte bruker du åpne tidsskrift/artikler som informasjonskilde, hvor viktig er disse som informasjonskilde, hvor viktig kommer disse ressursene å være for forskere i fremtiden.
32 - 37	Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til	Hadde du hørt om regjeringens mål og retningslinjer før denne undersøkelsen, hvor hørte du om dette, i hvor stor grad må du endre

	vitenskapelige artikler	publiseringspraksisen din for å oppfylle retningslinje nummer 1 og 2 (forskjellige spørsmål), informasjonsønsker for å oppfylle retningslinjene, har du kommentarer til de nye retningslinjene og regjeringens mål om at alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelig innen 2024.

Tabell 7 - Spørsmålsgrupper

Bakgrunnsspørsmålene som er stilt i del en av spørreskjemaet, er det NSD – Personvernombudet for forskning klassifiserer som indirekte identifiserende personopplysninger. Det er når en kombinasjon av bakgrunnsopplysninger kan identifisere enkeltpersoner. Derfor ble prosjektet meldt inn til og godkjent av NSD. Se vedlegg 2. NSD ga i godkjenningen retningslinjer for at respondentene skulle informeres om blant annet undersøkelsens formål, behandling av dataene og anonymisering. Informasjon om dette ble gitt i teksten øverst i spørreskjemaet. Se vedlagt spørreskjema i vedlegg 1.

3.3.1 Spørsmålstyper

I tillegg til forskjellige typer prekodete spørsmål har spørreskjemaet også åpne spørsmål. I denne delen kommer jeg til å presentere en kort oversikt over spørsmålstyper jeg har brukt og hvilke spørsmål som tilhører de enkelte spørsmålstypene.

Spørsmålstype	Spørsmålsnr.
Ja/nei spørsmål	9, 15, 16, 19, 31
Flere svaralternativer – bare et alternativ kunne velges	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 17, 18, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35
Flere svaralternativer – flere alternativer kunne velges	11, 12, 23
Åpne spørsmål – som eget spørsmål i undersøkelsen	34, 36, 37
Åpne spørsmål – som utdypingsmulighet for ‘annet’ svar i andre spørsmål eller som oppfølgingsspørsmål til forskjellige svar gitt i andre spørsmål	11.5, 12.5, 14, 17.5, 19.5, 20.5, 22, 23.5, 32.5

Spørsmål som var stilt hvis respondentene hadde gitt et bestemt svar på et tidligere spørsmål For eksempel å svare at man tilhørte UiO. Da ville man bli spurt om hvilket at UiOs fakulteter man tilhørte.	6, 9, 10, 11, 11.5, 12, 12.5, 14, 17, 17.5, 19.5, 20.5, 22, 23, 23.5, 32, 32.5

Tabell 8 - Spørsmålstyper

Alle de prekodete spørsmålstypene: ja/nei og spørsmålene med flere svaralternativer, var obligatoriske. Alle typene åpne spørsmål, både de som var stilt som åpne spørsmål, og de som var oppfølgingsspørsmål til svar gitt i andre spørsmål, var valgfrie. Dette var for å forhindre at respondentene lot være å fullføre undersøkelsen fordi den ble for tidkrevende. Informasjonen om spørsmålstypene er inkludert slik at oppbyggingen av spørreskjemaet skal være tydelig uten at man trenger å analysere det vedlagte spørreskjemaet i vedlegg 1.

3.3.2 Valg av spørreskjemaverktøy - Nettskjema

Jeg valgte Nettskjema for å konstruere det digitale spørreskjemaet, distribuere det og samle inn svar. Nettskjema er et verktøy som kan brukes for å gjennomføre digitale spørreundersøkelser. Nettskjema driftes av UiO, men brukes også av andre universiteter som OsloMet – storbyuniversitetet og Norges Arktiske Universitet (Universitetet i Oslo, 2017). Jeg valgte å benytte meg av Nettskjema fordi det er denne programvaren for konstruksjon av spørreundersøkelser som tilbys til studentene på mitt universitet OsloMet (OsloMet – storbyuniversitetet, 2018).

3.3.3 Infrastrukturbegrensninger i Nettskjema

Nettskjema fungerte for det meste problemfritt for å konstruere min spørreundersøkelse, men det var to infrastrukturbegrensninger som skapte utfordringer.

Den ene begrensningen påvirket utsendelsen av undersøkelsen. På den ene siden førte bruk av Nettskjema til at det ble registrert når en enkeltperson hadde brukt sin spørreundersøkelseslink. Da mottok de ikke påminnelsene når disse ble sendt ut. I tillegg sørget Nettskjema for at svarprosessen ble anonymisert fordi det ikke er mulig å knytte e-postadresser til besvarelser. På den andre side var det en svakhet ved Nettskjemas design at det ikke er mulighet til å tilpasse utformingen av beskjedene som ble sendt med utsendelsen av spørreskjemalinken. Man kunne ikke dele teksten inn i avsnitt. All tekst ble sendt som en stor

sammenhengende blokk tekst. Dette førte til at jeg lot mesteparten av informasjonen om spørreundersøkelsen ligge i starten av spørreskjema og bare inkluderte den mest nødvendige informasjonen i selve invitasjons e-posten. Dette var en mindre utfordring, men aller helst hadde det vært bra å få inkludert mer informasjon og forbedre utforming i invitasjons e-posten. Sannsynligvis ville dette ha ført til en mer innbydende e-post.

Den andre begrensningen var at det ikke var mulig å lage en spørreundersøkelse på to språk. Ved konstruksjon av spørreskjemaet måtte man velge språk, enten norsk eller engelsk, og det var ikke mulig å lage et og samme spørreskjema på to språk. Mitt utvalg av vitenskapelig ansatte er en gruppe der ikke alle nødvendigvis har norsk som arbeidsspråk. Vitenskapelig ansatte hos universitetene kan være fra utlandet og benytte seg av engelsk som arbeidsspråk. Originalt var planen å lage spørreskjemaet på to språk slik at respondentene kunne velge norsk eller engelsk før de begynte å svare. Da dette ikke var mulig valgte jeg å lage spørreskjemaet på norsk.

3.4 Utsendelse av spørreskjemaet

Jeg gjennomførte spørreundersøkelsen i slutten av januar og starten av februar. Jeg valgte dette tidspunktet fordi jeg regnet med at de vitenskapelig ansatte var tilbake fra jule- og nyttårsferie. Og at de hadde kommet seg inn i normal jobbrutine.

Jeg sendte ut invitasjoner til spørreundersøkelsen tirsdag 23.01.2018 kl.13:50. Invitasjonene ble sendt ut automatisk av Nettskjema etter at jeg fylte inn e-postadressene til de vitenskapelig ansatte i utvalget.

I tillegg til den opprinnelige invitasjonen til å delta i spørreundersøkelsen sendte jeg også ut to runder med påminnelser. Den første påminnelsen ble sendt ut 29.01.2018, seks dager etter invitasjonen. Den andre og siste påminnelsen ble sendt ut 05.02.2018, en uke etter første påminnelse. Den siste påminnelsen inkluderte beskjed om at spørreundersøkelsen skulle stenges på ettermiddagen 07.02.2018. Undersøkelsen ble stengt ca. kl.18:00 07.02.2018. Totalt var spørreundersøkelsen aktiv i 15 dager.

Jeg hadde ikke mulighet til å benytte meg av noen spesifikke metoder som kan være med å øke antall respondenter på grunn av ressurs- og tidsrelaterte årsaker. Dette var blant annet

anbefalingen om å bruke flere måter å kontakte respondentene på for å øke tilliten deres. Som for eksempel å kontakte dem via telefon, brev, osv. i tillegg til e-post utsendelsen av undersøkelsen (Dillman et al., 2014, ss. 47-48). Dillman og kolleger poengterte også at det kunne være lurt å la respondentene velge mellom flere mulige svarmetoder: et fysisk spørreskjema i tillegg til den digitale versjonen over e-post. Hvis undersøkelsen min omfattet et mindre og mer geografisk begrenset utvalg ville dette vært en interessant metode.

Selv om jeg ikke hadde mulighet til å benytte meg av metodene ovenfor var det andre anbefalte metoder for å øke interessen for undersøkelsen som jeg benyttet meg av. Det var å inkludere beskjed i påminnelsene om at spørreundersøkelsen bare var tilgjengelig innenfor et begrenset tidsrom og den daværende svarprosenten, for å illustrere hva deltakelsesnivået i spørreundersøkelsen lå på (Dillman et al., 2014, ss. 29-30). Mitt valg av å ha en hovedinvitasjon fulgt av to påminnelser følger også anbefalingen oppsummert hos Wildemuth (2017, s. 277), med et fem-steps henvendelsessystem til utvalget. Unntaket er at jeg ikke sendte ut en informasjons e-post i forkant av undersøkelsen og ikke tok kontakt via annen kanal enn e-post.

Alt i alt var utsendelsen av spørreundersøkelsen en interessant prosess som gikk lett for seg med bruk av Nettskjemas påminnelsessystem. Ulempen var mangelen på tilpasningsmuligheter i invitasjonen/påminnelsesteksten som ble sendt på e-post til utvalget. Dette prøvde jeg å veie opp for med å lage en godt formulert og fint presentert introduksjonstekst til selve spørreskjemaet. Introduksjonsteksten ligger i starten av spørreskjemaet i vedlegg 1.

3.5 Antall respondenter og bortfallsanalyse

Totalt ble undersøkelsen sendt ut til 3266 vitenskapelig ansatte ved humanistisk fakultet og naturvitenskapelig/matematisk fakultet ved UiO og NTNU. Av disse 3266 svarte 475 på spørreundersøkelsen, som resulterte i en svarprosent på 14,5 %. En høy svarespons på 80-90 prosent er sjeldent å se, mens 30-40 % svarespons er mer normalt og mer enn 50 % svarespons er veldig bra (Johannessen et al., 2010, s. 245). Når svarespons på rundt 30-40 % er normalt, kan man ikke si at min svarespons på 14,5 % på denne undersøkelsen er spesielt

bra. Jeg vil si at dette er en helt ok svarespons med tanke på utvalget mitt som består av vitenskapelig ansatte.

Vitenskapelig ansatte er spesielt utsatt for overload. Som blir ansett til å være en viktig grunn til at svarprosent har gått ned de siste årene (Johannessen et al., 2010, s. 245). Overload menes i denne sammenhengen som at folk mottar så mange spørreundersøkelser at de blir lei av dem og ikke ønsker å delta.

Vitenskapelig ansatte er en gruppe som er et spesielt utsatt for å motta spørreundersøkelser fra blant annet andre forskere, organisasjoner, egen arbeidsplass og studenter fra bachelor-, master- eller PhD-studier. På grunn av dagens spørreundersøkelses-overload var jeg forberedt på en svarprosent under 30-40 %. I tidligere fagfelleverdert forskning er det også uvanlig at lignende spørreundersøkelser rettet mot vitenskapelig ansatte oppnår 30 %.

Til sammenligning, er det i tidligere forskning om åpen tilgang, der spørreskjema har blitt sendt ut på e-post til forskere, en gjennomsnittlig svarespons på 13,7 % (Hahn & Wyatt, 2014, s. 96; Nicholas et al., 2012, s. 197; Rowley et al., 2017, s. 1205; Serrano-Vicente et al., 2016, s. 597; Shuva & Taisir, 2016, s. 40; Theodorou, 2010, s. 4; Z. Y. Yang & Li, 2015, s. 6). Det er lavere enn min svarespons på 14,5 %. Sammenlignet med denne svarprosenten mener jeg at jeg har hatt en svarespons som er helt normal for emnet jeg undersøker i denne masteroppgaven.

Når det kommer til respondentenes stillingstitler var nesten ingen forskjeller mellom UiO og NTNU. Se tabell 1.

Tabell 1. Respondentenes stillingstittel

	Stipendiat	Postdoktor	Professor	Universitets- lektor	Første- lektor	Førsteeman uensis	Forsker	Annet	Totalt
NTNU	44	13	55	7	0	33	10	6	168
Prosent	26,2 %	7,7 %	32,7 %	4,2 %	0,0 %	19,6 %	6,0 %	3,6 %	100,0 %
UiO	82	35	102	9	1	47	21	10	307
Prosent	26,7 %	11,4 %	33,2 %	2,9 %	0,3 %	15,3 %	6,8 %	3,3 %	100,0 %
Totalt	126	48	157	16	1	80	31	16	475
Total %	26,5 %	10,1 %	33,1 %	3,4 %	0,2 %	16,8 %	6,5 %	3,4 %	100,0 %

I bortfallsanalysen ser vi at utvalget besto av 3266 vitenskapelig ansatte, med 475 respondenter. Det gir en svarprosent på 14,5 %. Her ser man også at selv om den største gruppen i utvalget var UiO nat, var dette fakultetet med den laveste svarprosenten. Mens

NTNU hum som var den minste gruppen i utvalget, hadde den største svarprosenten. Sammenlagt er ikke forskjellene mellom svarprosenten hos de forskjellige fakultetene veldig store, bare 5,6 % forskjell mellom NTNU hum og UiO nat.

Tabell 2. Bortfallsanalyse

	Antall utsendt	Antall svar	Svarprosent
UiO hum.	711	117	16,5 %
UiO nat.	1508	190	12,6 %
NTNU hum.	472	86	18,2 %
NTNU nat.	575	82	14,3 %
Totalt	3266	475	14,5 %

Bortfallsanalysen i tabell 2 testet hvordan bortfallet var i forhold til den sentrale variabelen fakultetstilhørrelse. Når det kommer til testing opp mot denne variabelen, vil jeg konkludere med at bortfallet er ganske tilfeldig. Bortfallet kan i liten grad klassifiseres som systematisk da svaresponsen på de mest og minst representerte gruppene bare var 5,6 % i fra hverandre. Det som kan sees på som litt systematisk her er at de humanistiske fakultetene fra både NTNU og UiO har litt høyere svarprosent enn de naturvitenskapelige fakultetene.

Det er også andre sentrale variabler som kan brukes for å undersøke hvordan utvalget og respondentene fordeler seg. Der er variabler som alder, kjønn og stillingstittel (Johannessen et al., 2010, s. 246). I denne undersøkelsen har jeg ikke informasjon om hvordan utvalget, som i mitt tilfelle er hele populasjonen av vitenskapelig ansatte på de utvalgte fakultetene, fordeler seg på disse variablene.

3.5.1 Språkbortfall

På grunn av språkbegrensningen i verktøyet Nettskjema valgte jeg å kun lage spørreskjemaet på norsk. Dette kan være en betydelig årsak til bortfallet av respondenter. Utvalget besto av vitenskapelig ansatte på to universiteter, som kan være fra andre land enn Skandinavia og bruker derfor engelsk som arbeidsspråk fremfor norsk. Derfor vil jeg tro noe av bortfallet skyldes språkbegrensningen i undersøkelsen.

Originalt hadde jeg planlagt å inkludere et engelsk alternativ i spørreskjemaet, men Nettskjema hadde ikke funksjon eller mulighet for å lage samme spørreskjema på to forskjellige språk. Da måtte jeg ha lagd to forskjellige spørreskjemaer og sendt ut begge to. Problemet med å gjøre dette var at jeg ikke hadde noen mulighet til å se hvilket språk

personene i utvalget benyttet seg av. Hvis jeg skulle gjennomført undersøkelsen på denne måten, måtte jeg derfor ha sendt spørreundersøkelsen to ganger til alle deltakerne. Det hadde resultert i mer undersøkelses overload for respondentene. I tillegg kunne det også ha ført til at en person kunne ha svart på undersøkelsen to ganger, en gang på hvert språk.

Hvis jeg mer tid og ressurser, ville jeg funnet et digitalt spørreskjema verktøy som tillater konstruksjon av et og samme spørreskjema på flere språk. Slik at man unngår bortfall på grunn av språk.

3.5.2 Andre årsaket til bortfall

I tillegg til overload og språk kan det være andre årsaker til bortfallet i min undersøkelse. Her er noen årsaker som kan ha forårsaket bortfall:

- For det første handler min undersøkelse om emnet åpen tilgang, personer som synes dette emnet er uinteressant har sannsynligvis ikke svart på undersøkelsen. Personer som ikke har hørt om åpen tilgang tidligere har potensielt sett heller ikke vært interessert i å delta.
- En annen årsak til bortfall kan ha vært utformingen på invitasjons e-posten. Nettskjema hadde formateringsbegrensinger i konstruksjon av invitasjons e-postene. En uinteressant utformet e-post kan ha resultert i at invitasjonen til å delta har blitt oversett.
- En tredje årsak til bortfall kan være mangelen av intensiver for å delta. Noen ganger blir man motivert til å delta i spørreundersøkelser fordi man har mulighet til å vinne premier.

3.6 Representativitet

Et viktig spørsmål er: i hvor stor grad er mine resultater representative for fakultetene som helhet? På grunn av svaresponsen på 14,5 % og to av de mulige årsakene til bortfall: språk og ingen interesse for temaet, tror jeg ikke resultatene er representative for fakultetene.

Resultatene er i min mening ikke representative på grunn av to årsaker. Den ene årsaken er at vitenskapelig ansatte med engelsk som arbeidsspråk, og som ikke behersker norsk, ikke har hatt muligheten til å besvare spørreskjemaet. Disse ansatte er derfor ikke representert i resultatene. Ansatte som overhodet ikke har noen interesse for åpen tilgang eller som ikke vet

hva åpen tilgang er har sannsynligvis ikke svart på spørreskjemaet. Da svarens bare var på 14,5 % er denne gruppen trolig heller ikke representert i resultatene.

På grunn av disse faktorene er det sannsynligvis en skjevhet i resultatene som gjør at dataene ikke kan generaliseres til å gjelde hele utvalget, som er alle de vitenskapelig ansatte ved de fire fakultetene. Med bakgrunn i dette valgte jeg å behandle dataene deskriptivt, som var den eneste fornuftige måten å utføre databehandlingen og analysen. Resultatene jeg presenterer og diskuterer i resten av undersøkelsen er ikke representative for de fire fakultetene som helhet, men vil gi et innblikk i hva en del av de vitenskapelig ansatte på fakultetene vet og mener om oppgavens tema.

3.7 Databehandling

Datasettet ble eksportert fra Nettskjema i en Excel-fil og en back-up tab separert-fil. For å analysere dataene har jeg benyttet meg av statistikkprogrammet SPSS. SPSS ble brukt til å analysere av data og konstruksjon av tabeller. Excel ble brukt for å gi tabellene og figurene fra SPSS bedre utforming og lesbarhet og et sammenhengende design. Fritekstsvarene fra de åpne spørsmålene ble samlet sammen i SPSS og behandlet i Excel hvor de ble kategorisert etter innhold.

Svar gitt i åpne spørsmål ble kategorisert etter innhold. I noen tilfeller var svarene sammensatte, disse ble kategorisert inn i oftest to, men også noen ganger tre kategorier. Svar som var bare oppgitt av tre eller færre respondenter er ikke tatt med i resultat presentasjonen og diskusjonen. Denne begrensningen ble gjort på grunn av oppgavens betydelige datamengde for å bedre tekstens lesbarhet. Disse resultatene er i tillegg ikke tatt opp i diskusjonen.

4 Resultater

Resultatene vil bli presentert i kategorier strukturert etter oppgavens forskningsspørsmål. Etter hver kategori vil resultatene bli delt inn etter fakulteter for å se på forskjeller og likheter mellom fakultetene, fagfeltene og universitetene.

4.1 Vitenskapelig ansattes kjennskap til åpen tilgang

De første resultatene vil brukes til å besvare det første forskningsspørsmålet: Hvilken kjennskap har de vitenskapelig ansatte til åpen tilgang? Her ble de vitenskapelig ansatte stilt noen spørsmål for å undersøke hvilken generell kjennskap de hadde til åpen tilgang.

Tabell 3 viser at de fleste respondentene hadde hørt om begrepet åpen tilgang, eller den engelske utgaven Open Access. Bare 6 personer av 475 hadde ikke hørt om åpen tilgang.

Tabell 3. Kjennskap til begrepet åpen tilgang

Ja	469	98,7 %
Nei	6	1,3 %
Totalt	475	100,0 %

Det var også interessant å se om respondentene hadde kjennskap til de forskjellige typene åpen tilgang: grønn og gull. En kort forklaring av begrepene ble gitt i spørsmålets beskrivelse. Som man kan se i figur 1 var 29 % av respondentene fullstendig kjent med disse begrepene og 23 % var delvis kjent med dem. 48 % hadde ikke hørt om begrepene i forkant av undersøkelsen.

Dette viser at selv om de fleste av respondentene hadde hørt om åpen tilgang er det bare halvparten som kjenner til distinksjonen mellom de to hovedtypene åpen tilgang.

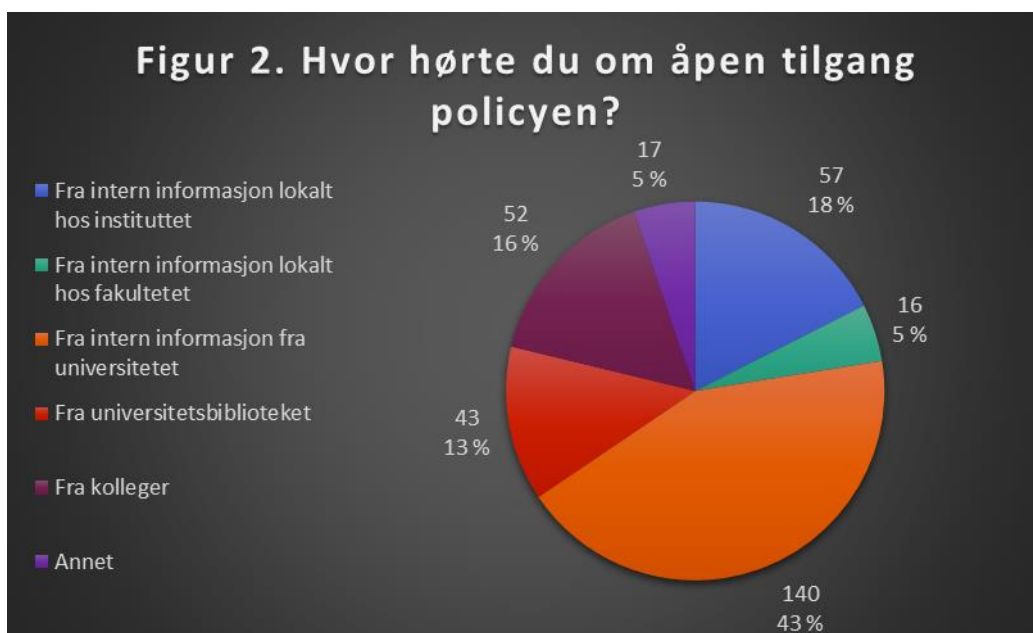
Da begge universitetene har en åpen tilgang policy (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2018d; Universitetsbiblioteket, 2017) ble de vitenskapelig ansatte spurt om de

hadde kjennskap til universitetets åpen tilgang policy. Her hadde 68,4 % av respondentene kjennskap til universitetets policy.

Tabell 4. Kjennskap til universitetets åpen tilgang policy

Ja	325	68,4 %
Nei	150	31,6 %
Totalt	475	100,0 %

Av de 325 vitenskapelig ansatte som hadde kjennskap til åpen tilgang policyen hadde hele 43 % hørt om den fra intern informasjon fra universitetet. Som man kan se i figur 2 var det flere som hadde hørt om policyen fra intern informasjon hos instituttet 18 %, fra kolleger 16 % eller fra universitetsbiblioteket 13 %. Et fåtall hadde hørt om policyen fra intern informasjon lokalt hos fakultetet 5 % eller fra andre kilder 5 %. Det var interessant å se at et stort antall personer hadde hørt om policyen fra intern informasjon fra universitetet, instituttet eller fakultetet. I en fremtidig undersøkelse kunne det vært interessant å se hvordan denne interne informasjonen ble distribuert på universitetet, da et betydelig antall personer på 31,6 % ikke hadde hørt om policyen.

En litt større andel av respondentene hadde hørt om universitetets institusjonelle arkiv enn åpen tilgang policyen. 325 personer, 68,4 %, hadde hørt om åpen tilgang policyen, og 364 personer, 77 %, hadde hørt om det institusjonelle arkivet.

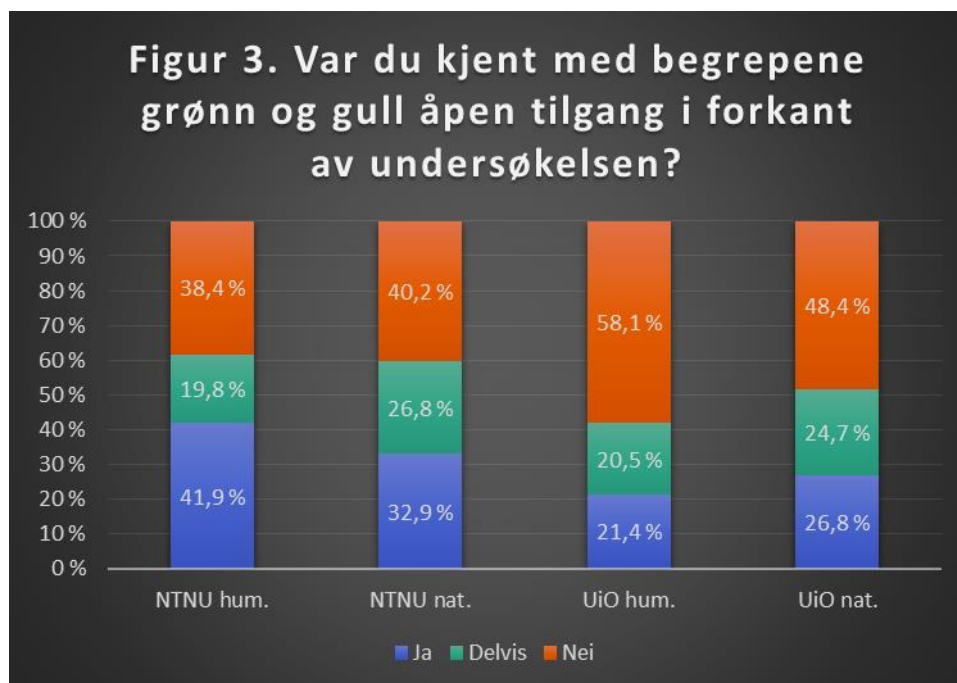
Til slutt ønsket jeg å se om de vitenskapelig ansatte kjente til noen åpent tilgjengelige tidsskrift på sitt fagfelt. 367 personer, 77 %, kjente til åpne tidsskrift, mens 108 personer,

23 %, ikke kjente til noen tidsskrift. Disse 367 personene ble spurt i et valgfritt åpent spørsmål om de kunne navngi et eller flere tidsskrift. Her responderte 225 personer, 61 % med eksempler på tidsskrift på deres fagfelt. Disse resultatene viser også at selv om bare halvparten av de vitenskapelig ansatte har hørt om grønn og gull åpen tilgang er det et større antall av respondentene som har orientert seg om åpne tidsskrift på sitt fagfelt, og har en dypere kunnskap om åpen tilgang utover kjennskapen til begrepet.

4.1.1 Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter

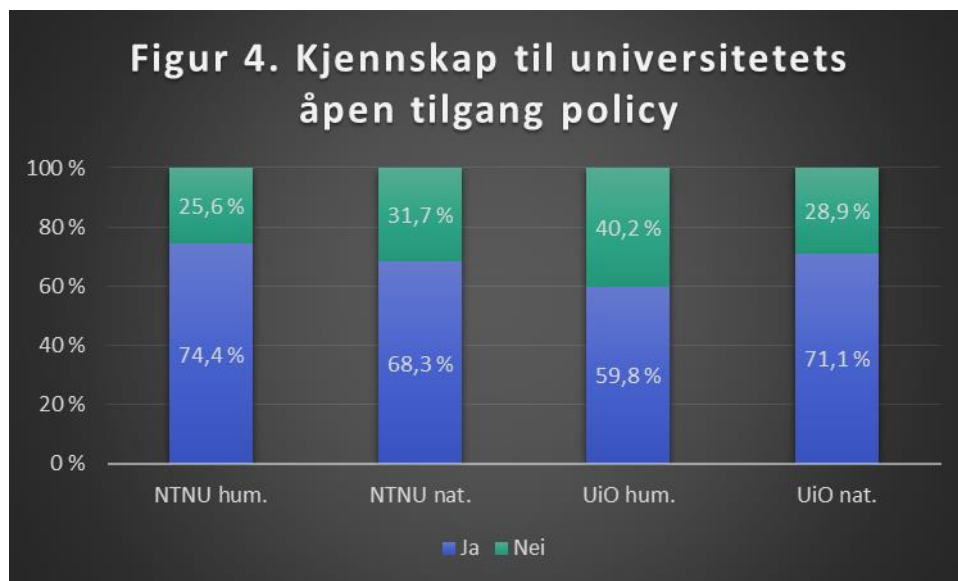
Med det siste forskningsspørsmålet ønsker jeg å undersøke om det er forskjeller eller likheter mellom de fire gruppene respondenter. Under hver kategori i resultatdelen kommer jeg til å ta for meg resultatene fordelt på fakulteter.

Da bare 6 av de 475 respondentene ikke hadde hørt om begrepet åpen tilgang så jeg ikke på forskjeller mellom gruppene her. Men på kjennskap til grønn og gull åpen tilgang var det interessante funn. I figur 3 kan man se at de vitenskapelig ansatte fra NTNU hadde bedre kjennskap til begrepene enn de vitenskapelig ansatte fra UiO. Hos gruppene fra NTNU var det bare 38,4 % og 40,2 % som ikke hadde hørt om begrepene, mens dette tallet var oppe i 58,1 % og 48,8 % hos UiO. Fakultetet der flest hadde kjennskap til begrepene var det humanistiske fakultet ved NTNU og fakultetet der færrest hadde kjennskap var det humanistiske fakultet ved UiO.

Forskjellene mellom universitetene ble mindre når man ser på kjennskap til universitetets åpen tilgang policy. I likhet med kjennskap til grønn og gull åpen tilgang er det NTNU hum som har størst kjennskap til policyen. Med 74,4 % som kjenner til den. UiO hum kommer også dårligst ut her med 59,8 %. Det er ikke lengre et tydelig skille mellom de to universitetene da det matematisk-naturvitenskapelige fakultetet ved UiO og fakultetet for naturvitenskap ved NTNU hadde omtrent lik kjennskap til sitt universitets policy med 71,1 % og 68,3 % kjennskap.

Hos alle gruppene er det en større andel respondenter som har kjennskap til åpen tilgang policyen sammenlignet med deres kjennskap til grønn og gull åpen tilgang.

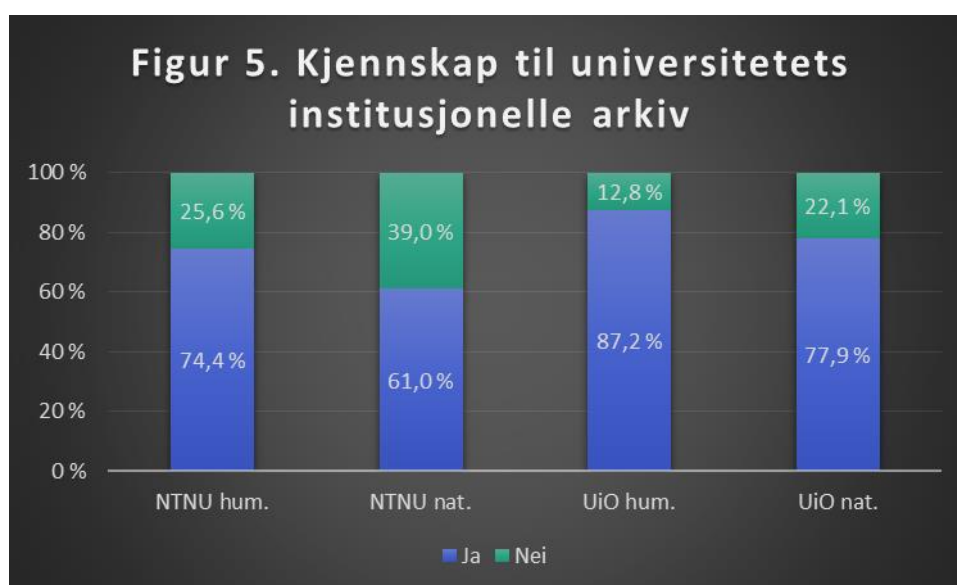
På spørsmålet om hvor de vitenskapelig ansatte hadde hørt om åpen tilgang policyen var det ikke så store forskjeller mellom gruppene. Det som skiller seg ut her var at respondentene fra NTNU hum hadde den største andelen av respondentene som hadde hørt om policyen fra universitetsbiblioteket og intern informasjon fra universitetet. Respondentene fra UiO hum hadde størst andel respondenter som hadde hørt om policyen lokalt hos instituttet. Respondentene fra de naturvitenskapelige fakultetene ved NTNU og UiO hadde størst andel respondenter som hadde hørt om policyen fra kolleger. Likt hos alle gruppene var at flest hadde hørt om policyen fra intern informasjon fra universitetet.

Tabell 5. Hvor hørte du om åpen tilgang policyen?

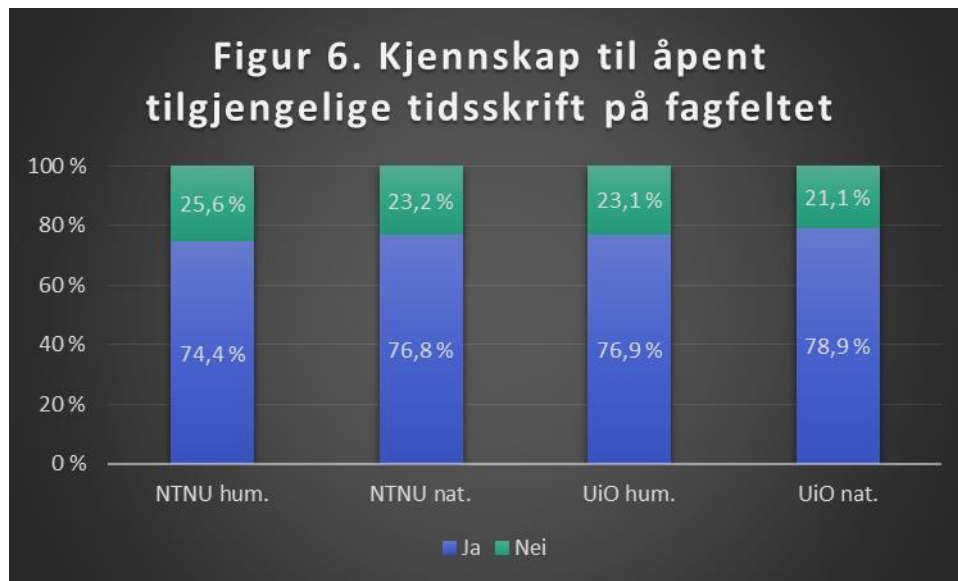
Fordelt på universitet og fakultet

	Fra intern informasjon lokalt hos instituttet	Fra intern informasjon lokalt hos fakultetet	Fra intern informasjon fra universitetet	Fra universitetsbiblioteket	Fra kolleger	Annet
NTNU hum.	3	4	35	14	6	2
NTNU nat.	11	5	25	6	8	1
UiO hum.	20	3	27	4	9	7
UiO nat.	23	4	53	19	29	7
% NTNU hum.	4,7 %	6,3 %	54,7 %	21,9 %	9,4 %	3,1 %
% NTNU nat.	19,6 %	8,9 %	44,6 %	10,7 %	14,3 %	1,8 %
% UiO hum.	28,6 %	4,3 %	38,6 %	5,7 %	12,9 %	10,0 %
% UiO nat.	17,0 %	3,0 %	39,3 %	14,1 %	21,5 %	5,2 %

Kjennskapen til universitetets institusjonelle arkiv var ulik mellom UiO og NTNU gruppene. Respondentene fra UiO hadde større kjennskap til det institusjonelle arkivet enn respondentene fra NTNU. Gruppen med størst kjennskap var UiO hum der hele 87,2 % kjente til arkivet. Gruppen med minst kjennskap var NTNU nat der 61 % var kjent med arkivet. Hos de andre to fakultetene var kjennskapen til arkivet på 77,9 % og 74,4 %.

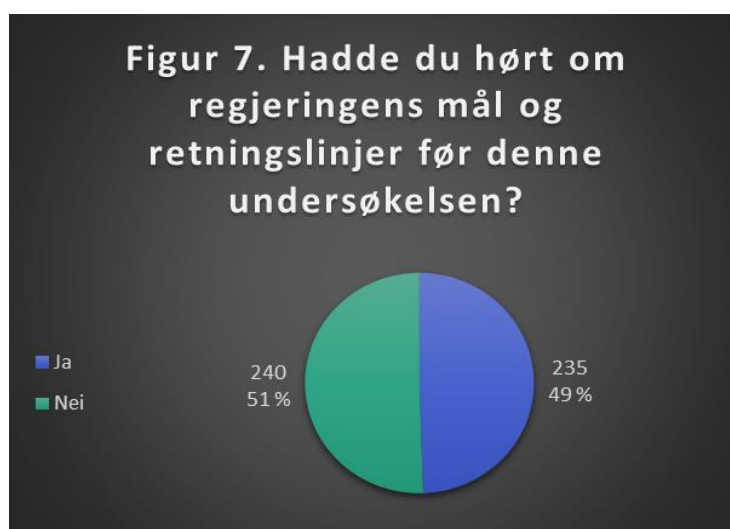
Når det gjelder kjennskap til åpent tilgjengelige tidsskrift på fagfeltet var det så godt som ingen forskjell mellom de fire gruppene, som vist i figur 6.

4.2 Vitenskapelig ansattes kjennskap til de nye nasjonale mål og retningslinjene

Her vil jeg presentere resultatene for å besvare forskningsspørsmål nummer to. Jeg ønsket med dette forskningsspørsmålet å undersøke de vitenskapelig ansattes kjennskap til de nye nasjonale mål og retningslinjene for åpen tilgang som kom august 2017. Disse ble introdusert i detalj i kapittel 2.2 av oppgaven.

Som man kan se i figur 7 hadde nesten halvparten av respondentene hørt om de nye nasjonale mål og retningslinjene for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. I spørsmålets beskrivelse ble mål og retningslinjene introdusert og det var lenket til kunnskapsdepartementets to siders PDF dokument som presenterer dem (Kunnskapsdepartementet, 2017a).

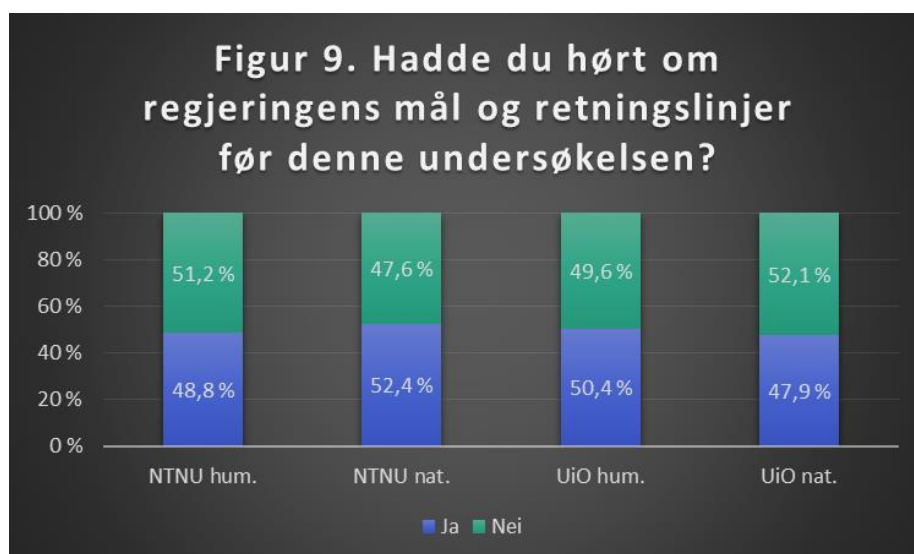

De 235 respondentene som hadde hørt om de nye nasjonale retningslinjene ble bedt om å forklare hvor de hadde hørt om dem. Her ble de gitt flere svaralternativer, samt muligheten til å velge annet og valgfritt oppgi andre kilder. Som vist i figur 8 hadde over halvparten, 56 %, hørt om de nye retningslinjene fra intern informasjon på universitetet. 20 % hadde hørt om dem fra kolleger på universitetet og 6 % hadde hørt om dem fra kolleger på fagfeltet. 18 % oppga annet som kilde. Blant de som valgte å spesifisere sitt svar, var den vanligste kilden nyheter og sosiale medier. Andre svar var oppgitt av tre eller færre respondenter og er ikke tatt med i presentasjonen som forklart i forkant av kapittel 4.

4.2.1 Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter

Blant de fire gruppene var det nesten ingen forskjell i deres kjennskap til de nye mål og retningslinjene for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Hos alle gruppene var det omtrent halvparten av respondentene som hadde hørt om dem.

På spørsmålet om hvor respondentene hadde hørt om de nye nasjonale mål og retningslinjene var det noe forskjell mellom gruppene. Hos respondentene fra NTNU var det en større andel som hadde blitt informert via intern informasjon på universitetet, 59,5 % og 69,8%, enn hos respondentene fra UiO, 52,5 % og 50,5 %.

**Tabell 6. Hvor hørte du om dette?
(De nye nasjonale mål og retningslinjene)**

Fordelt på universitet og fakultet

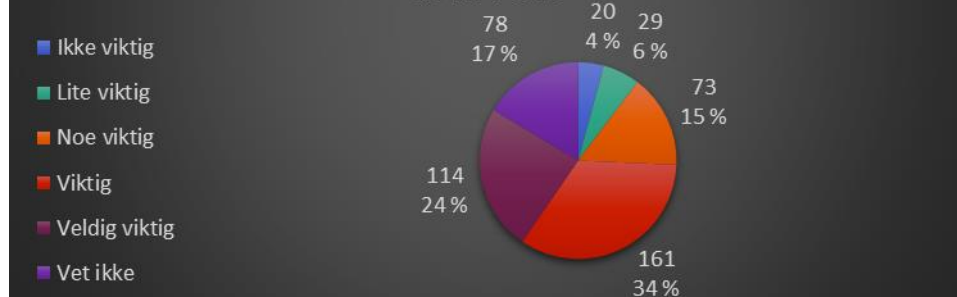
	Intern informasjon på universitetet	Kolleger på universitetet	Kolleger på fagfeltet	Annet
NTNU hum.	25	8	1	8
NTNU nat.	30	6	4	3
UiO hum.	31	11	5	12
UiO nat.	46	23	3	19
% NTNU hum.	59,5 %	19,0 %	2,4 %	19,0 %
% NTNU nat.	69,8 %	14,0 %	9,3 %	7,0 %
% UiO hum.	52,5 %	18,6 %	8,5 %	20,3 %
% UiO nat.	50,5 %	25,3 %	3,3 %	20,9 %

4.3 Vitenskapelig ansattes holdninger til åpen tilgang publisering og egenarkivering

For å besvare forskningsspørsmål nummer tre: Hva er de vitenskapelig ansattes holdninger til åpen tilgang publisering og egenarkivering? Ble respondentene stilt en blanding av rangeringsspørsmål og valgfrie åpne spørsmål.

Først ble respondentene bedt om å rangere hvor viktig de mente det er at vitenskapelig ansatte og studenter ved universitetet bidrar å egenarkiverer sitt arbeid i det institusjonelle arkivet. Her oppga til sammen 10 % av de mente det var ikke viktig eller lite viktig. 15 % mente det var noe viktig. Over halvparten av respondentene, 58 %, mente det var enten viktig eller veldig viktig å bidra med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet. Nesten en femtedel valgte å svare vet ikke.

Figur 10. Hvor viktig synes du det er at vitenskapelige ansatte og studenter ved universitetet bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet?

De 49 respondentene som mente det var lite eller ikke viktig at studenter og vitenskapelig ansatte bidrar til det institusjonelle arkivet fikk muligheten til å forklarer grunnen i et tekstsvar. Dette var valgfritt. Svarene har blitt gjennomgått og kategorisert etter innhold. De fleste respondentene oppga en grunn, mens noen svar inneholdt to eller flere grunner. Dette betyr at noen av respondentenes svar ble talt med i to kategorier.

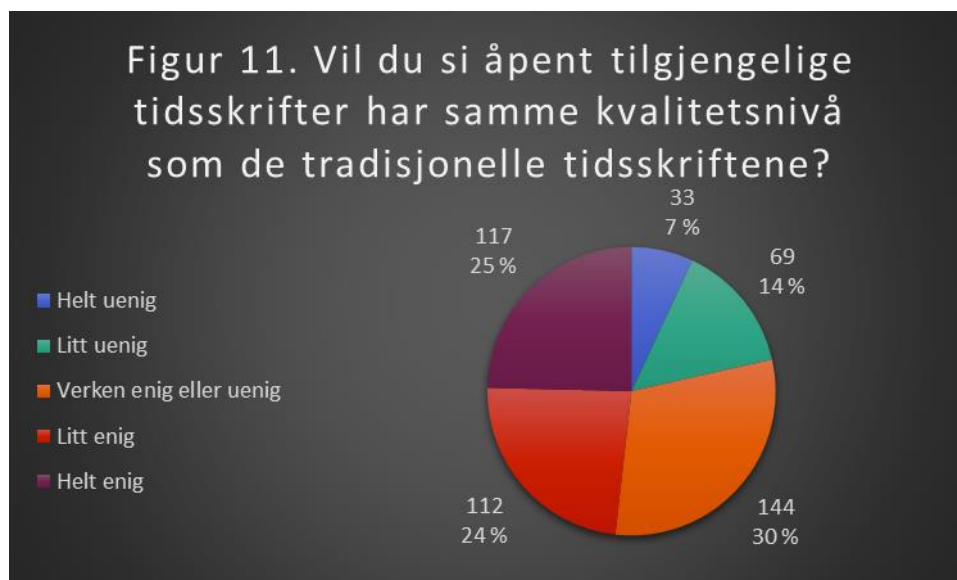
Begrunnelsen flest personer, sju personer, oppga var at de synes fagarkiver er bedre enn det institusjonelle arkivet og at man heller skulle bidra til fagarkiver. Seks personer mente av at det institusjonelle arkivet ikke brukes til å søke etter artikler eller vitenskapelig informasjon. De to neste begrunnelsene ble begge nevnt av fem personer: for tidkrevende eller komplisert deponeringsprosess og at alt publiseres og er tilgjengelig hos utgiver. Fire personer mente at internasjonal synlighet ikke blir oppnådd gjennom det institusjonelle arkivet og at det er viktigere enn deponering til arkivet.

De 348 respondentene som mente at det var noe viktig, viktig eller veldig viktig å bidra ble også bedt om å forklare dette. I likhet med spørsmålet til de som mente at det ikke var viktig å bidra var dette spørsmålet valgfritt. Svar ble også kategorisert inn i en eller flere kategorier ut i fra hvor sammensatt begrunnelsene var.

Den mest oppgitte begrunnelsen for hvorfor det er viktig å bidra var for å gjøre forskningen tilgjengelige for alle, for et bredt publikum, på et samlet sted. Denne begrunnelsen ble oppgitt av 103 personer som er over dobbelt så mange som neste begrunnelse som var oppgitt av 45

personer: at forskning finansiert av offentligheten bør være tilgjengelig for alle. 35 personer mente det er viktig å bidra for å synliggjøre og formidle forskning. 20 personer mente det er viktig for å arkivere universitets vitenskapelige produksjon og sikre fremtidig tilgang til denne gjennom langtidslagring i det institusjonelle arkivet. 18 personer mente det institusjonelle arkivet er en viktig informasjonskilde for forskere og allmennheten. 16 personer mente det er viktig fordi det bidrar til forskning og samarbeid. 13 personer mente det er viktig for å få synliggjort og lagret arbeid som ellers ikke blir publisert. For eksempel studentarbeid.

De vitenskapelig ansatte ble også spurt om de mener åpent tilgjengelige tidsskrifter har samme kvalitetsnivå som de tradisjonelle tidsskriftene. Som man kan se i figur 11 var til sammen 21 % helt eller litt uenig i at de har samme kvalitetsnivå. 30 % var verken enig eller uenig. Akkurat under halvparten av respondentene, med 49 %, var litt eller helt enig i at de to typene tidsskrift holdt samme kvalitetsnivå.

Respondentene som var helt eller litt uenige og de som hverken var enig eller uenig fikk muligheten til utdype hva de mener åpne tidsskrift mangler for å være på samme nivå som de tradisjonelle. Svarene ble kategorisert innenfor en eller flere kategorier.

30 personer mente at det er for stor usikkerhet rundt fagfelleverderingsprosessen eller at fagfelleverderingen i de åpne tidsskriftene er av dårlig kvalitet. Hver av de to følgende begrunnelsene var gitt av 28 personer: at åpne tidsskrift mangler anerkjennelse og prestisje, og at noen dårlige åpne tidsskrift ødelegger ryktet til åpne tidsskrift som en helhet. Hver av de to følgende begrunnelsene var gitt av 20 personer: at åpne tidsskrift mangler et høyt faglig

nivå og bredde, og at de ikke er godt nok etablert og ikke har opparbeidet seg tillit enda. Når det gjelder å opparbeide tillit, mente flere av respondentene at dette kom til å komme med tiden. 17 personer mente at artikkelbidrag blir for lett akseptert i åpne tidsskrift. Også artikler som kanskje ikke burde vært akseptert på grunn av for lav kvalitet. 7 personer mente at de mest anerkjente forskerne publiserer i tradisjonelle tidsskrift og ikke ønsker å publisere i åpne tidsskrift. 6 personer hadde enten ingen kjennskap til åpne tidsskrift på fagfeltet, eller de mente at det ikke er noen relevante åpne tidsskrift på sitt fagfelt. 5 personer mente åpne tidsskrift gir for lav uttelling i Norges tellekantsystem.

4.3.1 Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter

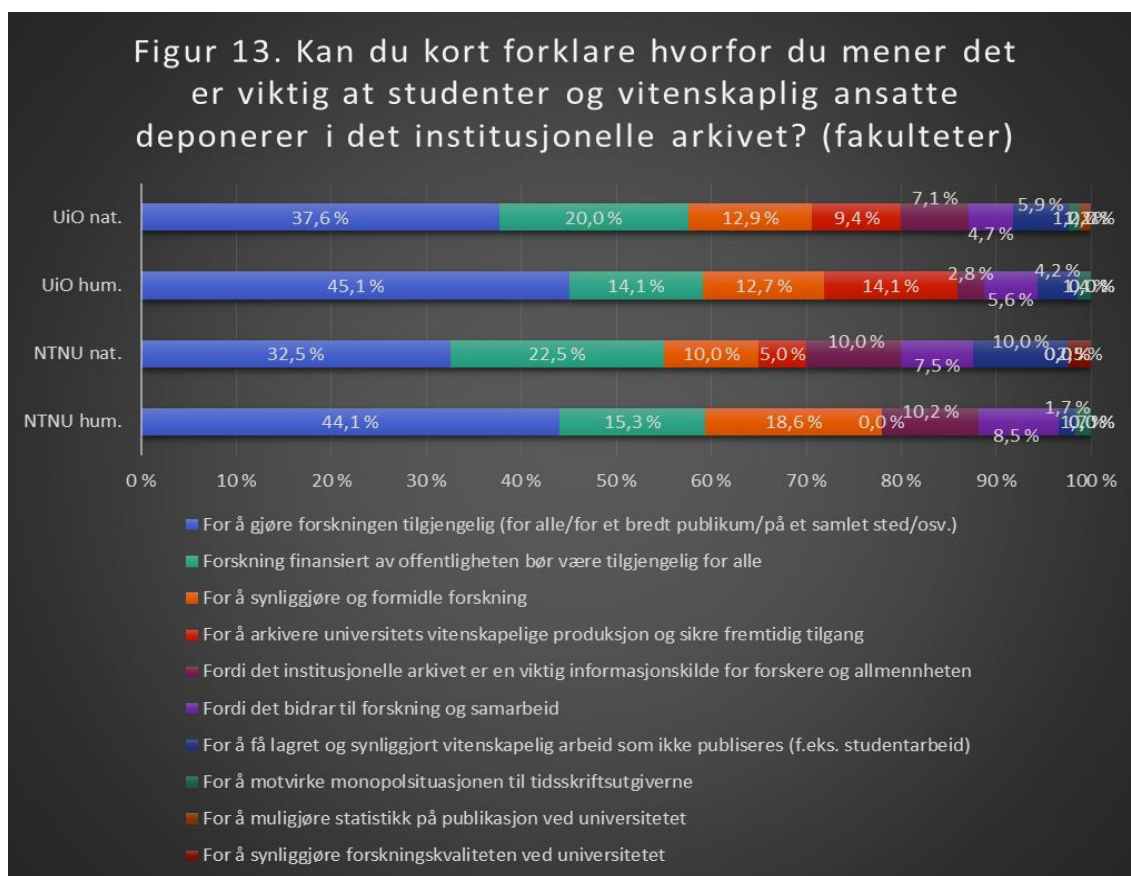
Det var forskjell mellom de fire gruppene på hvor viktig de synes det var at vitenskapelig ansatte og studenter bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet. Som vist i figur 12 var det forskjeller mellom gruppene fra humaniora og naturvitenskap. Hos de to humanistiske fakultetene var de færre som mente at å bidra var ikke viktig eller lite viktig, 6,9 % UiO hum og 5,9 % NTNU hum, enn det var hos de naturvitenskapelige fakultetene, 11,5 % UiO nat og 17,1 % NTNU nat. NTNU hum var fakultetet der størst andel mente at det var viktig. Hos gruppene fra humaniora var det flere som mente det var veldig viktig å bidra, 29,1 % UiO hum og 33,7 % NTNU hum, enn det var hos gruppene fra naturvitenskap, 21,6 % UiO nat og 12,2 % NTNU nat.

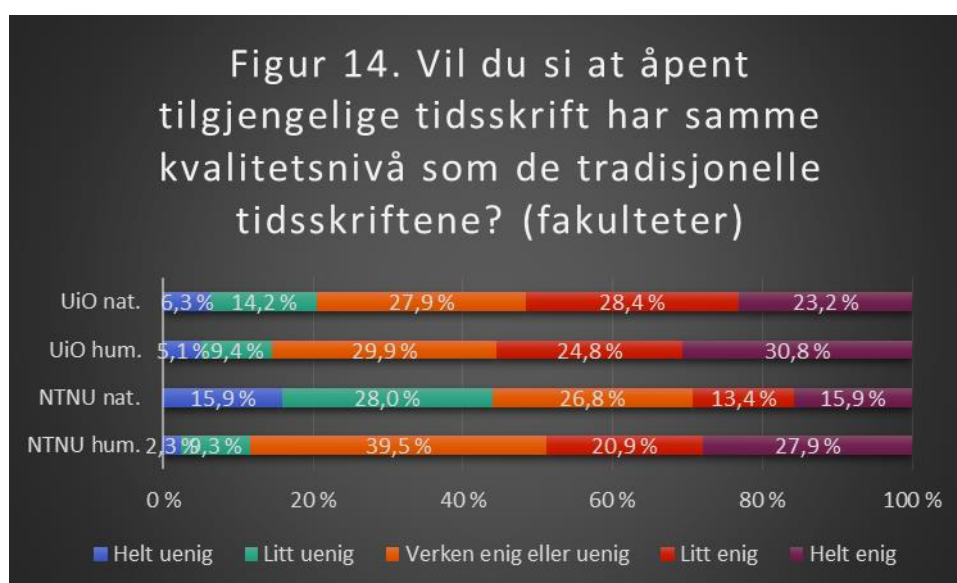
Gruppen av respondenter som mente at det var ikke eller lite viktig å bidra var i utgangspunktet liten med bare 49 personer og gruppen respondenter som begrunnet svaret sitt ble for liten til å se på forskjeller og likheter mellom gruppene på dette spørsmålet.

Gruppen av respondenter som mente det var noe viktig, viktig eller veldig viktig å bidra besto av 348 personer, og mange av disse valgte å begrunne svarene sine. Derfor har jeg sett på forskjeller og likheter mellom fakultetene blant svarene de oppga. Mange av begrunnelsene for å bidra var bare oppgitt av et lite antall personer, derfor er det mest interessant å presentere fordelingen på fakulteter på de tre vanligste begrunnelsene.

Her var det forskjeller mellom gruppene fra de to fagfeltene humaniora og naturvitenskap. En høyere andel respondenter fra de humanistiske fakultetene ga begrunnelsen at det er viktig å bidra for å gjøre forskning tilgjengelig, 45,1 % UiO hum og 44,1 % NTNU hum, enn respondentene fra de naturvitenskapelige fakultetene, 37,6 % UiO nat og 32,5 % NTNU nat. Ved de naturvitenskapelige fakultetene var det en høyere andel respondenter som ga begrunnelsen at det er viktig å bidra fordi forskning finansiert av offentligheten bør være tilgjengelig for alle, 20 % UiO nat og 22,5 % NTNU nat, enn ved de humanistiske fakultetene, 14,1 % UiO hum og 15,3 % NTNU hum. Den tredje begrunnelsen at det er viktig å bidra for å synliggjøre og formidle forskning var oppgitt av omtrent like stor andel av respondentene på UiOs to fakulteter og fakultetet for naturvitenskap ved NTNU. Hos NTNU hum var denne begrunnelsen gitt oftere enn hos de andre tre fakultetene.

Respondentenes meninger om åpne tidsskrift holder samme kvalitetsnivå som tradisjonelle tidsskrift ble sammenlignet på tvers av fakultetene. Her ser man igjen noen tendenser til likheter mellom gruppene som tilhører samme fagfelt. Gruppene fra humaniora er i større grad helt enig i at begge typer tidsskrift holder samme kvalitetsnivå, 30,8 % UiO hum og 27,9 % NTNU hum, enn gruppene fra naturvitenskap, 23,2 % UiO nat og 15,9 % NTNU nat. Gruppene fra humaniora er også gruppene som har minst antall respondenter som er helt eller litt uenig i kvalitetsnivået. Fakultetet NTNU nat skiller seg på dette spørsmålet markant ut fra de andre gruppene. Dette fakultetet har desidert størst andel respondenter blant gruppene som er helt og litt uenig i at tidsskriftstypene holder samme kvalitetsnivå.

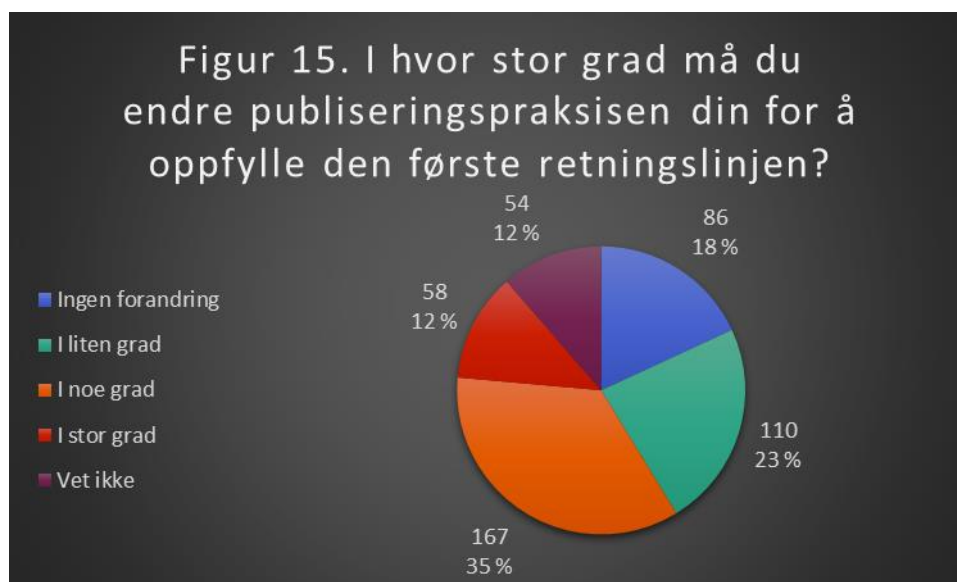
4.4 Vitenskapelig ansattes holdninger til de nye nasjonale mål og retningslinjene

Jeg ønsket også å besvare det fjerde forskningsspørsmålet for å se på de vitenskapelig ansattes holdninger til to av de nye nasjonale retningslinjene for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Først ble respondentene spurt om i hvor stor grad de måtte endre sin nåværende publiseringspraksis for å oppfylle regjeringens første retningslinje:

«Vitenskapelige artikler fra offentlig finansiert forskning skal gjøres åpent tilgjengelig. Forskere skal undersøke mulighetene for å publisere sine artikler i åpne tidsskrift og velge åpne tidsskrift der det er faglig forsvarlig. Kun i unntakstilfeller kan artikler basert på offentlig finansiering publiseres i tidsskrifter som ikke tillater tilgjengeliggjøring i vitenarkiv.» (Kunnskapsdepartementet, 2017a, s. 2).

Her svarte 12 % vet ikke. 18 % mente de ikke trenger gjøre noen endringer i publiseringspraksisen for å oppfylle retningslinjen. 23 % mente de i liten grad må gjøre endringer. 35 % må i noen grad gjøre endringer og 12 % må i stor grad endre sin praksis. Til sammen er det nesten halvparten av respondentene som i noe eller stor grad må gjøre endringer for å oppfylle den første retningslinjen.

De vitenskapelig ansatte ble også spurt om det var noen områder tilknyttet åpen tilgang publisering de ønsket mer informasjon om for å nå den første retningslinjen. Det ble nevnt som eksempel at informasjonskilder kan være universitetet eller universitetsbiblioteket. Det var valgfritt å svare på dette spørsmålet, og svarene har som de tidligere valgfrie tekstsvarene blitt delt inn i en eller flere kategorier etter hvor sammensatte svarene var.

Den mest etterspurte typen informasjon var informasjon om støtte til forfatterbetaling eller finansieringsmuligheter, 24 personer ønsket denne typen informasjon. 16 personer ønsket en oversikt over åpne tidsskrifter på sitt fagfelt, samt oversikt over tidsskriftenes kvalitet. Eventuelt ville respondentene ha hjelp til å finne slike oversikter. Tolv personer ønsket en oversikt over tidsskrifter som tillater egenarkivering. De ønsket også generell informasjon relatert til egenarkivering som for eksempel embargotid og forfatterrettigheter. Syv personer ønsket en oversikt over forskjellige typer åpen tilgang publiseringmuligheter. Fem personer spesifiserte at de ønsket å motta informasjon fra instituttet eller universitetet og fire personer ønsket å motta informasjon fra universitetsbiblioteket. Hver av de to følgende typene informasjon ble ønsket av fire personer: informasjon om publiseringspoeng og om det er åpne tidsskrift tilgjengelig på nivå 2, og generell informasjon om publiseringsprosessen.

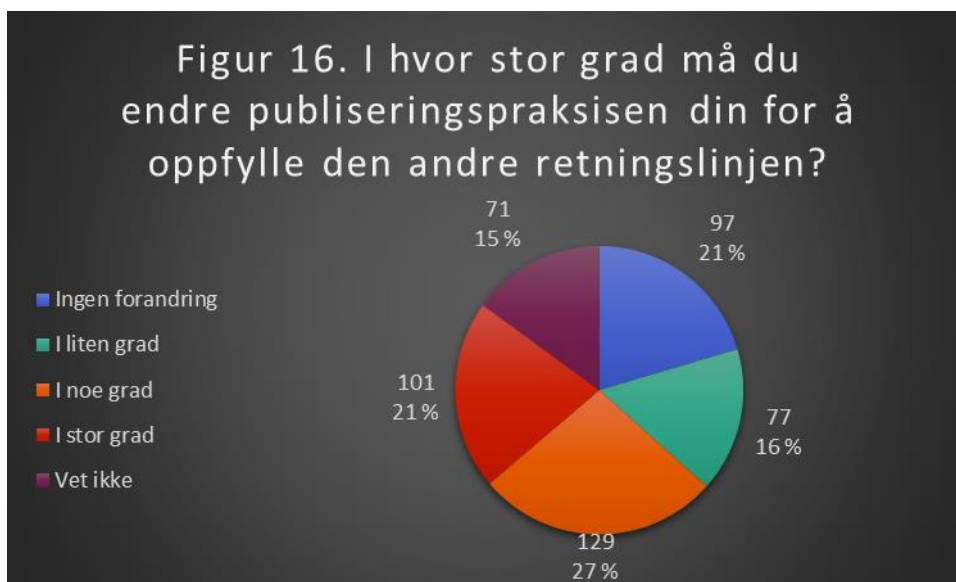

De vitenskapelig ansatte ble også spurt om i hvor stor grad de måtte endre på publiseringspraksisen sin for å møte regjeringens andre retningslinje:

«Alle vitenskapelige artikler basert på offentlig finansiert forskning skal deponeres i et egnet vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet, uavhengig av publiseringskanal og uavhengig av når det er mulig å gjøre dem åpent tilgjengelig.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017a, s. 2).

Som vist i figur 16 svarte 15 % vet ikke. 21 % mente de ikke måtte endre dagens publiseringspraksis, som betyr at denne gruppen i dag deponerer alle sine vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler i vitenarkiver. 16 % mente de i liten grad må endre på nåværende praksis. 27 % mente de i noen grad må gjøre endringer og 21 % mente de i stor grad må gjøre endringer. Til sammen mente nesten halvparten av respondentene at de må gjøre noe eller store endringer i dagens praksis for å møte den andre retningslinjen.

I likhet med spørsmålet om den første retningslinjen ble de vitenskapelig ansatte også spurt om det var noen områder tilknyttet egenarkivering og universitetets institusjonelle arkiv de ønsket mer informasjon om for å nå den andre retningslinjen. Det var valgfritt å svare, og svarene har blitt inndelt inn i en eller flere kategorier.

15 personer ønsket informasjon om hva man har rett til eller lov til å egenarkivere. For eksempel hvilke dokumentversjoner man har lov å deponere eller hva embargotiden må være.

14 personer etterspurte en guide over hva man må gjøre for å oppfylle den andre retningslinjen, hvor ting skal deponeres og hva som er ønsket praksis fra universitetet. 7

personer ønsket mer informasjon om opphavsrett. 4 personer ønsket informasjon om hvordan frikjøp av ikke åpne artikler som skal egenarkiveres kommer til å bli håndtert.

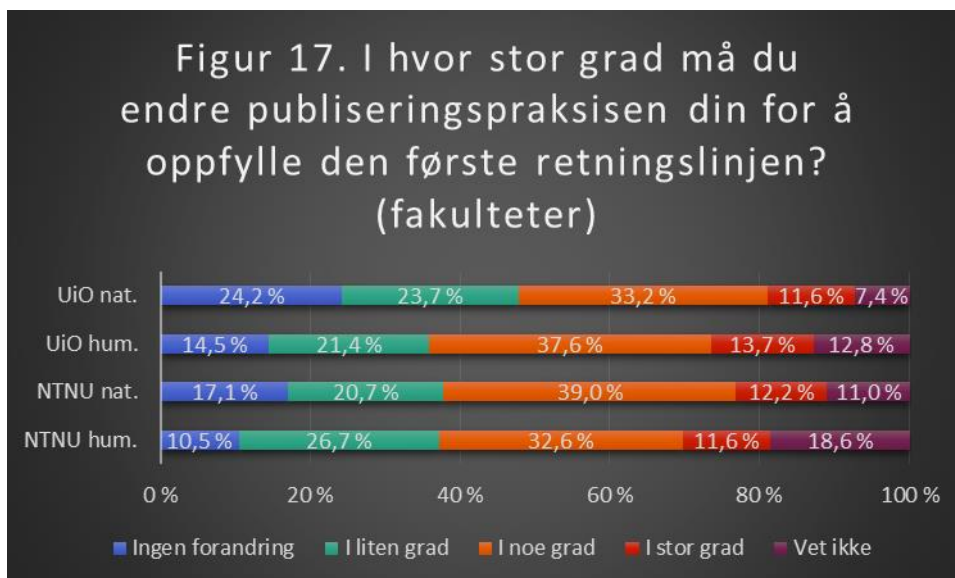
De vitenskapelig ansatte ble ikke spurt om de tredje og fjerde retningslinjene da disse er rettet mot institusjoner og ikke forskere (Kunnskapsdepartementet, 2017a, s. 2).

Som avsluttende valgfritt spørsmål i undersøkelsen ble de vitenskapelig ansatte spurt om de hadde noen kommentarer til de nye retningslinjene og regjeringens mål om at: alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelig innen 2024 (Kunnskapsdepartementet, 2017a, s. 1). Svarene har blitt delt inn i en eller flere kategorier etter hvor sammensatte de var.

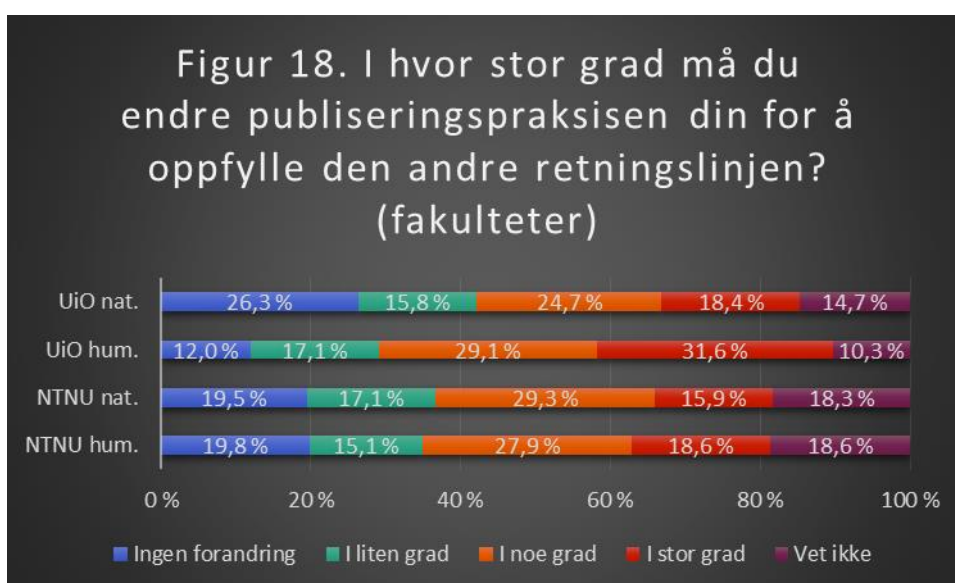
53 personer var for regjeringens mål og mente dette var et bra initiativ. 36 personer tok opp forfatterbetaling, De mente at byrden av forfatterbetaling og frikjøp av artikler ikke burde legges på enkeltforskere eller universitetene. 11 personer mente det burde være flere åpne tidsskrift med høyt nivå som gir publiseringspoeng, og da helst på nivå 2. De mener man ikke kan tvinges til å publisere i mindre prestisjefulle tidsskrift som gir lav uttelling. 10 personer hadde ikke tro på regjeringens mål. 7 personer kommenterte at målet ikke må oppfylles på bekostning av vitenskapelig kvalitet. 5 personer mente oppnåelse av målet ikke må føre til ekstra arbeid for forskere.

4.4.1 Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter

I spørsmålet om endring av publiseringspraksis i forhold til den første retningslinjen var det liten forskjell mellom fakultetene. Omtrent lik andel fra alle gruppene mente at de i stor, noe, eller liten grad måtte endre på nåværende publiseringspraksis. En forskjell man kan observere er at de naturvitenskapelige fakultetene har størst andel respondenter som mente at de ikke trenger å forandre praksis. 24,2 % hos UiO nat og 17,1 % hos NTNU nat mot 14,5 % hos UiO hum og 10,5 % hos NTNU hum.

I spørsmålet om endring i publiseringspraksis for å oppfylle den andre retningslinjen var det også ingen store forskjeller mellom fakultetene. Fakultetene fra NTNU har svart nesten helt likt på dette spørsmålet. UiO nat svarte veldig likt fakultetene fra NTNU, bortsett fra at en større andel respondenter i dette fakultetet mener at de ikke trenger å forandre dagens publiseringspraksis, 26,3 % hos UiO nat mot ca. 19 % hos NTNU gruppene. Respondentene fra det humanistiske fakultet ved UiO skiller seg betydelig fra de andre gruppene. Her er det færrest respondenter som mener de ikke trenger å forandre praksis, 12 %, og det er høyest andel respondenter som mener de i stor grad må forandre praksis for å oppfylle den andre retningslinjen. 31,6 % ved UiO hum mot 18,6 % ved NTNU hum har den nest høyeste andelen respondenter med denne meningen.

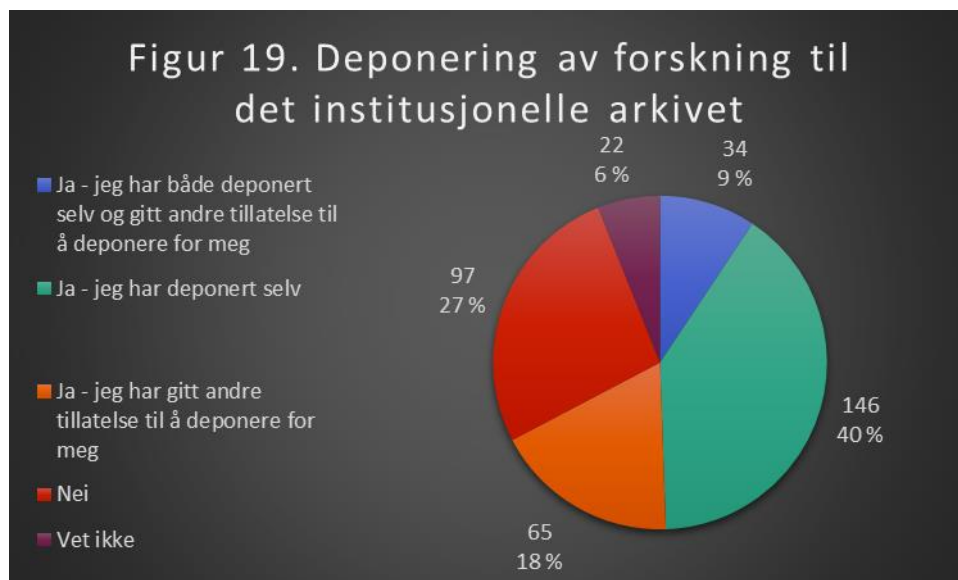
De vitenskapelig ansattes informasjonsønsker for å oppfylle retningslinjene og kommentarer til mål og retningslinjene vil ikke bli presentert fordi det var for få kommentarer til å kunne se etter forskjeller og likheter mellom fakultetene.

4.5 Vitenskapelig ansattes publiserings- og kildepraksis

Her vil resultatene for å besvare forskningsspørsmål nummer fem: «Hva er de vitenskapelig ansattes publiserings- og kildepraksis?» bli presentert. Først vil resultatene relatert til respondentenes publiseringspraksis bli presentert. Deretter vil kildepraksisresultatene bli presentert.

Publiseringspraksis

De 364 respondentene som hadde hørt om universitetenes institusjonelle arkiv ble spurt om de noen gang hadde deponert forskning i arkivet. 6 % visste ikke om de hadde egenarkivert. 27% hadde ikke egenarkivert. Totalt hadde 67 % av de vitenskapelig ansatte som hadde kjennskap til de institusjonelle arkivene deponert forskning. Disse 67 % besto av 40 % som hadde deponert selv, 18 % som hadde gitt tillatelse til andre for å deponere for dem og 9 % som både hadde deponert selv og gitt andre tillatelse til å deponere for dem.

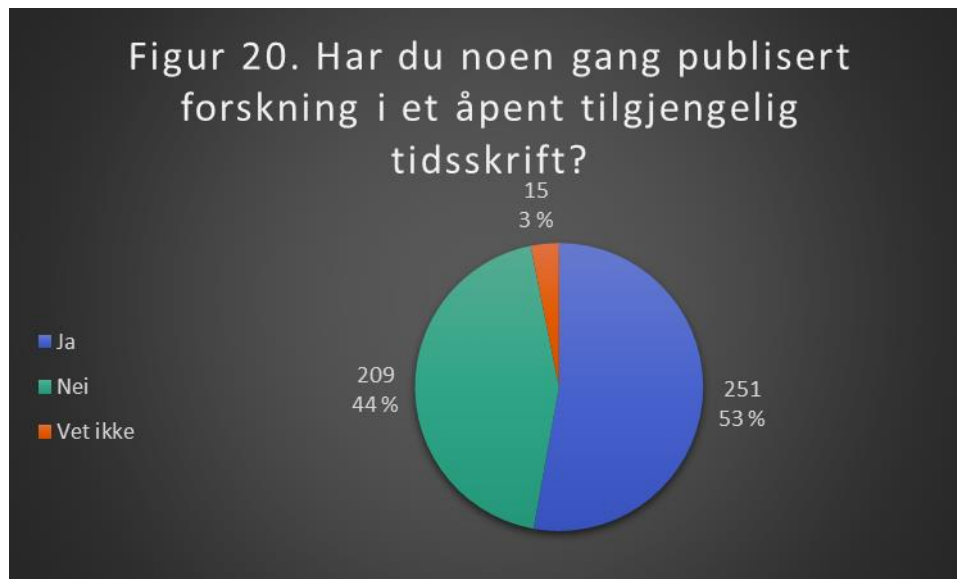
De 97 personene som hadde kjennskap til det institusjonelle arkivet, men ikke hadde deponert forskning ble bedt om å krysse av en eller flere årsaker til at de ikke hadde deponert. 31 personer oppga at de ikke vet hvordan man deponerer i det institusjonelle arkivet. 17 personer trodde ikke at deponering i institusjonelle arkiv gjør forskning mer synlig. 16 personer mente det er for mye usikkerhet rundt egenarkivering og opphavsrett. 12 personer mente

egenarkiveringsprosessen er for krevende. 10 personer mente det er for mye usikkerhet rundt hvilke tidsskrifter tillater egenarkivering. Bare 3 personer mente kvaliteten på forskningen som er i institusjonelle arkiv er for lav. Hele 38 personer valgte annet som årsak for at de ikke deponerte forskning i det institusjonelle arkivet.

37 av 38 personer valgte å forklare annet med at de ikke deponerer forskning i det institusjonelle arkivet. Et av svarene var sammensatt og ble derfor kategorisert inn i to kategorier. De resterende svarene ble kategorisert inn i en kategori hver. 15 personer hadde enda ikke publisert forskning og derfor ikke deponert noe. Noen av dem spesifiserte at de hadde nylig begynt på universitetet etter å ha arbeidet andre plasser. 7 personer mente deres forskning allerede var åpent tilgjengelig gjennom andre kilder som åpne tidsskrift og tilgjengeliggjøring av forskningen gjennom egne nettsider. Følgende to begrunnelser ble gitt av 4 personer hver: at de deponerer i andre arkiver, eller at de ikke har hatt egnet materiale fordi de publiserer i formater som monografier.

De til sammen 245 vitenskapelig ansatte som hadde deponert i det institusjonelle arkivet ble bedt om å huske hovedgrunnen sist gang de egenarkiverte. Her kunne respondentene velge å oppgi flere svaralternativer. Den desidert mest valgte begrunnelsen for deponering som var oppgitt av 186 personer, var deponering på grunn av universitetets oppfordringer og retningslinjer. 56 personer deponerte av eget initiativ, og 47 personer gjorde det på grunn av retningslinjer fra forskningsfinansierende organisasjon. 20 personer deponerte på grunn av oppfordring fra universitetsbiblioteket. 17 personer deponerte på grunn av oppfordring fra kolleger, og 9 personer gjorde det på grunn av oppfordring fra medforfatter. 7 personer deponerte på grunn av nasjonale retningslinjer. Dette svaralternativet var blant de ferdiglagde alternativene respondentene kunne velge mellom, men spørsmålene og informasjonen om nasjonale retningslinjer var i slutten av spørreskjemaet. 6 personer deponerte på grunn av oppfordring fra studenter, og 4 husket ikke årsaken. 7 personer oppga annet som begrunnelse.

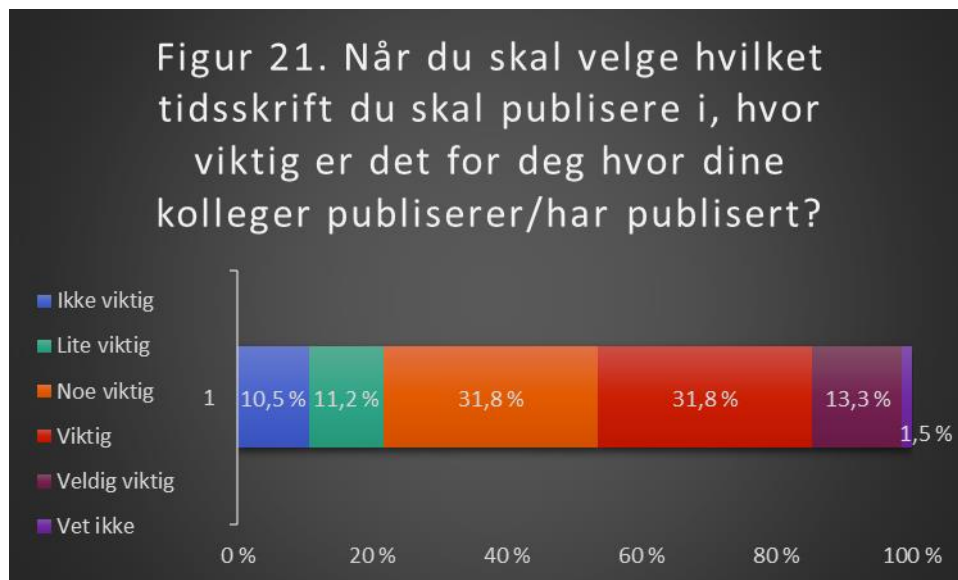
De vitenskapelig ansatte ble også spurt om de noen gang har publisert forskning i et åpent tilgjengelig tidsskrift. Som man kan se i figur 20 var bare 3 % av respondentene usikre. Over halvparten av de vitenskapelig ansatte hadde publisert i et åpent tilgjengelig tidsskrift.

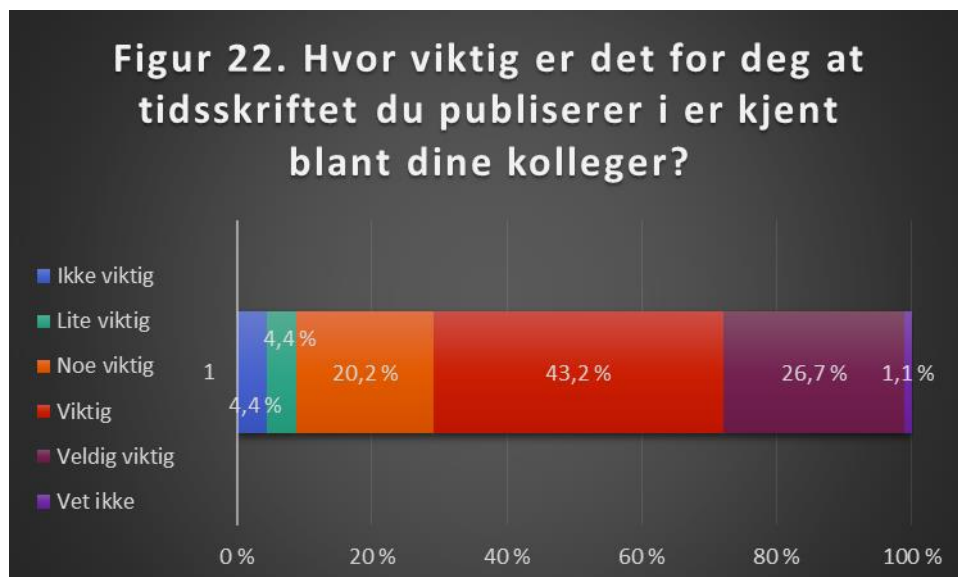
De 209 vitenskapelig ansatte som ikke hadde publisert i et åpent tilgjengelig tidsskrift ble stilt et obligatorisk spørsmål der de kunne velge et eller flere alternativer for å forklare hva som hindrer dem i å publisere i slike tidsskrift. 90 personer oppga at de publiserer i de tidsskriftene de kjenner best. 53 personer hadde ikke publisert vitenskapelige artikler eller annen forskning tidligere. De følgende to begrunnelsene ble begge valgt av 37 personer hver: at de har liten eller igjen kjennskap til åpent tilgjengelige tidsskrift for sitt fagfelt, og at åpent tilgjengelige tidsskrift ikke har den samme faglige tyngden som tradisjonelle tidsskrift. De følgende to begrunnelsene ble begge valgt av 35 personer hver: at det er for lite prestisje tilknyttet åpen tilgang publisering, og at de ønsker størst mulig tildeling av publiseringspoeng og midler til sitt arbeidssted og derfor velger tradisjonelle tidsskrift. 13 personer mente at artikler i åpne tidsskrift ikke blir sitert like ofte som artikler i tradisjonelle tidsskrift. 12 personer mente det er for stor usikkerhet knyttet til åpen tilgang publisering og opphavsrett. 10 personer visste ikke hva som hindrer dem å publisere i åpne tidsskrift, og 42 personer valgte annet som begrunnelse.

Disse 42 personene fikk en valgfri mulighet til å utdype hva annet som hindret dem i å publisere i åpne tidsskrift. To svar ble kategorisert inn i to kategorier på grunn av sammensatte svar, resterende svar ble kategorisert inn i en kategori hver. 14 personer forklarte at det har vært tilfeldig at de ikke har publisert i åpent tilgjengelige tidsskrift, eller at det bare ikke har vært aktuelt for dem. 8 personer mente kostnaden for å publisere i åpen tidsskrift er for høy. 4 personer mente det var for få eller ingen aktuelle åpne tidsskrift på sitt fagfelt.

Alle de vitenskapelig ansatte ble bedt om å rangere hvor viktig det er for dem hvor deres kolleger har publisert når de selv skal velge tidsskrift å publisere i. Som man kan se i figur 21 var 1,5 % usikker. 10,5 % mente det ikke var viktig hvor kolleger publiserer, og 11,2 % mente det var lite viktig. To like store grupper på 31,8 % vurderte dem som noe viktig og viktig. 13,3 % synes det var veldig viktig hvor kollegene har publisert når de selv skal velge tidsskrift.

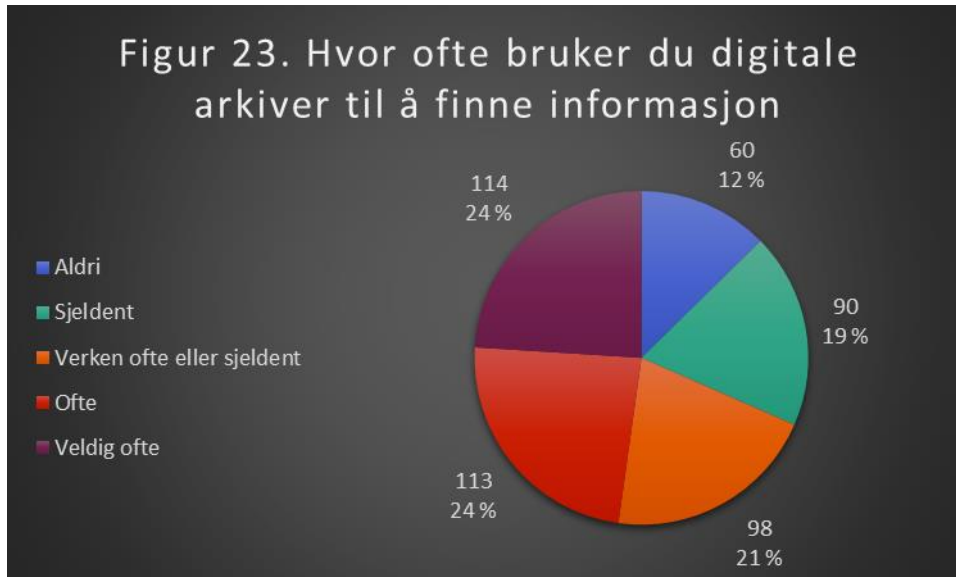

De vitenskapelig ansatte ble også bedt om å vurdere hvor viktig det var for dem at tidsskriftet de velger å publisere i, er kjent blant sine kolleger. Som man kan se i figur 22 er 1,1 % usikker. Bare 4,4 % av respondentene synes det ikke er viktig og 4,4 % synes det er lite viktig. Gruppen som synes det er noe viktig er på 20,2 %, og 69,9 % synes det er viktig eller veldig viktig at tidsskriftet de publiserer i er kjent blant sine kolleger.

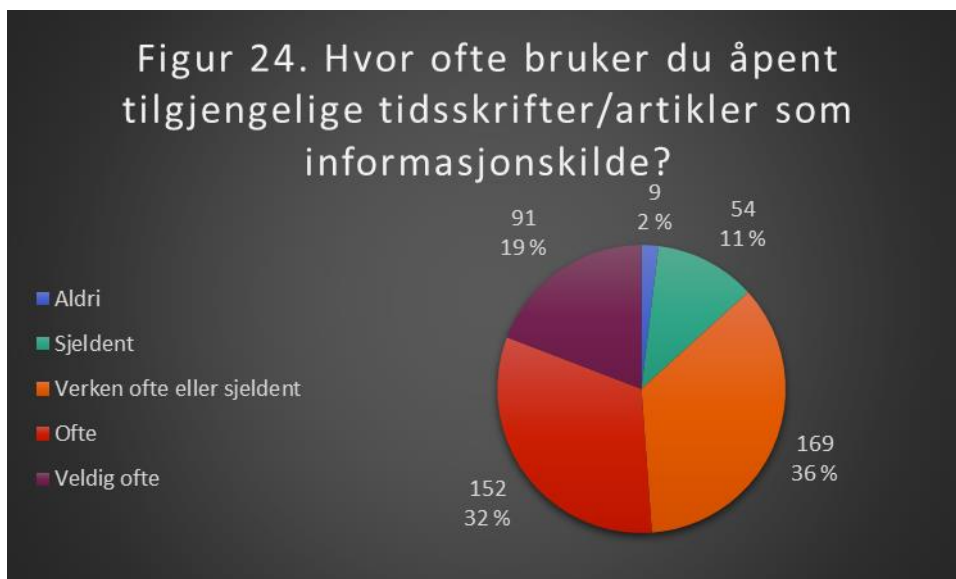

Kildepraksis

For å undersøke de vitenskapelig ansattes kildepraksis ble de spurt om hvor ofte de bruker digitale arkiver til å finne informasjon. 12 % bruker aldri digitale arkiver, mens 19 % bruker dem sjeldent. 21 % mente de bruker dem verken ofte eller sjeldent. Til sammen bruker nesten halvparten av respondentene digitale arkiver ofte, 24 %, eller veldig ofte, 24 %.

De ble også spurt hvor ofte de bruker åpne tidsskrift eller åpne tidsskriftsartikler som informasjonskilde. Bare 2 % mente de aldri bruker åpne tidsskrift og åpne tidsskriftsartikler. 11 % mente de brukte dem sjeldent. 36 % bruker dem verken ofte eller sjeldent. Litt over halvparten av respondentene bruker dem ofte, 32 %, eller veldig ofte, 19 %.

De vitenskapelig ansatte ble også bedt om å vurdere hvor viktige de mente åpent tilgjengelige tidsskrift/artikler og digitale arkiver er som informasjonskilde for forskere i Norge i dag. Som man kan se i figur 25 er det noen flere som mente at digitale arkiver ikke er en viktig informasjonskilde, 4,6 %, sammenlignet med åpne tidsskrift/artikler, 1,3 %. Nesten like mange av respondentene mente begge ressursene er lite viktige informasjonskilder. De vurderer også åpne tidsskrift/artikler som oftere viktig, 33,9 % mot 24,8 % for digitale arkiver. På den annen side er digitale arkiver i større grad vurdert som en veldig viktig informasjonskilde for norske forskere. 30,7 % av respondentene vurderer digitale arkiver som veldig viktig, og 20 % vurderer åpne tidsskrift/artikler som veldig viktig. På vurdering av begge ressursene svarte omtrent en like stor andel vet ikke.

Til slutt ble de spurt om de tror digitale arkiver og åpne tidsskrift/artikler kommer til å bli en viktigere informasjonskilde for forskere i Norge i fremtiden. Her svarte 78 %, over tre fjerdedeler, at de tror ressursene kommer til å bli viktigere informasjonskilder for forskere i Norge. 8 % tror de blir like viktige som i dag, og bare 2 % tror de bli mindre viktige. 12 % svarte vet ikke.

4.5.1 Likheter og forskjeller på tvers av institusjoner og fakulteter

Her vil jeg presentere forskjellene og likhetene mellom praksisen til de forskjellige fakultetene. Først vil resultatene relatert til respondentenes publiseringspraksis bli presentert. Deretter vil kildepraksisresultatene bli presentert.

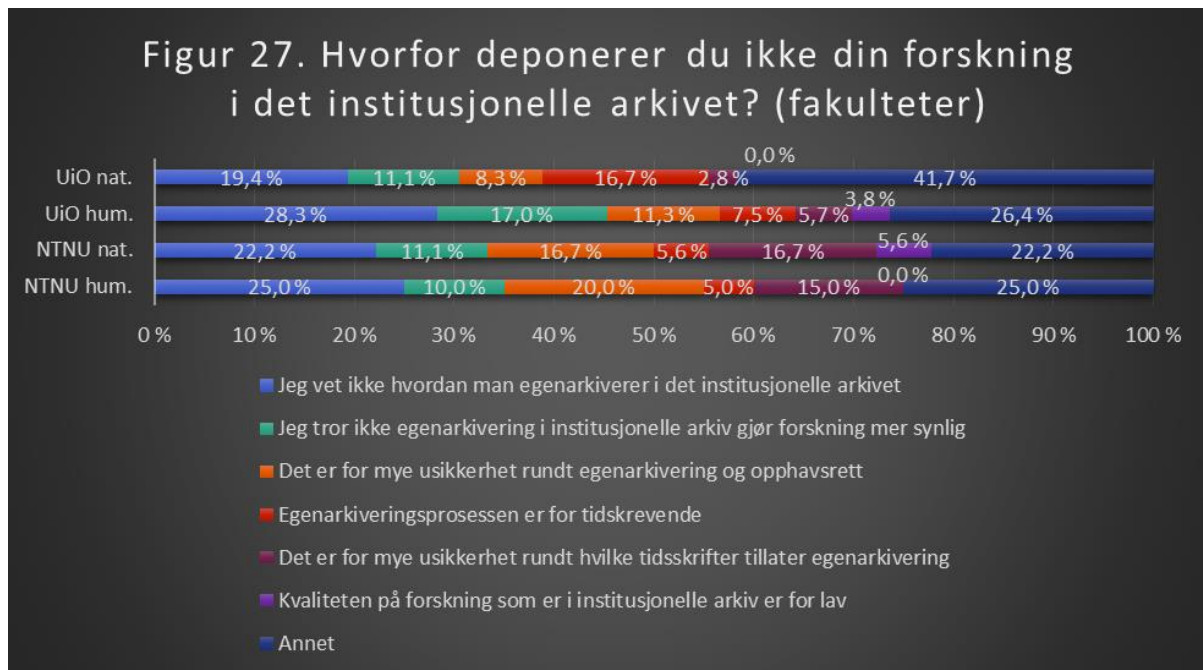
Publiseringspraksis

Blant de vitenskapelig ansatte som hadde kjennskap til det vitenskapelige arkivet, var det få markante forskjeller i hvor mange som har deponert forskning i det institusjonelle arkivet. Fakultetet som skiller seg ut er UiO hum hvor hele 39,2 % ikke har deponert forskning. Det er nesten dobbelt så høy prosent som ikke har deponert når man sammenligner med de andre tre gruppene. De andre tre gruppene har ganske lik deponeringspraksis. De to naturvitenskapelige gruppene har en litt høyere andel respondenter som både har deponert selv og gitt andre tillatelse til å deponere for dem.

De vitenskapelig ansatte som ikke har deponert forskning til det institusjonelle arkivet ble bedt om å krysse av for en eller flere årsaker til hvorfor de ikke deponerer. Som vist i figur 27 er det gruppen fra UiO hum som har størst andel respondenter som ikke vet hvordan man egenarkiverer i det institusjonelle arkivet. UiO hum hadde også størst andel av de som ikke har deponert til arkivet. Ved UiO hum er det 17 % som ikke deponerer, fordi de ikke tror det institusjonelle arkivet hjelper med hensyn til å synliggjøre forskningen. Hos de andre gruppene er andelen som valgte denne årsaken, på rundt 10 %. Begge gruppene fra NTNU hadde størst andel respondenter som mener at det er for mye usikkerhet rundt egenarkivering og opphavsrett. Gruppene fra UiO hadde størst andel respondenter som ikke deponerte fordi prosessen er for tidskrevende. Spesielt blant respondentene fra UiO nat var dette en mye valgt årsak for å ikke deponere. 16,7 % mot 7,5 % hos UiO hum og rundt 5 % hos NTNU gruppene. NTNU gruppene deponerte ikke på grunn av usikkerhet rundt hvilke tidsskrifter som tillater egenarkivering i mye større grad enn hos gruppene fra UiO. 16,7 % og 15 % hos NTNU mot

2,8 % og 5,7 % hos UiO. Det var noen som rapporterte annet som årsak. De forskjellige annet-kommentarene vil ikke bli presentert separat på fakultet.

De som hadde deponert i det institusjonelle arkivet, ble bedt om å huske hovedgrunnen sist de deponerte. Respondentene kunne velge mellom flere svaralternativer. Da det er størst andel personer som har valgt de fire mest populære årsakene kommer disse resultatene til å bli presentert separat på fakultetene. Begrunnelsen til at de deponerte på grunn av universitetets oppfordringer/retningslinjer var den mest valgte blant alle fakultetene. En større andel av respondentene fra de humanistiske fakultetene valgte denne begrunnelsen sammenlignet med respondentene fra de naturvitenskapelige fakultetene, 57,3 % UiO hum og 58,2 % NTNU hum, mot 49,3 % UiO nat og 43,3 % NTNU nat. Begrunnelsen at de gjorde det av eget initiativ var valgt litt oftere av respondenter fra UiO, 20 % UiO nat og 14,6 % UiO hum, mot 10 % NTNU nat og 11,9 % NTNU hum. Begrunnelsen at de deponerte på grunn av retningslinjer fra forskningsfinansierende organisasjon ble gitt desidert oftest hos NTNU nat: 25 %, fulgt av UiO nat: 13,3 %, UiO hum: 8,5 %, og NTNU hum: 7,5 %. Begrunnelsen at de deponerte på grunn av oppfordring fra universitetsbiblioteket ble gitt oftest av gruppene fra NTNU, 8,3 % NTNU nat og 10,4 % NTNU hum, og noe sjeldnere av gruppene fra UiO, 4,7 % UiO nat og 1,2 % UiO hum. De resterende begrunnelsene for deponering var ikke valgt ofte nok til at de kan bli presentert fordelt på fakultet.

Det var små forskjeller blant gruppene når de vitenskapelig ansatte ble spurt om de noen gang hadde publisert forskning i et åpent tilgjengelig tidsskrift. Respondentene fra de naturvitenskapelige fakultetene hadde i litt større grad publisert i åpne tidsskrift. NTNU hum var fakultetet med minst andel respondenter som hadde publisert i åpne tidsskrift. Forskjellene var ikke veldig store og på fakultetene hadde rundt 50 % av respondentene publisert i et åpent tilgjengelig tidsskrift.

Respondentene som ikke hadde publisert i åpne tidsskrift ble bedt om å krysse av for en eller flere årsaker som hindret dem i å publisere i denne typen tidsskrift. Den mest valgte årsaken var at respondentene publiserte i de tidsskriftene de kjente best. Denne årsaken var valgt oftere hos UiO hum, 28,7 %, enn hos respondentene fra de andre tre fakultetene. Årsaken at de ikke har publisert vitenskapelige artikler eller annen forskning tidligere ble valgt av en omtrent lik andel respondenter fra UiO fakultetene og NTNU nat. NTNU hum hadde størst andel respondenter som ikke hadde publisert forskning, 19,6 %. Den tredje årsaken til å ikke publisere i åpne tidsskrift var at respondentene hadde lite eller ingen kjennskap til åpne tidsskrift på sitt fagfelt. Denne årsaken ble valgt av omtrent like stor andel i alle fire gruppene. Fra 8,6 % hos NTNU nat til 12,5 % hos NTNU hum. Den fjerde årsaken var at åpne tidsskrift ikke har den samme faglige tyngden som tradisjonelle tidsskrift. Denne årsaken var valgt i mye større grad av respondenter fra de naturvitenskapelige fakultetene, 12,5 % UiO nat og 14,8 % NTNU nat, enn av respondenter fra de humanistiske fakultetene, 5,7 % UiO hum og 3,6 % NTNU hum. De resterende årsakene til hvorfor de vitenskapelig ansatte ikke har publisert i åpne tidsskrift vil ikke bli presentert separat på fakultet.

De vitenskapelig ansatte ble spurt om hvor viktig det var for dem hvor deres kolleger har publisert når de skal velge tidsskrift. Her var det som vist i figur 29 små variasjoner på de fire fakultetene. En forskjell var at gruppene fra naturvitenskap hadde en større andel respondenter som syntes det var veldig viktig, 18,9% UiO nat og 14,6 % NTNU nat, sammenlignet med gruppene fra humaniora, 8,5 % UiO hum og 5,8 % NTNU hum. UiO nat fakultetet hadde minst andel som synes det var noe viktig, 26,8 %, og NTNU nat var fakultetet hvor minst andel synes det var viktig, 20,7 %.

Respondentene svarte også på hvor viktig de mente det var at tidsskriftet de publiserer i er kjent blant sine kolleger. Her er det fortsatt de naturvitenskapelige fakultetene som har størst andel respondenter som mener det er veldig viktig, 35,8 % UiO nat og 26,8 % NTNU nat, sammenlignet med de humanistiske fakultetene, 22,2 % UiO hum og 12,8 % NTNU hum. De humanistiske fakultetene har den høyeste andelen respondenter som mener dette er viktig, 46,2 % UiO hum og 47,7 % NTNU hum, sammenlignet med de naturvitenskapelige fakultetene, 40,5 % UiO nat og 40,2 % NTNU nat. NTNU hum hadde lavest andel respondenter som mente det var veldig viktig og hadde den største andelen som mente det var noe viktig, 30,2 %.

Figur 30. Hvor viktig er det for deg at tidsskriftet du publiserer i er kjent blant dine kolleger? (fakulteter)

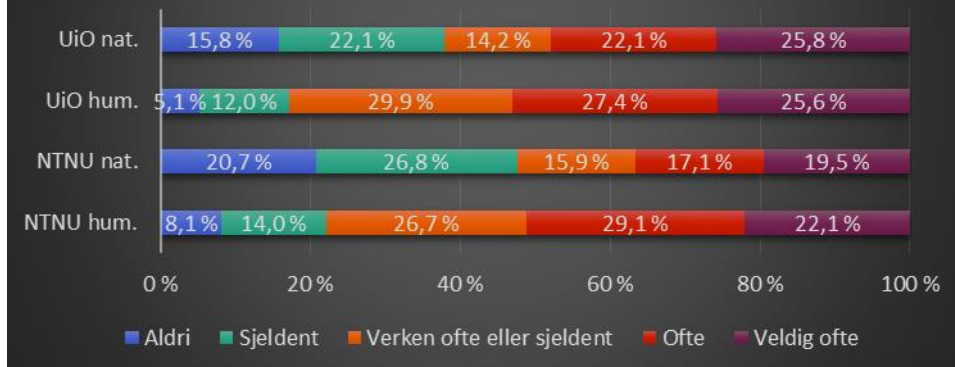

Kildepraksis

Når det kommer til kildepraksis og bruk av digitale arkiver og åpne tidsskrift som informasjonskilder, var det noen interessante likheter og forskjeller mellom fakultetene. Omtrent en lik andel av respondentene ved de fire fakultetene bruker digitale arkiver veldig ofte til å finne informasjon. UiO nat har størst andel respondenter som bruker digitale arkiver veldig ofte, 25,8 %, og NTNU nat har minst andel, 19,5 %. De humanistiske fakultetene har størst andel respondenter som bruker digitale arkiver ofte, 27,4 % UiO hum og 29,1 % NTNU hum, mens en mindre andel bruker dem ofte ved de naturvitenskapelige fakultetene, 22,1 % UiO nat og 17,1 % NTNU nat. Forskjellen mellom de humanistiske og naturvitenskapelige fakultetene er også tilstede blant andelene respondenter som verken ofte eller sjelden bruker digitale arkiver. De naturvitenskapelige fakultetene har langt større andel respondenter som aldri eller sjeldent bruker digitale arkiver til å finne informasjon, enn den humanistiske fakultetene, 37,9 % UiO nat og 47,5 % NTNU nat, mot 17,1 % UiO hum og 22,1 % NTNU hum.

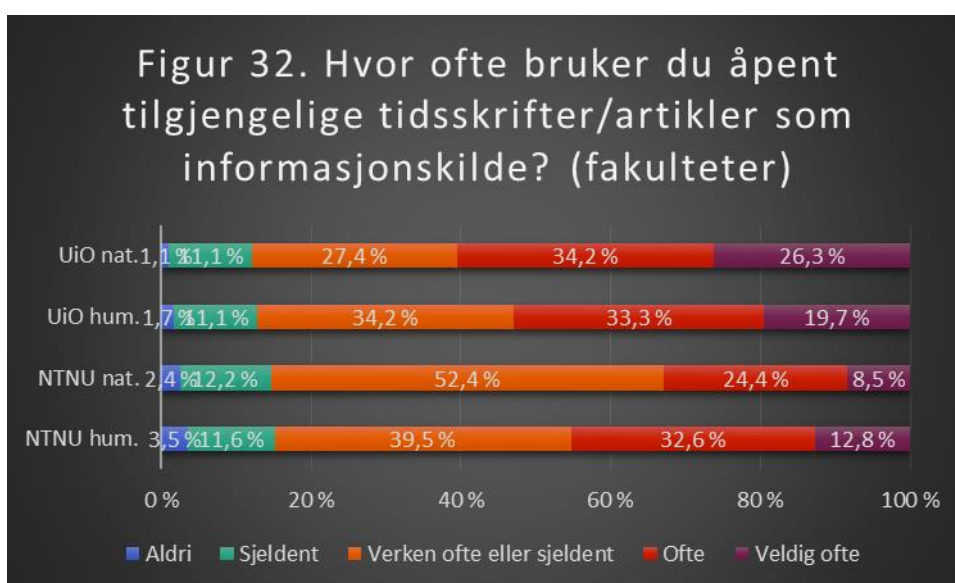

Figur 31. Hvor ofte bruker du digitale arkiver til å finne informasjon? (fakulteter)

Forskjellene mellom fakultetene jevnet seg veldig ut når de vitenskapelig ansatte svarte på hvor ofte de bruker åpne tidsskrifter/artikler som informasjonskilde. Omtrent like stor andel fra alle fakultetene bruker dem aldri eller sjeldent. NTNU nat hadde desidert størst andel som verken ofte eller sjeldent bruker åpne tidsskrift, 52,4 %, UiO nat hadde den minste andelen respondenter her, 27,4 %. UiO nat/hum og NTNU hum hadde mellom 32 og 34 % av respondentene brukt åpne tidsskrift ofte. NTNU nat en mindre andel respondenter som bruker dem ofte, 24,4 %. Av respondentene som veldig ofte brukte åpne tidsskrift var det UiO nat som hadde flest som valgte dette svaret, 26,3 %. Hos UiO hum brukte 19,7 % åpne tidsskrifter veldig ofte og 12,8 % gjorde dette hos NTNU hum. Fakultetet der færrest brukte dette veldig ofte var NTNU nat med 8,5 %.

Figur 32. Hvor ofte bruker du åpent tilgjengelige tidsskrifter/artikler som informasjonskilde? (fakulteter)

5 Diskusjon

Diskusjonen er strukturert etter de seks forskningsspørsmålene. Hvert kapittel i diskusjonen korresponderer til et av forskningsspørsmålene. Kapittel 5.1 diskuterer for eksempel resultatene som besvarer forskningsspørsmål 1. Kapittel 5.2 diskuterer forskningsspørsmål 2, osv.

5.1 De vitenskapelig ansattes kjennskap til åpen tilgang

Nesten alle de vitenskapelig ansatte kjenner til åpen tilgang, og over halvparten kjenner også til grønn og gull åpen tilgang. Et flertall av respondentene kjenner også til universitetenes institusjonelle arkiv, tidsskrifter på fagfeltet og universitetenes åpen tilgang policy. I dette kapitlet kommer jeg til å diskutere disse resultatene nærmere.

5.1.1 Kjennskap til åpen tilgang begrepet

Det er lite tidligere forskning som presenterer data om generell kjennskap til begrepet åpen tilgang, eller kjennskap til underbegrepene gull og grønn åpen tilgang. Bare én vitenskapelig artikkel fra litteraturgjennomgangen min presenterte data om generell begrepskjennskap. I denne undersøkelsen fra 2009 hadde over 2/3 av respondentene en generell forståelse for begrepet åpen tilgang (Creaser et al., 2010, s. 152). I min undersøkelse hadde nesten alle respondentene kjennskap til begrepet åpen tilgang. Sammenlignet med resultatene fra 2009 er dette en markant økning av vitenskapelig ansatte som har kjennskap til begrepet.

I forkant av undersøkelsen var min antakelse at de aller fleste vitenskapelig ansatte ville ha hørt om begrepet åpen tilgang. Fordi de fleste universiteter har tatt et standpunkt til åpen tilgang. Åpen tilgang er også et tema som er relevant i problemstillinger rundt vitenskapelig publisering, egenarkivering og tilgang på forskningslitteratur. Derfor er det ganske sannsynlig at de fleste vitenskapelig ansatte har hørt om dette begrepet. En annen grunn til at de aller fleste respondentene hadde hørt om dette begrepet kan være at jeg i min utsendelse av spørreundersøkelsen spesifiserte at temaet omhandlet åpen tilgang. Personer uten kjennskap til eller interesse for temaet kan da ha valgt å ikke delta i spørreundersøkelsen.

En mulig forklaring på økningen i kjennskap til åpen tilgang er at min undersøkelse ble utført nesten 10 år etter studien fra 2009, og at det i de siste årene har vært økt fokus på åpen tilgang hos universiteter. Gjennom utforming av åpen tilgang policyer og utvikling av tjenester og

systemer som legger til rette for åpen publisering. Dette har nok resultert i at vitenskapelig ansatte i nyere tid har fått bedre kjennskap til begrepet enn det de hadde enn for nesten 10 år siden, da færre institusjoner hadde formelle åpen tilgang policyer.

De vitenskapelig ansatte fra UiO og NTNU var i litt mindre grad kjent med begrepene gull og grønn åpen tilgang, som man ofte bruker når man snakker om åpen tilgang. Litt over halvparten av respondentene hadde kjennskap til gull og grønn åpen tilgang. Ingen av undersøkelsene i litteraturgjennomgangen min presenterte data om kjennskap til disse to begrepene.

Sammenlignet med resultater fra tidligere masteroppgaver i Norge hadde de vitenskapelig ansatte ved UiO og NTNU høy kjennskap til åpen tilgang. I undersøkelsen blant forskere fra HiOA fra 2013 hadde 93 % kjennskap til åpen tilgang, og 22 % kjennskap til grønn og gull åpen tilgang (Holberg, 2013, ss. 50-71). I undersøkelsen blant forskere fra HiØ fra 2016 hadde 84 % kjennskap til åpen tilgang, og 15 % hadde kjennskap til grønn og gull åpen tilgang (Tvete, 2016, ss. 40-52). Mine respondenter fra UiO og NTNU hadde høyere kjennskap til både åpen tilgang begrepet og grønn og gull åpen tilgang.

En mulig forklaring på disse forskjellene er at UiO og NTNU har vært bedre enn HiOA og HiØ til å informere de ansatte om åpen tilgang. Dette mener jeg er en mulighet fordi forskerne fra HiOA hadde bedre kjennskap til åpen tilgang enn forskerne fra HiØ, selv om undersøkelsen hos HiOA var gjort tre år i forkant. En annen forklaring er at åpen tilgang har vært mer i fokus blant vitenskapelig ansatte de siste årene. Det har sannsynligvis resultert i bedre kjennskap til begrepene.

5.1.2 Kjennskap til det institusjonelle arkivet

Tre av studiene fra litteraturgjennomgangen min presenterer data om kjennskap til institusjonelle arkiver ved respondentenes institusjoner. I to undersøkelser var det i underkant av 1/3 av respondentene som kjente til institusjonelle arkiv: 30,8 % (Hahn & Wyatt, 2014), 27 % (Z. Y. Yang & Li, 2015), og i en undersøkelse kjente neste 60 % til institusjonelt arkiv ved sin institusjon (Theodorou, 2010). Disse resultatene gjenspeiles ikke i min undersøkelse der en høyere andel av respondentene hadde hørt om det institusjonelle arkivet ved

institusjonen. Kjennskapen til institusjonelle arkiv ved UiO og NTNU er høyere enn det den er i den tidligere forskningen i litteraturgjennomgangen.

I tidligere masteroppgaver fra Norge var det litt høyere andeler som hadde kjennskap til institusjonelle arkiv sammenlignet med undersøkelser fra litteraturgjennomgangen. I en undersøkelse gjort ved UiO hadde 60 % av respondentene kjennskap til det institusjonelle arkivet (Alemayehu, 2010). Ved UiB hadde 82 % av respondentene kjennskap til det institusjonelle arkivet (Hulela, 2010). Ved HiOA hadde 81 % kjennskap til det institusjonelle arkivet (Holberg, 2013), og ved HiØ hadde 52 % kjennskap til det institusjonelle arkivet (Tvete, 2016). Sammenlignet med de tidligere resultatene fra Norge lå respondentenes kjennskap til de institusjonelle arkivene ved UiO og NTNU omtrent på samme nivå. Det som er interessant er at sammenlignet med tidligere resultater fra Norge var kjennskapen til åpen tilgang begreper bedre ved UiO og NTNU, mens kjennskap til institusjonelle arkiv ligger mellom tidligere resultater.

Forskjellene mellom mine resultater og resultatene fra tidligere forskning og masteroppgaver tror jeg eksisterer på grunn av forskjeller i hvordan institusjoner informerer de ansatte om det institusjonelle arkivet. Det er sannsynligvis forskjeller i hvordan universiteter og andre institusjoner bruker interne kanaler for å informere de ansatte om arkivet, eller for å formidle deponeringspraksis til de ansatte. Institusjoner vil også ha forskjellig policyer for hvordan de ønsker eller krever at de ansatte deponerer til arkivet. Dette tror jeg har resultert i den ulike kjennskapen til det institusjonelle arkivet, der respondentene fra UiO og NTNU har litt lavere eller høyere kjennskap til arkivet når man sammenligner med tidligere undersøkelser fra Norge. Generelt sett sammenlignet med tidligere forskning hadde mine respondenter og respondenter fra andre masteroppgaver fra Norge bedre kjennskap til det institusjonelle arkivet. Dette kan potensielt bety at norske universiteter generelt sett har vært flinkere å informere de ansatte om det institusjonelle arkivet. Eller at det er en kultur for å spre denne informasjonen blant kolleger i norske universiteter.

5.1.3 Kjennskap til universitetets åpen tilgang policy

Får å se hvor godt de vitenskapelig ansatte kjenner til åpen tilgang holdninger ved sitt universitet ble de spurt om de kjente til universitetets åpen tilgang policy. Flesteparten av respondentene hadde hørt om policyen gjennom forskjellige typer intern informasjon ved

universitetet. Det som er interessant her er at de fleste som har hørt om policyen har hørt om den fra internt informasjon. Samtidig har nesten 1/3 av respondentene ikke hørt om policyen, som betyr at de ikke har fått med seg denne interne informasjonen som har blitt sendt ut. Derfor hadde det vært interessant å se hvordan universitetet distribuerer informasjon om åpen tilgang policyen, for å se hvorfor noen vitenskapelig ansatte fanger opp informasjonens mens andre ikke gjør det.

I Holbergs masteroppgave om HiOA hadde 52 % av respondentene kjennskap til HiOAs åpen tilgang policy (2013). Sammenlignet med disse resultatene har en større andel respondenter fra UiO og NTNU hørt om universitetenes åpen tilgang policy. Siden de fleste ved UiO og NTNU har hørt om policyen gjennom intern informasjon er en mulig årsak til dette at UiO og NTNU har vært mer effektive i sitt arbeid med å informere de ansatte om policyen. I tillegg har det gått fem år mellom min og Holbergs undersøkelse. Med fokuset som har vært på åpen tilgang de siste årene er det nok også sannsynlig at kjennskap til åpen tilgang policyer ved norske universiteter og høyskoler har økt de siste årene.

5.2 De vitenskapelig ansattes kjennskap til de nye nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler

De nye nasjonale mål og retningslinjene ble presentert i detalj i kapittel 2.2. Min spørreundersøkelse var aktiv fra 23.01.18 til 07.02.18, mindre enn et halvt år etter mål og retningslinjene ble kunngjort. Med bakgrunn i den relativt korte mellom kunngjørelsen og min undersøkelse, hadde jeg forventet at et fåtall vitenskapelig ansatte ville ha hørt om mål og retningslinjene. Overraskende for meg så hadde nesten halvparten, hørt av respondentene om dette.

Når et så stort antall hadde hørt om de nye mål og retningslinjene, var jeg spesielt interessert i å vite hvor de hadde hørt om dem fra. Respondentene fikk flere valgalternativer, samt muligheten til å oppgi egne svar. Et flertall hadde hørt om dette fra intern informasjon på universitetet, en femtedel hadde hørt om dem fra kolleger på universitetet og Noen få fra kolleger på fagfeltet. De resterende oppga egne alternativer som nyheter og sosiale medier. Når man ser disse resultatene, tror jeg at en av årsakene til at nesten halvparten hadde hørt om mål og retningslinjene er fordi universitetene hadde vært aktive med å informere de ansatte. I tillegg ser det ut som at en viktig årsak til at flere har hørt om dette er at det har blitt spredt

muntlig blant kolleger og over sosiale medier. Aktiv informering fra universitetene og muntlig spredning av informasjon er trolig hovedgrunnene til at flere enn forventet hadde hørt om de nye nasjonale mål og retningslinjene.

5.3 De vitenskapelig ansattes holdninger til åpen tilgang

Holdningene som blir diskutert her er holdningene til å bidra til institusjonelle arkiv og holdninger til kvalitetsnivået i åpne tidsskrift. Holdninger til publiseringspraksis og kildepraksis vil bli diskutert under kapittel 5.5.

5.3.1 Holdninger til det institusjonelle arkivet

Et flertall av de vitenskapelig ansatte mente det var viktig eller veldig viktig for vitenskapelig ansatte og studenter å bidra med arbeidet sitt i det institusjonelle arkivet. En relativt stor andel av respondentene på 17 %, valgte å svare vet ikke. Bare en tiendedel av respondentene mente det var lite eller ikke viktig å bidra.

Respondentene oppga forskjellige grunner til hvorfor de mente det ikke er viktig å bidra. Årsaker som var nevnt var at: fagarkiver er bedre, det institusjonelle arkivet ikke blir brukt som informasjonskilde, deponeringsprosessen er for tidkrevende og komplisert, ting er tilgjengelig hos utgiver uansett, internasjonal synlighet blir ikke oppnådd gjennom institusjonelle arkiv, artiklene i arkivet er ikke publiserte versjoner, osv. Disse årsakene handler om bekymring for at institusjonelle arkiv er dårlig til å spre forskning, at det gir ekstraarbeid til de som deponerer, og bekymring for at kvaliteten i denne typen arkiver ikke er bra nok. De som er bekymret for kvaliteten i institusjonelle arkiver er nok ikke kjent med at flestparten av utgivere tillater arkivering av den fagfelleverderte post-print versjonen av artikler, som SHERPA/RoMEO oversikten viser (SHERPA/RoMEO, 2018). Kvaliteten i artikler man finner i institusjonelle arkiver er derfor ikke nødvendigvis lavere enn kvaliteten i den publiserte versjonen.

Respondentene som mente at det i ulike grader var viktig å bidra med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet, ga flere forskjellige begrunnelser. Begrunnelsene viser at flertallet som mener det er viktig å bidra setter tilgjengeliggjøring og formidling av forskning høyt. Spesielt at forskning som offentligheten finansierer, ikke skal være låst bak en betalingsmur var trukket frem av flere respondenter. En av bekymringene til de som ikke mener det er viktig å

bidra går på at institusjonelle arkiver ikke er en god informasjonskilde, eller egnet til å spre forskning. På den annen side ser man at flertallet av respondentene mente at institusjonelle arkiver er viktige nettopp for å forbedre tilgjengeliggjøre av forskning og fordi det kan være en viktig informasjonskilde.

I Holbergs masteroppgave fra HiOA var respondentenes mest valgte begrunnelser for hvorfor det er viktig å bidra til det institusjonelle arkivet: tilgjengeliggjøring og synliggjøring (Holberg, 2013). Da dette var også den mest valgte begrunnelsen blant mine respondenter. Det tror jeg er relatert til at grunntanken bak åpen tilgang til forskningslitteratur er at: forskning skal være åpent tilgjengelig for alle. Jeg tror derfor at tilgjengeliggjøring er noe vitenskapelig ansatte i stor grad assosierer med åpen tilgang og veier til åpen tilgang som institusjonelle arkiv. Institusjonelle arkiver er også en supplerende inngang til vitenskapelige artikler ved siden av publisering i tidsskrift. De som bidrar til institusjonelle arkiver ser sannsynligvis på dette som en ekstra inngang til deres publikasjoner; at det er en mulighet og et verktøy for å gjøre vitenskapelige artikler mer tilgjengelig og synlig. Dette tror jeg er årsaken til at mange respondenter, både i min og Holbergs undersøkelse, trekker frem tilgjengeliggjøring og formidling/synliggjøring som årsak til hvorfor det er viktig å bidra til arkivet.

5.3.2 Holdninger til åpne tidsskrift

Respondentene som ikke mente åpne og tradisjonelle holder samme kvalitetsnivå eller var usikre på det ble bedt å gi tilbakemelding på hva de mener åpne tidsskrift mangler.

Respondentene mente at åpne tidsskrift mangler kvalitet, spesielt i fagfelle vurdering, men også i faglig nivå og bidrag de aksepterer. En annen stor bekymring er prestisje, tillit og omdømme. Noe åpne tidsskrift må opparbeide seg over tid. Bekymring rundt kvaliteten til åpne tidsskrift og kvaliteten til fagfelle vurderingen er også synlig i tidligere studier (Hahn & Wyatt, 2014; Shuva & Taisir, 2016; Xia, 2010). Det som er interessant er at respondentene i min undersøkelse i mindre grad mente åpne tidsskrift mangler faglig nivå, og er mest bekymret for at fagfelle vurderingen er for dårlig. Dette er sannsynligvis fordi en dårlig fagfelle vurdering vil bidra til å skape dårlig kvalitet i et tidsskrift.

Tegn på at vitenskapelige ansatte i mindre grad har tillit til åpne tidsskrift sammenlignet med tradisjonelle tidsskrift ser man i tidligere forskning. Studier har funnet ut at åpne

tidsskrift/artikler gjennomsnittlig blir sitert litt mindre enn lukkede tidsskrift/artikler (Salisbury et al., 2017; Solomon & Björk, 2012; Zhang & Watson, 2017). Det viser at vitenskapelig ansatte i mindre grad bruker artikler fra åpne tidsskrift når de selv skriver artikler. Årsaken til dette er nok sannsynligvis på grunn av samme type meninger som mine respondenter hadde om mangler hos åpne tidsskrift: at de mangler prestisje, tillit, god fagfelleevaluering, osv. Hvis vitenskapelig ansatte har et negativt bilde av åpne tidsskrift er det mindre sannsynlig at de vil publisere i dem eller bruke dem som informasjonskilder.

5.4 De vitenskapelig ansattes holdninger til de nye nasjonale mål og retningslinjene for åpen tilgang til vitenskapelige artikler

Nesten halvparten av respondentene hadde hørt om de nye nasjonale mål og retningslinjene i forkant av spørreundersøkelsen. Halvparten kan derfor ha gjort seg opp en mening i forkant av undersøkelsen. Den andre halvparten har sannsynligvis formet sine meninger mens de svarte på spørreskjemaet.

Til sammen mente nesten halvparten av respondentene at de i noe eller stor grad må endre sin nåværende publiseringspraksis for å møte den første retningslinjen. At nesten halvparten av respondentene må gjøre endringer i sin publiseringspraksis kan indikere at de vitenskapelig ansatte i dag i liten eller ingen grad undersøker mulighetene for å publisere sine artikler i åpne tidsskrift. En annen mulighet til at de må endre praksis er at de ikke vet hvilke tidsskrifter og utgivere som tillater tilgjengeliggjøring i digitale arkiver.

Respondentene ble spurt om det var noen områder tilknyttet åpen tilgang publisering de ønsket mer informasjon om for å nå den første retningslinjen. Informasjonsbehovene viste at mange er bekymret for hvordan de skal finansiere publisering i åpne tidsskrift hvis de skulle finne et passende åpent tidsskrift med forfatterbetaling eller et hybrid tidsskrift. Ønskene om oversikter over åpne tidsskrift og tidsskrift som tillater egenarkivering, over mulige publiseringskanaler og over publiseringsinformasjon, viser at flere av respondentene i dag ikke er orientert om mulighetene man har til å publisere åpent tilgjengelig. Disse informasjonsbehovene indikerer også at de som må endre praksis må gjøre det fordi de i dag ikke kjenner til åpne tidsskrift på sitt fagfelt eller vet hvilke utgivere tillater egenarkivering. Samt det for flere er en økonomiske barrierer som står i veien for publisering i åpne tidsskrift.

Den andre retningslinjen påvirker også vitenskapelig ansatte, og respondentene ble spurt i hvor stor grad de måtte endre på nåværende publiseringspraksis for å møte den. En femtedel av respondentene mente at de ikke må endre praksis, dette betyr at de i dag allerede deponerer alle sine vitenskapelige artikler til egnede vitenarkiv. Nesten halvparten mente de i noe eller stor grad må endre dagens praksis.

De vitenskapelig ansatte fikk muligheten til å oppgi om det var noen områder tilknyttet egenarkivering og universitetets institusjonelle arkiv de ønsket mer informasjon om for å nå den andre retningslinjen. Informasjonsbehovene indikerer at de som må endre dagens praksis må gjøre det fordi de ikke har nok informasjon om egenarkivering eller vet hva utgivere tillater at man deponerer til vitenarkiver. I tillegg ønsket de å få vite universitetenes foretrukne praksis. Respondentene må derfor trolig endre praksis ved å orientere seg mer om egenarkivering, utgiveres åpen tilgang policyer og universitetenes egenarkiveringspraksis.

Som avsluttende valgfritt spørsmål i undersøkelsen ble de vitenskapelig ansatte spurt om de hadde noen kommentarer til de nye retningslinjene og regjeringens mål om at: alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelig innen 2024 (Kunnskapsdepartementet, 2017a, s. 1).

Det var interessant å se at et flertall som valgte å legge igjen en kommentar var positive til målet. Bare noen få var negative til målet. Selv om flere er positive er det også vitenskapelig ansatte som er bekymret for at det skal medføre økonomiske byrder, lavere vitenskapelig kvalitet eller ekstraarbeid. Dette er noe universiteter og høyskoler burde ha i bakhodet hvis de ønsker å jobbe mot å nå disse retningslinjene. Det enkelte universitet burde informere sine vitenskapelige ansatte om hvilken betydning arbeid mot målet kommer til å ha for dem og praksis ved det enkelte universitet. Universitetene burde også vurdere om det kan være lurt å tilgjengeliggjøre informasjon om åpen tilgang publisering og egenarkivering. Dette er noen respondentene virker opptatt av, og flere etterspurte informasjon for å møte retningslinjene.

5.5 De vitenskapelig ansattes praksis

5.5.1 Publiseringspraksis – institusjonelle arkiv

Et flertall av respondentene med kjennskap til det institusjonelle arkivet hadde deponert forskning til arkivet. Tidligere studier viser varierte grader av deponering i institusjonelle

arkiv. I en undersøkelse av forskeres bruk av digitale arkiver hadde 44,1 % deponert i et institusjonelt arkiv (Nicholas et al., 2012), andre undersøkelser har fått deponeringstall på 30 % (Serrano-Vicente et al., 2016), 14,8 % (Hahn & Wyatt, 2014), og 7 % (Z. Y. Yang & Li, 2015). En større andel av respondentene fra UiO og NTNU deponerer til det institusjonelle arkiv sammenlignet med respondentene fra tidligere studier. I tidligere studier har også en mindre andel av respondentene kjennskap til det institusjonelle arkivet sammenlignet med respondentene fra min undersøkelsene. Trolig har universitetenes arbeid med å informere de ansatte om åpen tilgang policyene og de institusjonelle arkivene, bidratt til at en større andel av respondentene fra UiO og NTNU har deponert til det institusjonelle arkivet.

I masteroppgavene fra Norge var det en respondentandel på omtrent 50 % som hadde deponert til det institusjonelle arkivet ved UiO (Alemayehu, 2010), 40 % som hadde deponert ved UiB (Hulela, 2010). Av respondentene som hadde kjennskap til det institusjonelle arkivet var det 87 % som hadde deponert ved HiOA (Holberg, 2013) og 27 % hadde deponert ved HiØ (Tvete, 2016). Det er naturlig at Holbergs undersøkelse har en så høy andel respondenter som har deponert til arkivet. Egentlig burde den vært på 100 %. Holbergs utvalg var valgt ut nettopp fordi de var registrert med minst én artikkel i HiOAs institusjonelle arkiv. Sammenlignet med resultatene fra UiO, UiB og HiØ deponerte en større andel av respondentene fra UiO og NTNU. Respondentene fra Holbergs undersøkelse ved HiOA er respondentene som har deponert mest.

En mulig årsak til dette er at deponering til institusjonelle arkiv generelt kan ha økt de siste årene. En annen mulig årsak er at nytt fokus på åpen tilgang har kommet fra regjeringen med de nye mål og retningslinjene som kom ca. et halvt år før jeg utførte spørreundersøkelsen. Det kan ha resultert i at flere vitenskapelig ansatte har begynt å egenarkivere for å møte retningslinjene.

Blant respondentene som hadde kjennskap til det institusjonelle arkivet, men som ikke hadde deponert, var den vanligste årsaken at de ikke visste hvordan man deponerer. Noen mente også at deponeringsprosessen er for tidkrevende. Flere tror at det ikke vil gjøre forskning mer synlig eller at det er for mye usikkerhet rundt egenarkivering, opphavsrett og hvilke tidsskrift som tillater egenarkivering. Noen respondenter hadde ikke publisert forskning enda, som var naturlig da mitt utvalg inkluderte stipendiater. Andre hadde ikke publisert forskning siden de begynte å jobbe på universitetet. Veldig få personer mente at kvaliteten på forskningen i

institusjonelle arkiver er for lav. Usikkerhet rundt opphavsrett og egenarkivering er identifisert som en barriere for å deponere i tidligere forskning (Creaser et al., 2010; Hahn & Wyatt, 2014). For tidkrevende deponeringsprosess (Hahn & Wyatt, 2014), og at respondentene ikke vet hvordan man deponerer i det institusjonelle arkivet (Z. Y. Yang & Li, 2015), er også identifisert som barrierer for deponering.

Den vanligste årsaken til at respondentene ikke har deponert: at de ikke vet hvordan deponerer, er noe universitetene kan bedre gjennom opplæring. For eksempel opplæring fra universitetsbibliotekene, for å gi disse respondentene kunnskap om deponeringsprosessen slik at de kan deponere i fremtiden. Årsakene for å ikke deponere som er personlige holdninger til det institusjonelle arkivet vil være vanskeligere å gjøre noe med. Eventuelle tiltak for å bedre dette kan være informering om hvordan det institusjonelle arkivet kan være med å tilgjengeliggjøre forskning.

De som deponerte ble bedt om å huske hovedgrunnen siste de deponerte til det institusjonelle arkivet. Et stort flertall av respondentene oppga at de deponerte på grunn av universitetets oppfordringer og retningslinjer, og en stor andel deponerte på grunn av retningslinjer fra forskningsfinansierende institusjon. Dette er motsatt av resultater fra tidligere studier hvor mandat fra institusjon er en lite valgt begrunnelse for deponering (Creaser et al., 2010; Nicholas et al., 2012), og i liten grad motiverer deponering eller blir håndhevet av institusjoner (Spezi et al., 2013). Den nest mest populære årsaken til at respondentene fra UiO og NTNU deponerte var egen vilje. Ellers deponerte respondentene på grunn av oppfordring fra forskjellige instanser: universitetsbiblioteket, kolleger, medforfattere og studenter. Noen få respondenter deponerte på grunn av de nasjonale retningslinjene.

Det er svært interessant at respondentene fra UiO og NTNU i stor grad deponerte på grunn av universitetenes oppfordringer og retningslinjer når funn i tidligere studier sier at forskere finner åpen tilgang policyer og lignende lite motiverende. Uten videre undersøkelser er det usikkert hvilke elementer i universitetenes politikk og retningslinjer som motiverer respondentene. Det kan være at de vitenskapelig ansatte ved institusjonene i større grad er opptatt av å følge universitetenes retningslinjer og praksis enn det respondentene i tidligere forskning har vært. En annen årsak kan være at UiO og NTNU er bedre til å informere om og håndheve policyene sine enn institusjonene respondentene fra de tidligere studiene tilhører. Ellers er de andre årsakene for deponering indre motivasjon fra de vitenskapelig ansatte selv

og oppfordring fra andre instanser og personer som respondentene møter gjennom arbeidet sitt.

5.5.2 Publiseringspraksis – åpne tidsskrift

I tidligere studier har varierende andel av respondentene publisert i åpent tilgjengelige tidsskrift: 1/3 (Rowley et al., 2017), 11,3 % (Hahn & Wyatt, 2014), 40 % (Z. Y. Yang & Li, 2015). Trenden fra tidligere forskning vises ikke i mine resultater der litt over halvparten av respondentene hadde publisert forskning i et åpent tilgjengelig tidsskrift. Dette er høyere andel personer som har publisert i åpent tilgjengelige tidsskrift enn i resultatene fra tidligere studier i litteraturgjennomgangen. Resultater fra de andre masteroppgavene viser at 28 % av HiØ respondentene hadde publisert i åpne tidsskrift (Tvete, 2016). Det samme hadde 51 % av respondentene fra HiOA (Holberg, 2013). Respondentene fra UiO og NTNU publiserer åpent tilgjengelig omtrent på samme nivå som respondentene fra HiOA.

De to mest valgte årsakene blant de som ikke har publisert i åpne tidsskrift var at de publiserer i de tidsskriftene de kjenner best, og at de enda ikke har publisert vitenskapelige artikler. Flere mente også at de har liten eller ingen kjennskap til åpne tidsskrift på sitt fagfelt eller at åpne tidsskrift ikke har samme faglige tyngde som tradisjonelle tidsskrift. Respondentene mener også at det er for lite prestisje knyttet til åpen tilgang publisering og at de ønsker størst mulig tildeling av publiseringspoeng og midler til sitt arbeidssted. Derfor velger tradisjonelle tidsskrift. Bortsett fra de mest valgte årsakene og årsaken å ikke ha kjennskap til åpne tidsskrift, reflekterer årsakene for ikke å publisere i åpne tidsskrift tilbakemeldinger respondentene ga for hva åpne tidsskrift mangler for å være på nivå med tradisjonelle tidsskrift. Nærmere bestemt: manglende faglig tyngde, manglende prestisje, for få åpne tidsskrift som gir god uttelling. Særlig er respondentene opptatt av at åpne tidsskrifters faglige tyngde og prestisje.

De vitenskapelig ansatte var opptatt av hvor deres kolleger publiserer når de skal velge tidsskrift å publisere i. De mente også det var enda viktigere at tidsskriftet de publiserer i er kjent blant sine kolleger. Den vanligste årsaken til å ikke publisere åpent tilgjengelig, var at respondentene publiserer i de tidsskriftene de kjenner best. For at flere enn respondentene som nå har publisert åpent tilgjengelig skal publisere åpent tilgjengelig, vil det nok være nødvendig at det i fremtiden kommer godt etablerte åpne tidsskrift på fagfeltene til alle

respondentene. Hvis det ikke finnes åpne tidsskrift av god kvalitet på fagfeltet til vitenskapelig ansatte, som også er godt kjent blant deres kolleger, indikerer mine resultater at det er mindre sannsynlig at respondentene vil publisere i dem.

Sammenlignet med de tidligere resultatene fra litteraturgjennomgangen og masteroppgavene fra Norge ser det ut som det har vært en positiv utvikling i hvor stor andel vitenskapelig ansatte har publisert i åpne tidsskrift. Hvis tilfellet er at flere publiserer i åpne tidsskrift nå enn tidligere kan de være en indikasjon på at åpne tidsskrift begynner å bli mer etablert og anerkjent på fagfeltene. Slik at vitenskapelig ansatte i større grad velger åpne tidsskrift. En annen årsak til økt åpen tidsskrifts publisering kan være at etablerte tradisjonelle tidsskrift går over til å være åpne tidsskrift, eller at flere nye åpne tidsskrift har blitt etablert.

5.5.3 Kildepraksis

Nesten halvparten av respondentene bruker ofte eller veldig ofte digitale arkiver til å finne informasjon. Bare litt over en tiendedel bruker dem aldri. Tidligere forskning viser at ca. 2/3 av respondentene i en undersøkelse hadde brukt tidsskriftsartikler de hadde funnet i åpne digitale arkiver det siste året (Spezi et al., 2013), og i en annen undersøkelse hadde 83,7 % av respondentene brukt digitale arkiver til å finne informasjon (Nicholas et al., 2012). Svarene fra UiO og NTNU følger trenden fra de tidligere studiene.

Respondentene er hyppige brukere av åpne tidsskrift og tidsskriftsartikler. Bare 2 % mener de aldri bruker åpne tidsskrift. Få undersøkelser har presentert data om dette, men i en undersøkelse fra Dhaka universitet var det bare 7,5 % som aldri brukte åpne tidsskrift (Shuva & Taisir, 2016). Svarene fra UiO og NTNU respondentene følger derfor resultatene fra tidligere forskning. En ting som er interessant, er at bare 77 % av respondentene svarte at de kjente til åpne tidsskrift på sitt fagfelt. Hvis 98 % da mener de bruker åpne tidsskrift betyr det da at de enten bruker tidsskrift utenfor sitt fagfelt eller at respondentene har vært usikre på om de bruker åpne tidsskrift, og har latt vær å svare 'aldri' fordi de ikke er sikre på om de bruker åpne tidsskrift eller ikke.

Det er litt flere respondenter som mener digitale arkiver ikke er en viktig informasjonskilde sammenlignet med de som mener åpne tidsskrift ikke er en viktig informasjonskilde. De vurderer oftere åpne tidsskrift som noe viktig eller viktig enn digitale arkiver. Men digitale

arkiver blir oftere vurdert som veldig viktig sammenlignet med åpne tidsskrift. Årsaken til at åpne tidsskrift sjeldnere blir vurdert som ikke viktig og oftere noe viktig eller viktig er sannsynligvis at det er flere som bruker åpne tidsskrift som informasjonskilder. Årsaken til at digitale arkiver oftere blir vurdert som en veldig viktig informasjonskilde kan være at respondentene som bruker digitale arkiver verdsetter dem veldig høyt som informasjonskilde sammenlignet med åpne tidsskrift. På noen fagfelt er det også godt etablerte fagarkiver som kan bidra til at respondentene verdsetter digitale arkiver.

Over tre fjerdedeler av respondentene tror digitale arkiver og åpne tidsskrift kommer til å bli en viktigere informasjonskilde for norske forskere i fremtiden. Dette viser at respondentene har tro på at ressursene kommer til å bli mer brukt i fremtiden, og det lover godt for om de kommer til å fortsette å bruke disse ressursene som informasjonskilder.

5.6 Forskjeller og likheter mellom de vitenskapelig ansatte fra de fire fakultetene

I denne oppgaven har jeg sett på alle resultatene delt inn i de fire fakultetene: UiO hum, UiO nat, NTNU hum, og NTNU nat. Her kommer jeg til å presentere det jeg fant av interessante forskjeller og likheter mellom fakultetene fra forskjellige fagfelt og fra forskjellige universiteter. I tillegg til øvrige forskjeller der det har vært ett fakultet som har skilt seg ut fra de andre tre fakultetene, og andre interessante funn.

5.6.1 Forskjeller og likheter mellom de naturvitenskapelige og humanistiske fakultetene

Ved de humanistiske fakultetene synes en større andel respondenter at det er viktig eller veldig viktig at studenter og vitenskapelig ansatte bidrar med sitt arbeid til det institusjonelle arkivet. Ved de naturvitenskapelige fakultetene var det en større andel enn ved de humanistiske fakultetene som mente at det ikke er viktig eller lite viktig å bidra til arkivet.

Når de begrunner hvorfor det er viktig å bidra til det institusjonelle arkivet var det en større andel fra de humanistiske fakultetene som oppga den mest populære begrunnelsen: for å gjøre forskning tilgjengelig. Det var en større andel fra de naturvitenskapelige fakultetene som oppga den nest mest populære begrunnelsen: fordi forskning finansiert av offentligheten bør være tilgjengelig for alle. Respondentene fra humaniora mente i størst grad at det digitale

arkivet er viktig for å øke tilgjengeligheten til forskningen. De var også de respondentene som i størst grad mener det er viktig å bidra til universitetenes institusjonelle arkiver.

Når man ser på disse resultatene ville det være naturlig å tro at respondentene fra humaniora har deponert mest til universitetenes institusjonelle arkiv. I realiteten har respondentene fra begge NTNUs fakulteter og UiO nat fakultetet deponert i like stor grad. Fakultetet UiO hum var fakultetet hvor lavest andel respondenter har deponert til arkivet. Dette viser at selv om det er en generelt mer positiv holdning til å bidra til det institusjonelle arkivet hos respondentene fra humaniora, så er dette ikke reflektert i respondentenes praksis.

Deponeringspraksisen til de to faggruppene var ikke så forskjellig. Respondentene hadde muligheten til å si om de bare hadde deponert selv, bare hadde gitt andre tillatelse for å deponere for dem, eller om de hadde gjort begge delene. De naturvitenskapelige fakultetene hadde størst andel av respondenter som både har deponert selv og gitt andre tillatelse til å deponere for dem.

Hos de vitenskapelig ansatte som har deponert i det institusjonelle arkivet var begrunnelsen at de deponerte på grunn av retningslinjer fra forskningsfinansierende organisasjoner oppgitt i større grad av respondenter fra de naturvitenskapelige fakultetene. Spesielt NTNU nat fakultetet hadde en større andel respondenter som oppga denne begrunnelsen. En forklaring for dette kan være at forskere fra naturvitenskap i større grad har forskningsprosjekter som er finansiert av organisasjoner utenfor universitetet enn forskere fra humaniora. Dette er noe som kunne vært interessant å undersøke nærmere. Begrunnelsen som var mest brukt på tvers av alle fakultetene var at de deponerte på grunn av oppfordringer eller retningslinjer fra universitetet. Denne begrunnelsen for deponering var oppgitt i større grad av respondenter fra humaniora. Det er interessant da disse respondentene ikke hadde noe bedre kjennskap til universitetenes åpen tilgang policy enn respondentene fra naturvitenskap. Dette kan bety at det ved de to humanistiske fakultetene var en sterkere kultur for å følge universitetenes oppfordringer og retningslinjer enn ved de naturvitenskapelige fakultetene.

Når det kommer til bruk av digitale arkiver som en informasjonskilde var det en betydelig høyere andel respondenter fra naturvitenskap som oppga at de aldri eller sjelden bruker digitale arkiver. At respondentene fra humaniora i større grad bruker digitale arkiver som informasjonskilder kan være årsaken til at de var mer positivt innstilt til å bidra i

institusjonelle arkiv sammenlignet med respondentene fra naturvitenskap. Når de benytter seg av ressurser i større grad ser de altså i større grad verdien i at vitenskapelig ansatte bidrar med arbeid til arkivet slik at det kommer til å inneholde mye vitenskapelig arbeid.

Respondentene fra humaniora er i større grad enig i at åpne tidsskrift holder samme kvalitetsnivå som tradisjonelle tidsskrift. Men respondentene fra humaniora har ikke publisert i åpne tidsskrift i større grad enn respondentene fra naturvitenskap. Alle fakultetene lå på rundt 50 %, med en litt høyere andel av respondenter fra naturvitenskap som har publisert i åpne tidsskrift.

Når det kommer til barrierer som hindrer respondentene i å publisere i åpne tidsskrift var det ingen forskjeller mellom faggruppene i de tre mest populære begrunnelsene. Den fjerde begrunnelsen for å ikke publisere i åpne tidsskrift var at åpne tidsskrift ikke har den samme faglige tyngden som tradisjonelle tidsskrift. Denne årsaken var i mye større grad valgt av respondenter fra naturvitenskap. Dette betyr sannsynligvis at de vitenskapelig ansatte fra naturvitenskap har et dårligere inntrykk av den vitenskapelige kvaliteten i åpne tidsskrift. En mulig forklaring på det kan være om det finnes flere dårlige og useriøse tidsskrift innenfor naturvitenskap enn i humaniora. Spesielt siden respondentene fra humaniora i større grad er enig i at åpne tidsskrift og tradisjonelle tidsskrift holder samme kvalitetsnivå. Dette kan være veldig interessant å undersøke videre for å se om det er flere useriøse tidsskrift på spesifikke fagfelt.

De vitenskapelig ansatte ble spurt hvor viktig det var for dem hvor deres kolleger har publisert når de selv skal velge tidsskrift å publisere i. Det var få forskjeller på svarene fra de fire fakultetene. En forskjell var at respondentene fra naturvitenskap i større grad mente det var veldig viktig sammenlignet med respondentene fra humaniora. De naturvitenskapelige respondentene mente også i større grad at det er veldig viktig at tidsskriftet de publiserer i er kjent blant sine kolleger. Det betyr at de naturvitenskapelige fakultetene har flere respondenter som i høy grad prioriterer at tidsskriftene de publiserer i enten er kjent av sine kolleger eller at kolleger publiserer i dem.

Generelt sett publiserte respondentene fra naturvitenskap litt oftere i åpne tidsskrift enn respondentene fra humaniora og er mer opptatt av at tidsskriftene de publiserer i er kjent blant

sine kolleger. Samtidig er de mer skeptisk til kvaliteten til åpne tidsskrift, sammenlignet med respondentene fra humaniora.

Forskjellen mellom faggruppene tror jeg stammer fra publiseringspraksisen i de to fagfeltene. I naturvitenskap publiserer de som oftest forskning i vitenskapelige artikler. Valg av tidsskrift og disse tidsskriftenes omdømme og kvalitet vil derfor bli ansatt som viktigere av vitenskapelig ansatte for at forskning man publiserer skal bli mye lest og anerkjent på fagfeltet. I humaniora publiserer de også i tidsskrift, men fagfeltet har også en sterkere boktradisjon enn naturvitenskap. For noen vitenskapelig ansatte innenfor humaniora vil tidsskriftspubliserings sannsynligvis være mindre relevant. Noen av respondentenes kommenterte blant annet at de ikke publiserer åpent tilgjengelig fordi de hovedsakelig publiserer monografier. Jeg tror humanioras sterkere boktradisjon kan være årsaken til at respondentene fra fagfeltet er mer avslappet til åpen tidsskrifts kvalitet og at tidsskriftene er kjent blant kolleger enn respondentene fra naturvitenskap.

En tidligere studie av åpne artikler publisert i USA og Kina, viste blant annet at åpent tilgjengelige artikler fra naturvitenskap hadde flere gjennomsnittlige siteringer enn åpne artikler fra humaniora (S. Yang et al., 2018). At åpne tilgjengelige artikler fra naturvitenskap fagfeltet oftere blir sitert, er sannsynligvis fordi forskere fra dette fagfeltet i større grad benytter seg av vitenskapelige artikler enn forskere fra humaniora.

Når det kommer til endring i praksis for å oppfylle de nye nasjonale retningslinjene var det en litt større andel av respondentene fra naturvitenskap som mener at de ikke trenger å forandre dagens praksis for å oppfylle den første retningslinjen. Den første retningslinjen omhandler at forskere skal undersøke mulighetene for å publisere sine artikler i åpne tidsskrift og velge åpne tidsskrift når det er faglig forsvarlig. Offentlig finansierte artikler kan også unntaksvis publiseres i tidsskrift som ikke tillater tilgjengeliggjøring i arkiv. Med tanke på at respondentene fra naturvitenskap i litt høyere grad har publisert i åpne tidsskrift enn respondentene fra humaniora, kan dette bety at disse respondentene i dag er bedre orientert om åpne tidsskrift på sitt fagfelt og hvilke tidsskrift som tillater deponering til arkiver.

Dette var de interessante forskjellene jeg fant mellom respondentene fra naturvitenskap og humaniora. Tidligere studier om åpen tilgang kjennskap og holdninger har funnet forskjeller mellom faggrupper (Jeong-Wook et al., 2016; Rowley et al., 2017; Serrano-Vicente et al.,

2016; Spezi et al., 2013), men disse studiene undersøkte enten litt forskjellige faggrupper eller stilte andre spørsmål enn de mine respondenter besvarte. Derfor kunne jeg ikke bruke alle disse resultatene direkte i diskusjonen.

5.6.2 Forskjeller og likheter mellom UiO og NTNU

En større andel vitenskapelig ansatte fra NTNU var kjent med begrepene grønn og gull åpen tilgang, enn hos de vitenskapelig ansatte fra UiO. NTNU respondentene var også litt bedre kjent med universitetets åpen tilgang policy. Blant alle fakultetene hadde størst andel respondenter hørt om policyen gjennom intern informasjon fra universitetet. NTNU hadde størst andel respondenter som hadde hørt om policyen fra intern universitetsinformasjon. Hvorfor flest respondenter fra NTNU var kjent med grønn og gull åpen tilgang begrepene, er jeg ikke sikker på. En mulig årsak kan være at det er et større fokus på åpen tilgang internt på NTNU. At flere NTNU respondenter var kjent med policyen og at disse respondentene i større grad hadde hørt om policyen fra intern informasjon fra universitetet, betyr sannsynligvis at NTNU har vært mer effektive med sin markedsføring av policyen til de ansatte enn det UiO har vært.

På den andre siden var respondentene fra UiO i større grad kjent med det institusjonelle arkivet. Spesielt UiO hum respondentene var godt kjent med arkivet. NTNU nat respondentene var minst kjent med arkivet. Den gode kjennskapen til det institusjonelle arkivet ved UiO hum var spesielt interessant, fordi dette var fakultetet hvor den laveste andelen av respondentene hadde deponert forskning.

Når det kom til årsaker for å ikke deponere til det institusjonelle arkivet var begrunnelsen: at deponeringsprosessen er for tidskrevende valgt oftere av respondentene fra UiO. Årsaken til å ikke deponere som var valgt oftere av NTNU respondentene var: at det er for mye usikkerhet rundt egenarkivering og opphavsrett, og at det er for mye usikkerhet rundt hvilke tidsskrifter som tillater egenarkivering. Disse resultatene kan tyde på at UiO har en mer tidkrevende deponeringsprosess som gjør at respondentene i større grad velger å ikke deponere på grunn av tidsmessige hensyn. Får å få økt deponering til det institusjonelle arkivet ved UiO kunne et tiltak være å undersøke hvorfor noen respondenter oppfatter deponeringsprosessen som tidskrevende. Ved NTNU ser det ut som deponering kanskje kunne øke ved å informere de ansatte om egenarkivering og opphavsrett, og gjennom å utarbeide oversikter over hvilke

utgivere og tidsskrift som tillater deponering til digitale arkiver. Den mest oppgitte årsaken til å ikke deponere forskning ved alle fakultetene var at respondentene ikke vet hvordan de deponerer til det institusjonelle arkivet. En generell opplæring til ansatte om deponeringsprosessen kunne derfor være nyttig ved begge universitetene.

Når det kommer til begrunnelser for å deponere i det institusjonelle arkivet oppga respondenter fra UiO at de gjorde det på grunn av eget initiativ litt oftere enn respondenter fra NTNU. Begrunnelsen at de deponerte på grunn av oppfordring fra universitetsbiblioteket ble oppgitt litt oftere av respondenter fra NTNU. Dette kan bety at universitetsbiblioteket ved NTNU er aktiv med å oppfordre vitenskapelig ansatte til å deponere forskning til det institusjonelle arkivet. Eller at NTNUs universitetsbibliotek har en mer effektiv oppfordringspraksis.

Tidligere i oppgaven presenterte jeg forskning om åpen tilgang policyer. Blant annet at tidligere studier har konkludert at mandatpolicyer er mer effektive for å få ansatte til å deponere til institusjonelle arkiver (Swan et al., 2015). UiO har en mandatpolicy (Universitetsbiblioteket, 2017), mens NTNU har en oppfordrende åpen tilgang policy (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2018c). I teorien burde dette resultere i at respondentene fra UiO er har størst andel som deponerer til det institusjonelle arkivet. I følge mine resultater er realiteten litt motsatt. NTNUs to fakulteter og UiO nat deponerer i omtrent like stor grad, mens UiO hum er fakultetet hvor færrest respondenter egenarkiverer. Dette betyr at en forskjell mellom universitetene som i teorien burde eksistere på grunn av policyene ikke er til stede. Mulige årsaker til at UiO hum skiller seg ut fra de andre fakultetene vil bli presentert under kapittel 5.6.3.

Når det kom til de nye nasjonale mål og retningslinjene for åpen tilgang til vitenskapelige artikler var det noe forskjell mellom gruppene. Hos NTNU respondentene var det en litt større andel som hadde blitt informert om dem via intern informasjon på universitetet.

Når man ser på disse forskjellene som en helhet ser det ut til at NTNU er litt bedre til å informere de ansatte om for eksempel åpen tilgang policyen og nye fenomener som de nye nasjonale mål og retningslinjene. UiO på sin side har vært bedre til å promotere det institusjonelle arkivet, selv om dette ikke har resultert i høyere deponering til arkivet enn ved NTNU.

5.6.3 Øvrige forskjeller og likheter mellom fakultetene

UiO hum hadde desidert minst andel respondenter som har deponert forskning til det institusjonelle arkivet. De hadde nesten 40 % som ikke hadde deponert forskning. Det er nesten dobbelt så høy prosent sammenlignet med de andre tre fakultetene. Det interessante er at dette sannsynligvis ikke er fordi arkivet ikke er kjent blant de ansatte, da UiO hum hadde best kjennskap til arkivet blant de fire fakultetene.

UiO hum hadde også størst andel respondenter som ikke har deponert forskning til det institusjonelle arkivet fordi de ikke vet hvordan man deponerer. De har også størst andel respondenter som oppga at de ikke tror det institusjonelle arkivet hjelper å synliggjøre forskningen. Spesielt at flere respondenter ikke vet hvordan man deponerer, selv om de har kjennskap til arkivet, er nok en stor årsak til at dette er fakultetet hvor minst andel respondenter har deponert. En annen årsak til at UiO hum fakultetet er fakultetet hvor minst andel respondenter har deponert kan være på grunn av kulturen blant de vitenskapelig ansatte. Hvis det er en kultur for å ikke følge UiOs åpen tilgang policy og oppfordringer, eller en kultur for å ikke deponere til det institusjonelle arkivet vil det trolig bidra til at UiO hum skiller seg ut fra de andre tre fakultetene.

At det er færrest som deponerer til det institusjonelle arkivet ved UiO hum kan man se reflektert i svar som er gitt på spørsmålet: i hvor stor grad de må endre publiseringspraksisen sin for å oppfylle den andre retningslinjen for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Det var størst andel respondenter fra UiO hum som oppga at de i stor grad må forandre dagens praksis. Det var også dette fakultetet som hadde minst andel respondenter som ikke må forandre praksis for å møte den andre retningslinjen. Denne retningslinjen handler om at alle vitenskapelige artikler basert på offentlig finansiert forskning skal deponeres i et egnet vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet. De andre fakultetenes respondenter svarte veldig likt på dette spørsmålet.

Ut i fra denne undersøkelsens resultater har UiO hum hatt en lavere deponeringspraksis til det institusjonelle arkivet sammenlignet med de andre fakultetene. Hvis mine resultater er representative for hvordan situasjonen er i de fire fakultetene er det UiO hum som må gjøre mest forandringer i praksis for å møte den andre nasjonale retningslinjen for åpen tilgang til vitenskapelige artikler.

Det var også områder med liten eller ingen forskjell mellom de fire fakultetene. Kjennskapen til åpent tilgjengelige tidsskrift på fagfeltet var omtrent lik blant alle fakultetene. Også kjennskap til de nye nasjonale mål og retningslinjene var lik hos de fire fakultetene. Omtrent halvparten av respondentene i alle gruppene hadde hørt om dem.

5.7 Ting som kunne vært gjort annerledes

Det var ting jeg ville gjort annerledes hvis jeg skulle utført denne undersøkelsen på nytt. Jeg ville funnet et annet system enn Nettskjema for å sende ut spørreskjemaet. Dette er på grunn av infrastrukturbegrensningene i spørreskjemaet som hindrer utsendelse i to språk, og de begrensede redigeringsmulighetene i invitasjonsteksten. Utsendelse av spørreskjemaet med disse to tingene i orden ville trolig gitt litt flere respondenter og gi større mulighet for å få et representativt utvalg.

Jeg ville også samlet inn mer bakgrunnsinformasjon om utvalget. I denne masteroppgaven gjorde jeg bortfallsanalyse med variabelen fakultetstilhørelse. Ideelt ville jeg også gjort bortfallsanalyser på variablene stillingstittel og kjønn. Dette var data som var mulig å samle inn om utvalget fra universitetenes nettsider. Disse dataene fikk jeg ikke samlet inn under arbeidet med denne oppgaven på grunn av tidsbegrensninger, men det ville vært veldig interessant å se om det var systematisk bortfall på stilling eller kjønn.

Andelen obligatoriske spørsmål i spørreskjemaet kunne vært annerledes. I mitt spørreskjema lot jeg de åpne spørsmålene være frivillige. Hvis jeg skulle gjort undersøkelsen på nytt tror jeg det kunne vært interessant å gjøre alle spørsmålene obligatoriske for å sikre man for med seg meningene til alle de vitenskapelige ansatte. Dette vil i så fall måtte veies opp mot den totale besvarelestiden til spørreskjemaet og hvordan det kan påvirke svarprosenten.

5.8 Videre forskning

Åpen tilgang er et veldig interessant tema å undersøke, spesielt i Norge med de nye nasjonale mål og retningslinjene. Med bakgrunn i funnene i denne undersøkelsen er det noen områder som jeg tror kunne vært spesielt interessant å forske videre på.

- Vil det fortsatt være forskjeller mellom respondenter fra UiO og NTNU om noen år?
Det ville vært interessant å utføre en lignende undersøkelse senere for å se om

forskjellene mellom universitetene fortsatt er til stede eller om de har utjevnet seg når vitenskapelig ansatte tilpasser seg de nasjonale retningslinjene. Rektoratet ved UiO satte nettopp fokus på universitetets åpen tilgang publisering i UiOs rektorblogg. I bloggposten om temaet avsluttet de med å oppfordre alle forskere ved UiO til å deponere sine vitenskapelige artikler (Universitetet i Oslo, 2018c). UiO har var fakultetet hvor minst respondenter hadde deponert til det institusjonelle arkivet. Med bakgrunn i at UiOs rektorat nå setter fokus på akkurat åpen tilgang publisering kunne det vært interessant å se om situasjonen hos universitetene forandrer seg i fremtiden.

- Hvordan planlegger universitetenes administrasjon og bibliotekene til å jobbe for å nå de nye nasjonale mål og retningslinjene? Hvordan vil de informere de vitenskapelig ansatte om universitetenes ønskede praksis? Resultatene fra min undersøkelse kan bli brukt til å starte en diskusjon i intervjuer eller bli brukt som grunnlag for et spørreskjema om temaet. Avhengig av hvilken metode man benytter seg av. Hvordan de vitenskapelige ansattes meninger og informasjonsbehov stemmer overens med administrasjonens og bibliotekenes planer er veldig interessant å forske videre på.
- Hva er årsakene til forskjellene mellom respondentene fra naturvitenskap og humaniora? Det hadde vært interessant å forske videre på forskjellene mellom fagfeltene. Her kunne det vært interessant å gå dypere inn på temaet med kvalitative intervjuer, for å se hvordan kulturen på fakultetene eller fagfeltets publiseringspraksis og miljø kan ha forårsaket forskjellene.

6 Konklusjon

Gjennom denne masteroppgaven har jeg undersøkt problemstillingen: Hvilken kjennskap og holdninger til åpen tilgang og de nasjonale retningslinjene for vitenskapelige artikler har vitenskapelig ansatte ved to norske universiteter og hva er deres publiserings- og kildepraksis? De to universitetene i utvalget var UiO og NTNU, og problemstillingen har jeg besvart ved hjelp av seks forskningsspørsmål. Når jeg i konklusjonen referer til: de vitenskapelig ansatte, mener jeg de vitenskapelig ansatte som har deltatt i undersøkelsen. De seks forskningsspørsmålene ble besvart på følgende måte:

1. Hvilken kjennskap har de vitenskapelig ansatte til åpen tilgang?

Studien viser at de fleste vitenskapelig ansatte kjenner til begrepet åpen tilgang. Over halvparten er også kjent med grønn og gull åpen tilgang. Litt over tre fjerdedeler av de

vitenskapelig ansatte kjenner til det institusjonelle arkivet og åpne tidsskrift på sitt fagfelt. Studien viste at litt færre av respondentene på rett over to tredjedeler hadde hørt om universitetenes åpne tilgang policy. Et flertall av respondentene ble kjent med policyen gjennom ulike typer intern informasjon hos universitetene.

2. Hvilken kjennskap har de vitenskapelig ansatte til nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler?

Studien viser at nesten halvparten av de vitenskapelig ansatte hadde hørt om de nye nasjonale mål og retningslinjene. Dette var over mine forventninger fordi undersøkelsen var utført bare under et halvt år etter mål og retningslinjene ble kunngjort. Et flertall av de vitenskapelig ansatte hadde hørt om dem gjennom universitetet, men flere hadde også hørt om det fra sosiale kilder som kolleger og sosiale medier.

3. Hva er de vitenskapelig ansattes holdninger til åpen tilgang publisering og egenarkivering?

Litt over halvparten av de vitenskapelig ansatte mente det var viktig å bidra til det institusjonelle arkivet. Bare en tiendedel mente at dette var lite eller ikke viktig. Årsaker til hvorfor det ikke var viktig å bidra var krevende deponeringsprosess og at det institusjonelle arkivet ikke er egnet til å spre forskning. Årsaker til at det var viktig å bidra var for å gjøre forskning: tilgjengelig, synlig og for å formidle den. I tillegg mente de vitenskapelig ansatte at forskning finansiert av offentligheten skal være tilgjengelig for alle.

Nesten halvparten av de vitenskapelig ansatte mente åpne og tradisjonelle tidsskrift holder samme kvalitetsnivå. En femtedel var helt eller delvis uenig i dette. Respondentene som var skeptiske til kvalitetsnivået mente åpne tidsskrift mangler god fagfellevurdering, anerkjennelse, prestisje, høyt faglig nivå og tillit. Flere mente også at noen dårlige åpne tidsskrift ødelegger ryktet til åpne tidsskrift som helhet.

4. Hva er de vitenskapelig ansattes holdninger til de nye nasjonale retningslinjene?

Studien viser at litt over to tredjedeler av de vitenskapelig ansatte i ulike grader må endre sin nåværende publiseringspraksis for å møte den første nasjonale retningslinjen. For å møte denne retningslinjen etterspurte respondentene informasjon om: finansiering, oversikt over åpne tidsskrift, oversikt over publiseringsmuligheter og hvilke tidsskrifter tillater egenarkivering, og generell egenarkiverings- og publiseringsinformasjon. Litt under to

tredjedeler må endre sin nåværende publiseringspraksis for å møte den andre nasjonale retningslinjen. For å møte denne retningslinjen etterspurte respondentene informasjon om: hva man har lov å deponere, ønsket praksis fra universitetet, oversikt over hvor artikler skal deponeres, informasjon om opphavsrett og frikjøp av artikler.

Generelt sett var et flertall positive til regjeringens mål om at alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelig innen 2024. Flere vitenskapelig ansatte poengterte at dette ikke burde medføre ekstra kostnader for forfattere eller universiteter. Noen respondenter var negative til målet. Andre påpekte at det ikke burde medføre ekstra arbeid.

5. Hva er de vitenskapelig ansattes publiserings- og kildepraksis?

Resultatene viser at et flertall av de vitenskapelige som kjenner til det institusjonelle arkivet har deponert arbeid til arkivet. Årsaker til å ikke deponere blant respondentene var: at de ikke kjenner deponeringsprosessen, for tidkrevende prosess, og usikkerhet rundt egenarkivering, opphavsrett og hvilke tidsskrift som tillater deponering. Samt at de ikke tror det vil gjøre forskning mer synlig. Noen respondenter hadde ikke publisert forskning enda. Hovedgrunner sist gang de vitenskapelig ansatte deponerte var på grunn av universitetets oppfordringer og retningslinjer, på grunn av retningslinjer fra forskningsfinansierende institusjon, egen vilje, og oppfordring fra forskjellige personer eller universitetsbiblioteket.

Litt over halvparten av de vitenskapelig ansatte har publisert i åpne tidsskrift. De to mest valgte årsakene for å ikke publisere i åpne tidsskrift blant respondentene var at de publiserer i tidsskrift de kjenner best og at de enda ikke har publisert i åpne tidsskrift. Ellers gitt årsakene ut på: manglende faglig tyngde, manglende prestisje, og få åpne tidsskrift som gir god uttelling. Et flertall vitenskapelig ansatte mente det var viktig hvor deres kolleger publiserer når de skal velge tidsskrift å publisere i. Et større flertall mente det var viktig at tidsskriftet de publiserer i er kjent blant sine kolleger.

Nesten 9 av 10 vitenskapelig ansatte bruker digitale arkiver som informasjonskilde, og nesten alle respondentene bruker åpne tidsskrift. De vitenskapelig ansatte vurderer digitale arkiver som en ikke viktig informasjonskilde oftere enn de vurderer åpne tidsskrift som ikke viktig. Åpne tidsskrift blir oftere vurdert som noe viktig eller viktig, mens digitale arkiver oftere blir

vurdert som veldig viktig. Over tre fjerdedeler av respondentene, mener digitale arkiver og åpne tidsskrift kommer til å bli en viktigere informasjonskilde for norske forskere i fremtiden.

6. Hvilke forskjeller eller likheter er det i kjennskapen, holdningene og praksisen til vitenskapelig ansatte fra de to forskjellige fagfeltene naturvitenskap og humaniora og fra de to forskjellige universitetene?

Studien viser at det er forskjeller mellom de vitenskapelig ansatte fra naturvitenskap og humaniora. Ved de humanistiske fakultetene synes de det i større grad var viktig at man bidrar til det institusjonelle arkivet. Respondentene fra humaniora ga også begrunnelsen: for å gjøre forskning tilgjengelige, oftere når de ble spurt om hvorfor det er viktig å bidra.

Respondentene fra naturvitenskap på sin side oppga oftere begrunnelsen: fordi forskning finansiert av offentligheten bør være tilgjengelig for alle.

Hos de vitenskapelig ansatte som hadde deponert til det institusjonelle arkiver var begrunnelsen at de deponerte på grunn av retningslinjer fra forskningsfinansierende organisasjoner oppgitt i større grad av respondenter fra de naturvitenskapelige fakultetene. Den mest populære begrunnelsen på tvers av alle fakultetene at de deponerte på grunn av oppfordringer eller retningslinjer fra universitetet var gitt i større grad av respondenter fra humaniora.

De vitenskapelig ansatte fra humaniora brukte digitale arkivere oftere til å finne informasjon. De er også i større grad enig i at åpne tidsskrift holder samme kvalitetsnivå som tradisjonelle tidsskrift sammenlignet med respondentene fra naturvitenskap. Respondentene fra naturvitenskap mente i større grad at manglende faglig tyngde i åpne tidsskrift er en barriere som hindrer dem i å publisere i åpne tidsskrift. De var også respondentene som i større grad mente det var veldig viktig at tidsskriftet de publiserer i er kjent blant sine kolleger, eller at kolleger har publisert i tidsskriftet. Respondentene fra naturvitenskap mente i større grad at de ikke trengte å endre dagens publiseringspraksis for å møte den første nasjonale retningslinjen.

Studien viser forskjeller mellom de vitenskapelig ansatte fra UiO og NTNU. De vitenskapelig ansatte fra NTNU var i større grad kjent med begrepene grønn og gull åpen tilgang, de var også i litt større grad kjent med åpen tilgang policyen. Respondentene fra UiO var i større grad kjent med universitetets institusjonelle arkiv. Når det kom til årsaker for å ikke deponere til det institusjonelle arkivet var begrunnelsen tidkrevende deponeringsprosess i større grad

valgt av respondenter fra UiO. Begrunnelsen: for mye usikkerhet rundt egenarkivering og opphavsrett, og at det er for mye usikkerhet rundt hvilke tidsskrifter tillater egenarkivering var i større grad valgt av respondenter fra NTNU.

Ytterligere forskjeller avdekket av studien gjaldt hovedsakelig UiO hum fakultetet som skilte seg ut fra de andre tre fakultetene. UiO hum hadde minst andel respondenter som har deponert forskning til det institusjonelle arkivet. UiO hum respondentene var også de som i større grad enn de andre respondentene oppga årsaken: at de ikke vet hvordan man deponerer, som begrunnelse for hvorfor de ikke hadde deponert. UiO hum er fakultetet hvor størst andel respondenter mener de i stor grad må endre publiseringspraksisen sin for å oppfylle den andre nasjonale retningslinjen.

Litteraturliste:

- Alemayehu, M. W. (2010). *Researchers' attitude to using institutional repositories : a case study of the Oslo University Institutional Repository (DUO)*. (Masteroppgave), M.W. Alemayehu, Oslo.
- American Society for Biochemistry and Molecular Biology. (2018). JBC - Journal of Biological Chemistry. Retrieved 20.05.18, from <http://www.jbc.org/>
- Björk, B.-C., & Solomon, D. (2012). Open access versus subscription journals: a comparison of scientific impact. *BMC Medicine*, *10*, 73-73. doi: 10.1186/1741-7015-10-73
- Brown, P. O., Cabell, D., Chakravarti, A., Cohen, B., Delamonthe, T., Eisen, M., . . . Watson, L. (2003). Bethesda Statement on Open Access Publishing. Retrieved 20.02.18, from <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>
- Bullinger, H.-J., Einhäupl, K. M., Gaehtgens, P., Gruss, P., Henkel, H.-O., Kröll, W., . . . Schirmbacher, P. (2003). Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities. Retrieved 20.02.18, from https://openaccess.mpg.de/67605/berlin_declaration_engl.pdf
- Chan, L., Cuplinskas, D., Eisen, M., Friend, F., Genova, Y., Guédon, J.-C., . . . Velterop, J. (2002). Budapest Open Access Initiative. Retrieved 20.02.18, from <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>
- Cornell University Library. (2018). General Information About arXiv. Retrieved 20.05.18, from <https://arxiv.org/help/general>
- Creaser, C., Fry, J., Greenwood, H., Oppenheim, C., Proberts, S., Spezi, V., & White, S. (2010). Authors' Awareness and Attitudes Toward Open Access Repositories. *New Review of Academic Librarianship*, *16*(sup1), 145-161. doi: 10.1080/13614533.2010.518851
- Dillman, D. A., Smyth, J. D., & Christian, L. M. (2014). *Internet, Phone, Mail, and Mixed-Mode Surveys : The Tailored Design Method*. New York, UNITED STATES: John Wiley & Sons, Incorporated.
- Forskningsrådet. (2018). Åpen tilgang. Retrieved 16.02.18, from https://www.forskningsradet.no/no/Apen_tilgang/1254001019169
- Forsvarets høgskoles bibliotek. (2017). Forskerstøtte - hjelp til publisering. Retrieved 11.10.17, from https://forsvaret.no/hogskolene/forsvarets-hogskole/Biblioteket/fhs-forskning_publisering

- Hahn, S. E., & Wyatt, A. (2014). Business Faculty's Attitudes: Open Access, Disciplinary Repositories, and Institutional Repositories. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 19(2), 93-113. doi: 10.1080/08963568.2014.883875
- Harvard Library. (2015). Open Access Policies. Retrieved 11.10.17, from <https://osc.hul.harvard.edu/policies/>
- Holberg, L. F. (2013). *Forskere og Open Access-publisering : en holdningsundersøkelse ved HiOA*. (Masteroppgave), HiOA, Oslo.
- Hulela, B. N. (2010). *Scholars and institutional repositories : perceptions of academic authors towards self-archiving their scholarly works in the Bergen Open Research Archive*. (Masteroppgave), B.N. Hulela, Oslo.
- Jeong-Wook, S., Hosik, C., Jungmin, Y., Jin Young, P., Eunsun, P., & Yuri, A. (2016). Usage Trends of Open Access and Local Journals: A Korean Case Study. *PLoS One*, 11(5), e0155843. doi: 10.1371/journal.pone.0155843
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg. ed.). Oslo: Abstrakt.
- Kunnskapsdepartementet. (2016). Høring Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater. Retrieved 29.11.16, from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nasjonale-retningslinjer-for-apen-tilgang-til-forskningsresultater/id2506787/>
- Kunnskapsdepartementet. (2017a, 22.08.2017). Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Retrieved 24.11.2017, from <https://www.regjeringen.no/contentassets/ae7f1c4b97d34806b37dc767be1fce76/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-apen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2017b). Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Retrieved 20.05.18, from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-apen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler/id2567591/>
- Laakso, M., & Björk, B. C. (2013). Delayed open access: An overlooked high-impact category of openly available scientific literature. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 64(7), 1323-1329. doi: 10.1002/asi.22856
- Morrison, H., Salhab, J., Calvé-Genest, A., & Horava, T. (2015). Open Access Article Processing Charges: DOAJ Survey May 2014. *Publications*, 3(1), 1.

- Nicholas, D., Rowlands, I., Watkinson, A., Brown, D., & Jamali, H. R. (2012). Digital repositories ten years on: what do scientific researchers think of them and how do they use them? *Learned Publishing*, 25(3), 195-206. doi: 10.1087/20120306
- Nord Universitet. (2017). Open Access. Retrieved 11.10.17, from <http://www.nord.no/no/bibliotek/open-access#&acd=8da87fb1-17a2-61ef-4044-506ae9cb94d3&acd=4a0d2327-5e6c-7821-81df-ec7fc7d87e53&acd=5ac644b5-f67b-3f82-fb16-9f0045f8d132>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (2018a). Det humanistiske fakultet. Retrieved 18.05.18, from <https://www.ntnu.no/hf>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (2018b). Fakultet for naturvitenskap. Retrieved 18.05.18, from <https://www.ntnu.no/nv>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (2018c). NTNUs publiseringspolitikk 2014–2020. Retrieved 29.05.18, from <https://www.ntnu.no/publiseringspolitikk>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (2018d, 08.02.18). Åpen publisering ved NTNU Universitetsbiblioteket. Retrieved 16.02.18, from <https://www.ntnu.no/ub/forskningsstotte/open-access>
- Norsk senter for forskningsdata. (2017). Vitenskapelig publisering - Antall publikasjoner 2016: Universiteter. Retrieved 24.11.2017, from <http://dbh.nsd.uib.no/pub/?niva=1&aar=2016&insttype=1&avdkode=&seksjonskode=&rapport=antall&instkode=&>
- OsloMet – storbyuniversitetet. (2018). Programvare. Retrieved 19.05.18, from <https://student.hioa.no/programvare>
- PASTEUR4OA. (2016). PASTEUR4OA/PASTEUR4OA - Open Access Policy Alignment Strategies for European Union Research. Retrieved 29.11.16, from http://www.pasteur4oa.eu/project#.WD11L_nhDIV
- PEER. (2018). About PEER. Retrieved 30.04.18, from <http://www.peerproject.eu/about/>
- Regjeringen. (2016). Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater. Retrieved 29.11.16, from <https://www.regjeringen.no/contentassets/72e9794a183647e5b53ec39ba8cf516a/rappo-rt-nasjonale-retningslinjer-for-apen-tilgang-til-forskningsresultater.pdf>
- Rowley, J., Johnson, F., Saffi, L., Frass, W., & Devine, E. (2017). Academics' behaviors and attitudes towards open access publishing in scholarly journals. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 68(5), 1201-1211. doi: 10.1002/asi.23710

- Salisbury, L., Chowdhury, A. R., & Smith, J. J. (2017). Faculty Publications from a Research University: The Scholarly Impact of Open Access versus Non-Open Access. *Science & Technology Libraries*, 36(2), 187-199. doi: 10.1080/0194262X.2016.1273815
- Schjøberg, R. R. (2017). Åpen tilgang til publikasjoner. Retrieved 11.10.17, from https://www.forskningsradet.no/no/Artikkel/Apen_tilgang_til_publicasjoner/1254001010446
- Serrano-Vicente, R., Melero, R., & Abadal, E. (2016). Open Access Awareness and Perceptions in an Institutional Landscape. *The Journal of Academic Librarianship*, 42(5), 595-603. doi: 10.1016/j.acalib.2016.07.002
- SHERPA/RoMEO. (2018). Statistics for the 2535 publishers in the RoMEO database. Retrieved 03.04.18, from <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/statistics.php?la=en&fidnum=|&mode=simple>
- Shuva, N. Z., & Taisir, R. (2016). Faculty members' perceptions and use of open access journals: Bangladesh perspective. *IFLA Journal*, 42(1), 36-48. doi: 10.1177/0340035216628879
- Solomon, D. J., & Björk, B. C. (2012). A study of open access journals using article processing charges. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 63(8), 1485-1495. doi: 10.1002/asi.22673
- Spezi, V., Fry, J., Creaser, C., Proberts, S., & White, S. (2013). Researchers' green Open Access practice: a cross-disciplinary analysis. doi: 10.1108/JD-01-2012-0008
- Strøm, T. (2016). Open Access Policy ved HiOA. Retrieved 11.10.17, from <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Interne-ressurser-og-rutinebeskrivelser/Formidling-og-publisering/Open-Access/Open-Access-Policy-ved-HiOA>
- Suber, P. (2012). Open accessThe MIT Press essential knowledge series. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Swan, A., Gargouri, Y., Hunt, M., & Harnad, S. (2015). Report on policy recording exercise, including policy typology and effectiveness and list of further policymaker targets. Retrieved 29.11.16, from <http://pasteur4oa.eu/sites/pasteur4oa/files/deliverables/PASTEUR4OA%20Work%20Package%203%20Report%20final%2010%20March%202015.pdf>
- Theodorou, R. (2010). OA Repositories: The researchers' point of view. *Journal of Electronic Publishing*, 13(3). doi: 10.3998/3336451.0013.304

- Tvete, H. (2016). *Open Access-publisering. - En komparativ holdningsundersøkelse mellom forskere ved HiØ og HiOA Masteroppgave.* (Masteroppgave), Høgskolen i Oslo og Akershus, Oslo.
- Universitetet i Oslo. (2017). Hva er Nettskjema. Retrieved 19.05.18, from <http://www.uio.no/tjenester/it/applikasjoner/nettskjema/mer-om/>
- Universitetet i Oslo. (2018a). Det humanistiske fakultet. Retrieved 18.05.18, from <http://www.hf.uio.no/>
- Universitetet i Oslo. (2018b). Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet. Retrieved 18.05.18, from <http://www.mn.uio.no/>
- Universitetet i Oslo. (2018c, 05.06.18). Open Access at UiO: Progress, but we need to do better! Retrieved 10.06.18, from <https://www.uio.no/om/aktuelt/rektorbloggen/2018/open-access-at-uio%3A-progress-but-we-need-to-do-bet.html>
- Universitetsbiblioteket. (2017). Open Access politikk ved UiO. Retrieved 11.10.17, from <https://www.ub.uio.no/skrive-publisere/open-access/open-access-politikk-ved-uio.html>
- Wildemuth, B. M. (2017). *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science, 2nd Edition*: Libraries Unlimited.
- Xia, J. (2010). A longitudinal study of scholars attitudes and behaviors toward open-access journal publishing. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(3), 615-624. doi: 10.1002/asi.21283
- Yang, S., Xing, X., & Wolfram, D. (2018). Difference in the impact of open-access papers published by China and the USA. *Scientometrics*, 115(2), 1017-1037. doi: 10.1007/s11192-018-2697-7
- Yang, Z. Y., & Li, Y. (2015). University Faculty Awareness and Attitudes towards Open Access Publishing and the Institutional Repository: A Case Study. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*, 3(1). doi: 10.7710/2162-3309.1210
- Zhang, L., & Watson, E. M. (2017). Measuring the Impact of Gold and Green Open Access. *The Journal of Academic Librarianship*, 43(4), 337-345. doi: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2017.06.004>

Vedlegg 1 – Spørreskjemaet

Åpen tilgang holdninger og publiseringspraksis hos UiO og NTNU

Introduksjon

Jeg er en masterstudent i Bibliotek- og informasjonsvitenskap ved OsloMet - Storbyuniversitetet. Formålet med min masteroppgave er å undersøke kjennskap og holdninger til åpen tilgang (Open Access) og publiseringspraksis hos vitenskapelig ansatte ved to utvalgte fakulteter hos UiO og NTNU. I denne sammenheng gjennomfører jeg en spørreundersøkelse hos UiO og NTNU. Spørreundersøkelsen utvalg består av vitenskapelig ansatte fra det matematisk-naturvitenskapelige fakultetet og det humanistiske fakultetet hos UiO, og fakultetet for naturvitenskap og det humanistiske fakultetet hos NTNU.

For å få undersøkt kjennskap og holdninger til åpen tilgang og publiseringspraksis hos ditt fakultet håper jeg at du kan tenke deg å besvare spørreundersøkelsen.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Spørreundersøkelsen gjennomføres i Nettskjema, er delt inn i seks deler og består av spørsmål om: institusjonelt arkiv og egenarkivering, åpen tilgang, publiseringspraksis, bruk av åpent tilgjengelige kilder, nye nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler, og bakgrunnsspørsmål. Denne undersøkelsen består av totalt 37 spørsmål, men hver enkelt respondent vil sannsynligvis ikke svare på alle 37 spørsmålene. Det tar ca. 10 min å besvare undersøkelsen.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata. Alle opplysninger som blir samlet inn i spørreundersøkelsen vil bli behandlet konfidensielt. Under arbeidet med masteroppgaven er det bare jeg og eventuelt min veileder som vil ha tilgang til de personidentifiserende opplysningene, og all informasjonen vil bli anonymisert slik at ingen enkeltpersoner skal kunne gjenkjennes. Personidentifiserende opplysninger vil bli slettet når masteroppgaven er avsluttet juli 2018.

Det vil ikke være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner i den publiserte masteroppgaven.

Frivillig deltakelse

Deltakelse i undersøkelsen er frivillig. Fullført besvarelse av spørreskjema blir ansett som aktivt samtykke til deltakelse. Det er mulig å trekke seg etter at undersøkelsen er påbegynt, men ikke etter at den er fullført.

Dersom du har spørsmål om undersøkelsen kan du kontakte meg (Vilde Blankvoll) på e-post: s197906@stud.hioa.no eller telefon: (tlf.nr. lå vedlagt når spørreskjemaet var aktivt) . Du kan også kontakte min veileder: professor Nils Pharo på e-post: nils.pharo@hioa.no eller telefon: 672 38 302.

Takk for at du tar deg tid til å besvare undersøkelsen!

Del 1: Bakgrunnsspørsmål

- 1. Vennligst oppgi ditt kjønn: *
  - Kvinne
  - Mann
  - Ønsker ikke å svare
- 2. Vennligst oppgi din alder: *
  - 20 år eller yngre
  - 21 - 30 år
  - 31 - 40 år
  - 41 - 50 år
  - 51 - 60 år
  - 61 - 70 år
  - 71 år eller eldre
  - Ønsker ikke å svare
- 3. Hvilken stillingstittel har du? *
  - Stipendiat
  - Postdoktor
  - Førstelektor
  - Universitetslektor
  - Førsteamanuensis
  - Professor
  - Forsker
  - Annet
- 4. Hvor stor del av din stilling går med til forskning? *

- 0 - 24 % er forskning
- 25 - 49 % er forskning
- 50 - 74 % er forskning
- 75 - 100 % er forskning

• 5. Hvilket universitet tilhører du? *

- Universitetet i Oslo (UiO)
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «5. Hvilket universitet tilhører du?»: Universitetet i Oslo (UiO)

• 6. Hvilket fakultet tilhører du? *

- Det matematisk-naturvitenskapelige fakultetet
- Det humanistiske fakultetet

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «5. Hvilket universitet tilhører du?»: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

• 6. Hvilket fakultet tilhører du? *

- Fakultetet for naturvitenskap
- Det humanistiske fakultetet

• 7. Hvor lenge har du vært ansatt ved universitetet? *

- 0 - 5 år
- 6 - 10 år
- 11 - 20 år
- 21 - 30 år
- 31 - 40 år
- 41 år eller lengre
- Ønsker ikke å svare

• 8. Hvor lenge har du vært involvert i forskning ved universitetet? *

- 0 - 5 år
- 6 - 10 år
- 11 - 20 år
- 21 - 30 år

- 31 - 40 år
- 41 år eller lengre
- Jeg er ikke involvert i forskning ved universitetet
- Ønsker ikke å svare

Del 2: Institusjonelt arkiv og deponering

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «5. Hvilket universitet tilhører du?»: Universitetet i Oslo (UiO)

- 9. Kjenner du til universitetets institusjonelle arkiv DUO? *

- Ja
- Nei

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «5. Hvilket universitet tilhører du?»: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

- 9. Kjenner du til universitetets institusjonelle arkiv NTNU Open? *

- Ja
- Nei

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «9. Kjenner du til universitetets institusjonelle arkiv DUO?»: Ja

- 10. Har du noen gang deponert/egenarkivert din forskning i DUO eller gitt tillatelse til at noen andre (f.eks. universitetsbiblioteket) har gjort det for deg? *

Deponering eller egenarkivering går ut på at du har levert vitenskapelig arbeid til arkivering i det institusjonelle arkivet. Vitenskapelig arbeid kan være en avhandling, en vitenskapelig artikkel, konferansebidrag, osv...

- Ja - jeg har deponert selv
- Ja - jeg har gitt andre tillatelse til å deponere for meg
- Ja - jeg har både deponert selv og gitt andre tillatelse til å deponere for meg
- Nei
- Vet ikke

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «9. Kjenner du til universitetets institusjonelle arkiv NTNU Open?»: Ja

- 10. Har du noen gang deponert/egenarkivert din forskning i NTNU Open eller gitt tillatelse til at noen andre (f.eks. universitetsbiblioteket) har gjort det for deg? *

Deponering eller egenarkiver går ut på at du har levert forskning/vitenskapelig arbeid til arkivering i det institusjonelle arkivet. Vitenskapelig arbeid kan være en avhandling, en vitenskapelig artikkel, konferansebidrag, osv...

- Ja - jeg har deponert selv
- Ja - jeg har gitt andre tillatelse til å deponere for meg
- Ja - jeg har både deponert selv og gitt andre tillatelse til å deponere for meg
- Nei
- Vet ikke

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «10. Har du noen gang deponert/egenarkivert din forskning i DUO eller gitt tillatelse til at noen andre (f.eks. universitetsbiblioteket) har gjort det for deg?»: Nei

- 11. Hvorfor deponerer/egenarkiverer du ikke din forskning i DUO? *

Velg påstandene som passer.

- Jeg vet ikke hvordan man egenarkiverer i det institusjonelle arkivet
- Egenarkiveringsprosessen er for tidskrevende
- Det er for mye usikkerhet rundt egenarkivering og opphavsrett
- Det er for mye usikkerhet rundt hvilke tidsskrifter tillater egenarkivering
- Jeg tror ikke egenarkivering i institusjonelle arkiv gjør forskning mer synlig
- Kvaliteten på forskning som er i institusjonelle arkiv er for lav
- Annet:

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «11. Hvorfor deponerer/egenarkiverer du ikke din forskning i DUO?»: Annet:

- 11.5 Hvorfor deponerer/egenarkiverer du ikke din forskning i DUO?

Du svarte at det var andre årsaker til at du ikke deponerer/egenarkiverer. Her har du mulighet til å utdype hvis du ønsker det.

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «10. Har du noen gang deponert/egenarkivert din forskning i NTNU Open eller gitt tillatelse til at noen andre (f.eks. universitetsbiblioteket) har gjort det for deg?»: Nei

- 11. Hvorfor deponerer/egenarkiverer du ikke din forskning i NTNU Open? *

Velg påstandene som passer.

- Jeg vet ikke hvordan man egenarkiverer i det institusjonelle arkivet
- Egenarkiveringsprosessen er for tidskrevende

- Det er for mye usikkerhet rundt egenarkivering og opphavsrett
- Det er for mye usikkerhet rundt hvilke tidsskrifter tillater egenarkivering
- Jeg tror ikke egenarkivering i institusjonelle arkiv gjør forskning mer synlig
- Kvaliteten på forskning som er i institusjonelle arkiv er for lav
- Annet:

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «11. Hvorfor deponerer/egenarkiverer du ikke din forskning i NTNU Open?»: Annet:

- 11.5 Hvorfor deponerer/egenarkiverer du ikke din forskning i NTNU Open?

Du svarte at det var andre årsaker til at du ikke deponerer/egenarkiverer. Her har du mulighet til å utdype hvis du ønsker det.

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «10. Har du noen gang deponert/egenarkivert din forskning i DUO eller gitt tillatelse til at noen andre (f.eks. universitetsbiblioteket) har gjort det for deg?»: Ja - jeg har deponert selv, Ja - jeg har gitt andre tillatelse til å deponere for meg, Ja - jeg har både deponert selv og gitt andre tillatelse til å deponere for meg

- 12. Tenk tilbake på den siste artikkelen/vitenskapelige arbeidet du deponerte/egenarkiverte i DUO. Hva var hovedgrunnen til at du deponerte? *

Velg påstandene som passer.

- Jeg gjorde det av eget initiativ
- Jeg gjorde det på grunn av universitetets oppfordringer/retningslinjer
- Jeg gjorde det på grunn av retningslinjer fra forskningsfinansierende organisasjon
- Jeg gjorde det på grunn av nasjonale retningslinjer
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra tidsskrift
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra universitetsbiblioteket
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra kolleger
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra medforfatter på arbeidet
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra studenter
- Vet ikke
- Annet

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «12. Tenk tilbake på den siste artikkelen/vitenskapelige arbeidet du deponerte/egenarkiverte i DUO. Hva var hovedgrunnen til at du deponerte?»: Annet

- 12.5 Annet

Du svarte at det var andre årsaker til at du deponerte/egenarkiverte. Her har du mulighet til å utdype hvis du ønsker det.

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «10. Har du noen gang deponert/egenarkivert din forskning i NTNU Open eller gitt tillatelse til at noen andre (f.eks. universitetsbiblioteket) har gjort det for deg?»: Ja - jeg har deponert selv, Ja - jeg har gitt andre tillatelse til å deponere for meg, Ja - jeg har både deponert selv og gitt andre tillatelse til å deponere for meg

- 12. Tenk tilbake på den siste artikkelen/vitenskapelige arbeidet du deponerte/egenarkiverte i NTNU Open.

Hva var hovedgrunnen til at du deponerte? *

Velg påstandene som passer.

- Jeg gjorde det av eget initiativ
- Jeg gjorde det på grunn av universitetets oppfordringer/retningslinjer
- Jeg gjorde det på grunn av retningslinjer fra forskningsfinansierende organisasjon
- Jeg gjorde det på grunn av nasjonale retningslinjer
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra tidsskrift
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra universitetsbiblioteket
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra kolleger
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra medforfatter på arbeidet
- Jeg gjorde det på grunn av oppfordring fra studenter
- Vet ikke
- Annet

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «12. Tenk tilbake på den siste artikkelen/vitenskapelige arbeidet du deponerte/egenarkiverte i NTNU Open. Hva var hovedgrunnen til at du deponerte?»: Annet

- 12.5 Annet

Du svarte at det var andre årsaker til at du deponerte/egenarkiverte. Her har du mulighet til å utdype hvis du ønsker det.

- 13. Hvor viktig synes du det er at vitenskapelige ansatte og studenter ved universitetet bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet? *

- Veldig viktig

- Viktig
- Noe viktig
- Lite viktig
- Ikke viktig
- Vet ikke

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «13. Hvor viktig synes du det er at vitenskapelige ansatte og studenter ved universitetet bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet?»: Lite viktig, Ikke viktig

- 14. kan du kort forklare hvorfor du mener det ikke er viktig?

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «13. Hvor viktig synes du det er at vitenskapelige ansatte og studenter ved universitetet bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet?»: Veldig viktig, Viktig, Noe viktig

- 14. kan du kort forklare hvorfor du mener det er viktig å bidra?

Del 3: Åpen tilgang (Open Access)

- 15. Er du kjent med begrepet åpen tilgang (Open Access)? *

- Ja
- Nei

- 16. Er du kjent med universitetets åpen tilgang (Open Access) policy? *

Med åpen tilgang policy menes det her hvilke mål universitet har relatert til åpen tilgang. Samt hvilke retningslinjer universitet har relatert til å publisere i åpent tilgjengelige tidsskrift og egenarkivere i det institusjonelle arkivet.

- Ja
- Nei

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «16. Er du kjent med universitetets åpen tilgang (Open Access) policy?»: Ja

- 17. Hvor hørte du om universitetets åpen tilgang policy? *

- Fra kolleger
- Fra intern informasjon fra universitetet
- Fra intern informasjon lokalt hos fakultetet

- Fra intern informasjon lokalt hos instituttet
- Fra universitetsbiblioteket
- Fra studenter
- Annet

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «17. Hvor hørte du om universitetets åpen tilgang policy?»: Annet

- 17.5. Annet

Du svarte at det var andre plasser du hørte om universitetets åpen tilgang policy. Her har du mulighet til å utdype hvis du ønsker det.

- 18. Var du kjent med begrepene grønn og gull åpen tilgang og deres betydning før du besvarte denne spørreundersøkelsen? *

De to mest kjente veiene til åpen tilgang (Open Access) er grønn og gull/gylden åpen tilgang. Grønn åpen tilgang er å gjøre vitenskapelig arbeid åpent tilgjengelig gjennom deponering og egenarkivering i institusjonelle arkiv. Gull/gylden åpen tilgang er å gjøre vitenskapelig arbeid åpent tilgjengelig gjennom publisering i åpen tilgjengelige tidsskrifter.

- Ja
- Delvis
- Nei

- 19. Kjenner du til noen åpent tilgjengelige (Open Access) tidsskrifter tilknyttet ditt fagfelt? *

- Ja
- Nei

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «19. Kjenner du til noen åpent tilgjengelige (Open Access) tidsskrifter tilknyttet ditt fagfelt?»: Ja

- 19.5 Eksempler

Kom gjerne med eksempler på åpent tilgjengelige (Open Access) tidsskrifter fra ditt fagfelt i kommentarfeltet hvis du ønsker.

- 20. Vil du si åpent tilgjengelige tidsskrifter har samme kvalitetsnivå som de tradisjonelle tidsskriftene? *

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig

- Litt uenig
- Helt uenig

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «20. Vil du si åpent tilgjengelige tidsskrifter har samme kvalitetsnivå som de tradisjonelle tidsskriftene?»: Helt uenig, Verken enig eller uenig, Litt uenig

- 20.5. Hva mener du de åpent tilgjengelige tidsskriftene mangler for å være på samme kvalitetsnivå som de tradisjonelle tidsskriftene?

Her kan du utdype hvis du ønsker det.

Del 4: Publiseringspraksis

- 21. Har du noen gang publisert forskning i et åpent tilgjengelig (Open Access) tidsskrift? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «21. Har du noen gang publisert forskning i et åpent tilgjengelig (Open Access) tidsskrift?»: Ja

- 22. Hvorfor valgte du å publisere i dette/disse åpent tilgjengelige (Open Access) tidsskriftene?

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «21. Har du noen gang publisert forskning i et åpent tilgjengelig (Open Access) tidsskrift?»: Nei

- 23. Hva hindrer deg i å publisere i et åpent tilgjengelig (Open Access) tidsskrift? *

Velg påstandene som passer.

- Jeg har ikke publisert vitenskapelige artikler eller annen forskning tidligere
- Jeg har liten eller ingen kjennskap til åpent tilgjengelige tidsskrift for mitt fagfelt
- Jeg publiserer i de tidsskriftene jeg kjenner best
- Det er for lite prestisje knyttet til åpen tilgang (Open Access) publisering
- Åpent tilgjengelige tidsskrift har ikke den samme faglige tyngden som tradisjonelle tidsskrift
- Åpent tilgjengelige tidsskrifts artikler blir ikke sitert like ofte som artikler i tradisjonelle tidsskrift
- Jeg ønsker størst mulig tildeling av publiseringspoeng og midler til mitt arbeidssted, og velger derfor tradisjonelle tidsskrift
- Det er for stor usikkerhet knyttet til åpen tilgang (Open Access) publisering og opphavsrett

Vet ikke

Annet

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «23. Hva hindrer deg i å publisere i et åpent tilgjengelig (Open Access) tidsskrift?»: Annet

- 23.5. Annet

Her har du mulighet til å utdype hva som hindrer deg i å publisere i åpent tilgjengelige tidsskrift hvis du ønsker det.

- 24. Når du skal velge hvilket tidsskrift du skal publisere i, hvor viktig er det for deg hvor dine kolleger publiserer/har publisert? *

Veldig viktig

Viktig

Noe viktig

Lite viktig

Ikke viktig

Vet ikke

- 25. Hvor viktig er det for deg at tidsskriftet du publiserer i er kjent blant dine kolleger? *

Veldig viktig

Viktig

Noe viktig

Lite viktig

Ikke viktig

Vet ikke

Del 5: Kildepraksis

- 26. Hvor ofte bruker du digitale arkiver til å finne informasjon? *

Digitale arkiver omfatter også institusjonelle arkiver som DUO hos UiO og NTNU Open hos NTNU, og andre åpne fagarkiver, osv...

Veldig ofte

Ofte

Verken ofte eller sjeldent

- Sjeldent
- Aldri
- 27. Hvor viktig mener du digitale arkiver er som informasjonskilde for forskere i Norge i dag? *
- Veldig viktig
- Viktig
- Noe viktig
- Lite viktig
- Ikke viktig
- Vet ikke
- 28. Hvor ofte bruker du åpent tilgjengelige (Open Access) tidsskrifter/artikler som informasjonskilde? *
- Veldig ofte
- Ofte
- Verken ofte eller sjeldent
- Sjeldent
- Aldri
- 29. Hvor viktig mener du åpent tilgjengelige (Open Access) tidsskrifter/artikler er som informasjonskilde for forskere i Norge i dag? *
- Veldig viktig
- Viktig
- Noe viktig
- Lite viktig
- Ikke viktig
- Vet ikke
- 30. Tror du digitale arkiver og åpent tilgjengelige (Open Access) tidsskrifter/artikler kommer til å bli en viktigere informasjonskilde for forskere i Norge i fremtiden? *
- Ja - de kommer til å bli viktigere informasjonskilder i fremtiden
- Ingen forandring fra i dag
- Nei - jeg tror de blir mindre viktig som informasjonskilder
- Vet ikke

Del 6: Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler

Kunnskapsdepartementet kom 22.august 2017 med nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Regjeringens mål er at alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelig innen 2024.

Her er en link til Kunnskapsdepartementets nasjonale mål og retningslinjer:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/ae7f1c4b97d34806b37dc767be1fce76/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-åpen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler.pdf>

- 31. Hadde du hørt om regjeringens mål og retningslinjer før denne undersøkelsen? *

- Ja
- Nei

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «31. Hadde du hørt om regjeringens mål og retningslinjer før denne undersøkelsen?»: Ja

- 32. Hvor hørte du om dette? *

- Kolleger på universitetet
- Kolleger på fagfeltet
- Intern informasjon på universitetet
- Fra studenter
- Annet

Dette elementet vises dersom et av følgende alternativer er valgt på spørsmål «32. Hvor hørte du om dette?»: Annet

- 32.5 Annet

Her har du mulighet til å utdype hvor du hørte om regjeringens mål og retningslinjer hvis du ønsker det.

- 33. Regjeringen fastsatte følgende nasjonal retningslinje for å nå målet (se beskrivelsen). I hvor stor grad vil du måtte endre publiseringspraksisen din for å oppfylle denne retningslinjen? *

«Vitenskapelige artikler fra offentlig finansiert forskning skal gjøres åpent tilgjengelig. Forskere skal undersøke mulighetene for å publisere sine artikler i åpne tidsskrift og velge åpne tidsskrift der det er faglig forsvarlig. Kun i unntakstilfeller kan artikler basert på offentlig finansiering publiseres i tidsskrifter som ikke tillater tilgjengeliggjøring (deponering/egenarkivering) i vitenarkiv (institusjonelt arkiv).»

- I stor grad – Jeg vil helt måtte endre måten jeg velger tidsskrift for å publisere i, f.eks. orientere meg i hvilke Open Access-tidsskrifter fagfeltet mitt har, og undersøke om tradisjonelle tidsskrift tillater egenarkivering i institusjonelt arkiv.

- I noe grad
  - I liten grad
  - Ingen forandring – Jeg vil ikke måtte endre måten jeg velger tidsskrift for å publisere i. I dag er jeg allerede orientert om Open Access-tidsskrifter på fagfeltet og vet hvilke tradisjonelle tidsskrifter tillater egenarkivering.
  - Vet ikke
- 34. For å nå retningslinjen over, er det noen områder knyttet til åpent tilgang (Open Access) publisering du ønsker mer informasjon om? F.eks. fra universitetet eller universitetsbiblioteket?

Her har du mulighet til å utdype hvis du ønsker det.

- 35. Regjeringen fastsatte også en retningslinje relatert til egenarkivering (se beskrivelsen). I hvilken grad vil du måtte endre egenarkiveringspraksisen din for å oppfylle denne retningslinjen? *
- «Alle vitenskapelige artikler basert på offentlig finansiert forskning skal deponeres i et eget vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet, uavhengig av publiseringskanal og uavhengig av når det er mulig å gjøre dem åpent tilgjengelig.»

- I stor grad – Jeg egenarkiverer lite eller ingen av mine vitenskapelige artikler i dag, og vil måtte begynne å gjøre dette.
  - I noe grad
  - I liten grad
  - Ingen forandring – Jeg vil ikke måtte endre min egenarkiveringspraksis. Jeg egenarkiverer allerede alle mine vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler.
  - Vet ikke
- 36. For å nå retningslinjen over, er det noen områder knyttet til egenarkivering og universitetets institusjonelle arkiv du ønsker mer informasjon om?

Her har du mulighet til å utdype hvis du ønsker det.

- 37. Har du kommentarer til de nye retningslinjene og regjeringens mål om at alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelig innen 2024?

Tusen takk for at du valgte å delta i og fullføre undersøkelsen!

Vedlegg 2 – Forenklet vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning

Nils Pharo
Pilestredet 48
0167 OSLO

Vår dato: 11.12.2017

Vår ref: 57431 / 3 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

Forenklet vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 27.11.2017.

Meldingen gjelder prosjektet:

<i>57431</i>	<i>Open Access holdninger og publiseringspraksis hos forskere ved to norske universiteter</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Nils Pharo</i>
<i>Student</i>	<i>Vilde Blankvoll</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet med vedlegg, vurderer vi at prosjektet er omfattet av personopplysningsloven § 31. Personopplysningene som blir samlet inn er ikke sensitive, prosjektet er samtykkebasert og har lav personvernulempe. Prosjektet har derfor fått en forenklet vurdering. Du kan gå i gang med prosjektet. Du har selvstendig ansvar for å følge vilkårene under og sette deg inn i veiledningen i dette brevet.

Vilkår for vår vurdering

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet
- krav til informert samtykke
- at du ikke innhenter [sensitive opplysninger](#)
- veiledning i dette brevet
- Høgskolen i Oslo og Akershus sine retningslinjer for datasikkerhet

Veiledning

Krav til informert samtykke

Utvalget skal få skriftlig og/eller muntlig informasjon om prosjektet og samtykke til deltakelse.

Informasjon må minst omfatte:

- at Høgskolen i Oslo og Akershus er behandlingsansvarlig institusjon for prosjektet
- daglig ansvarlig (eventuelt student og veileder) sine kontaktopplysninger
- prosjektets formål og hva opplysningene skal brukes til

Documentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rommer for elektronisk godkjenning.

- hvilke opplysninger som skal innhentes og hvordan opplysningene innhentes
- når prosjektet skal avsluttes og når personopplysningene skal anonymiseres/slettes

På nettsidene våre finner du mer informasjon og en veiledende mal for [informasjonsskriv](#).

Forskningsetiske retningslinjer

Sett deg inn i [forskningsetiske retningslinjer](#).

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 31.07.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Gjelder dette ditt prosjekt?

Dersom du skal bruke databehandler

Dersom du skal bruke databehandler (ekstern transkriberingsassistent/spørsmålsvareleverandør) må du inngå en databehandleravtale med vedkommende. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se [Datatilsynets veileder](#).

Hvis utvalget har taushetsplikt

Vi minner om at noen grupper (f.eks. opplærings- og helsepersonell/forvaltningsansatte) har [taushetsplikt](#). De kan derfor ikke gi deg identifiserende opplysninger om andre, med mindre de får samtykke fra den det gjelder.

Dersom du forsker på egen arbeidsplass

Vi minner om at når du [forsker på egen arbeidsplass](#) må du være bevist din dobbeltrolle som både forsker og ansatt. Ved rekruttering er det spesielt viktig at forespørsel rettes på en slik måte at frivilligheten ved deltakelse ivaretas.

Se våre nettsider eller ta kontakt med oss dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgevalt Myhren

Denne siste siden av vedlegget fikk jeg ikke fikset utseende på. Brevet fra NSD var en PDF fil, jeg fikk bare vedlagt dokumentet på denne måten.